

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Факультет історії, політології та міжнародних відносин
Кафедра міжнародної інформації

**Стратегічні комунікації як один з пріоритетів зовнішньої та безпекової
політики США та Китаю**

Дипломна робота

Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала студентка 6 курсу, групи 604

Спеціальність 291 Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії

Захарченко Тетяна Вікторівна

Керівник: канд. іст. наук, доц. Звоздецька О. Я.

Рецензент:

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № _____

від _____

зав. кафедри _____ проф. Фісанов В. П.

Чернівці – 2021

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ	7
1.1. Теоретичні підходи до визначення поняття «стратегічні комунікації» як інструменту зовнішньої та безпекової політики.....	7
1.2. Сучасний стан наукового дослідження і джерельної бази.....	21
РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ВИМІРИ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ США ТА КИТАЮ	30
2.1. Зовнішньополітичне протистояння США та КНР: проблеми та виклики для світової спільноти	30
2.2. Стратегічні комунікації США: нормативно-правовий та інституційний аспекти.....	42
2.3. Нормативно-правова та організаційна структура стратегічних комунікації КНР	52
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ У ПОЛІТИЧНІЙ ПРАКТИЦІ США ТА КНР	63
3.1. Кібербезпекові виклики для системи стратегічних комунікацій США та Китаю.....	63
3.2. Економічне протистояння США та КНР: проблеми та наслідки.....	78
ВИСНОВКИ	92
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	95
SUMMARY	115

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Сучасний вимір продукує нові виклики та загрози міжнародній безпеці. Зокрема, це пов'язано з глобалізаційними процесами та їх наслідками у вигляді цифрової, соціальної та економічної нерівностей, появою нових як державних, так і недержавних акторів, які здатні впливати на суспільну думку глобальної аудиторії, використовуючи при цьому дезінформаційну, маніпулятивну та кібернетичну діяльність. У зв'язку з цим, провідні міжнародні гравці все частіше звертаються до практики застосування стратегічних комунікацій (СК), як засобу протидії даним викликам. Особливо чітко це можна прослідкувати останні два десятиліття. Серед чинників, які вплинули на таку тенденцію, варто виокремити швидкий розвиток ІКТ та їх масштабне впровадження в діяльність національних інститутів міжнародних акторів. Крім того, значних змін зазнала модель продукування та поширення інформації, що теж впливає на комунікаційну трансформацію.

Дана проблема є надзвичайно актуальною для США та КНР, так як обидві держави знаходяться в постійному пошуку вдосконалення ефективності власної інформаційно-комунікаційної політики та прагнуть закріпити своє домінуюче становище за допомогою впливової діяльності як на зовнішньополітичному, соціально-економічному, технологічному, так і військовому рівнях. У зв'язку з цим, Вашингтон та Пекін активно залучають стратегічні комунікації на сучасному етапі.

Завдяки логічно продуманій системі СК глобальна спільнота має змогу краще зрозуміти основний напрям політики та діяльності міжнародного актора. Крім того, важливість стратегічних комунікацій обумовлена можливістю оперативної протидії глобальним викликам з подальшою оцінкою ситуації, а також попередженням та реагуванням на потенційні загрози, застосовуючи узгоджені впливові механізми з метою залучення суспільної підтримки своїх дій. У зв'язку з цим, США та Китай активно зосереджують свої зусилля на конструюванні позитивного образу для кращого сприйняття

власної діяльності в різних регіонах світу, а також на вдосконаленні організаційної та комунікаційної систем попередження можливих загроз національній безпеці. Тому, система стратегічних комунікацій відіграє у даному контексті важливу роль, адже вона покликана не лише сприяти лобіюванню інтересів міжнародного суб'єкта, але й запобігати потенційним ризикам.

В умовах сучасності світова аудиторія поступово відходить від статусу пасивного інформаційного реципієнта, а навпаки стає активним учасником комунікацій. Тому, уряди провідних держав все частіше застосовують стратегічні комунікації для мобілізації мереж суспільної підтримки з метою досягнення потрібних цілей, а також ефективного вирішення політичних та безпекових пріоритетів.

Варто наголосити, що в американсько-китайському стратегічному протистоянні, переможе той гравець, наратив якого, буде переконливішим для суспільства. Тому США та Китай активно залучають різні сфери функціонування СК, зокрема способи та моделі передачі інформаційних меседжів, канали їх розповсюдження, аналіз базових потреб і характеристик ключових аудиторій.

Крім того, кіберзагрози зазнають постійних змін і вдосконалень. Зокрема, все частіше лунають звинувачення іноземних урядів про кібератаки на критичну інфраструктуру, втручання у виборчі процеси за допомогою методів штучного інтелекту та кібершпіонаж з метою заволодіння секретної або технологічної інформації. Дані загрози можуть застосовуватись як окремо, так і в комплексі міжнародними суб'єктами. Додаткова складність полягає в тому, щоб притягнути їх до відповідальності за скоєні дії. Тому, протидіяти зазначеним викликам потрібно в гнучкій, оперативній та адаптивній формі.

США та Китай, враховуючи сучасні ризики, займаються активно розробкою і вдосконаленням СК. Проте, їхні підходи різняться в цьому плані, оскільки це ідеологічно різні держави. Так, діяльність Сполучених Штатів більше спрямована на оборонний і реагувальний характер через постійні

кібернетичні атаки. Китай більше зосереджений на застосуванні «гострої сили», вдаючись до залякувань, диверсій, тиску з метою виправдання свого режиму за кордоном.

Оперативним завданням для США та Китаю є вдосконалення нормативно-правової бази СК відповідно до сучасних вимог і викликів зовнішньополітичного, кібернетичного та безпекового середовищ, а також підвищення ефективності роботи та міжвідомчої синхронізації відповідних стратегічних структур.

Виходячи з актуальності проблематики дослідження, **мета магістерської роботи** полягає в аналізі концептуальних і практичних аспектів застосування інструментів стратегічних комунікацій США та КНР для забезпечення їх зовнішньої та безпекової політик.

Досягнення мети обумовлене послідовним виконання наступних **завдань:**

1) дослідити теоретичні та концептуальні засади поняття «стратегічні комунікації», його методологічні аспекти та інструменти;

2) проаналізувати правові засади використання стратегічних комунікацій як інструменту зовнішньополітичної та безпекової політики США та КНР;

3) визначити реальні та потенційні загрози безпеці цих країн та роль стратегічних комунікацій для протидії цим загрозам;

4) розглянути практичне застосування інструментів стратегічних комунікацій інституційними механізмами Китаю та США;

5) розкрити зовнішньополітичний, безпековий та економічний аспекти стратегічних комунікацій КНР та США.

Об'єктом дослідження є стратегічні комунікації у контексті розвитку міжнародних відносинах.

Предметом дослідження є стратегічні комунікації США та Китаю як один з інструментів зовнішньої та безпекової політики.

Методи дослідження. Відповідно до поставлених завдань на різних етапах виконання роботи були використані певні загальнонаукові та спеціальні методи, зокрема: метод аналізу було використано при опрацюванні нормативно-правових документів США та КНР, які стосуються стратегічних комунікацій та протидії гібридним загрозам; метод узагальнення – для виявлення типових рис і закономірностей стратегічних комунікацій та їх використання міжнародними організаціями; порівняльний та історичний методи дали змогу простежити розвиток та передумови формування інструменту стратегічних комунікацій у США та, а також порівняти методи та особливості їх використання.

Апробація роботи.

1. Захарченко Т.В. Оборонний союз AUKUS – новий вимір глобальної безпеки: матеріали XV Міжнародної наук.-практ. конф. Актуальні проблеми зовнішньої політики України, м. Чернівці 2021 р., факультет історії, політології та міжнародних відносин. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2021 (в друці)

Структура роботи впливає з мети та поставлених завдань в дослідженні. Вона включає вступ, три розділи, які складаються з підрозділів, висновки та список джерел і літератури (171 найменування). Загальний обсяг – 116 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ

1.1. Теоретичні підходи до визначення поняття «стратегічні комунікації» як інструменту зовнішньої та безпекової політики

Комунікації завжди були складовою державної стратегії. Однак традиційно вони займали периферійне становище і, як правило, були спрямовані на забезпечення реакції у відповідь на ту чи іншу подію. Нині дедалі очевиднішою стає необхідність розробки єдиної комунікаційної стратегії, що включає весь арсенал методів комунікації та інструментів, спрямованих на досягнення стратегічних цілей держави на міжнародній арені. У зв'язку з цим, стратегічний підхід до комунікацій передбачає вихід за межі традиційного набору таких категорій, як «цільові аудиторії», «повідомлення», «інформаційні продукти», та перехід до впливу на соціально-психологічні структури суспільства, і навіть на фундаментальні процеси, що лежать в основі проблем безпеки держави та забезпечення її національних інтересів.

Перш за все, звертаємо увагу, що історичні витoki стратегічних комунікацій (СК), як елементу зовнішньополітичної діяльності, сягають з 1966 р. Саме тоді в нормативно-правовій документації Воєнного коледжу США зазначалось, що СК використовуються в умовах військових конфліктів для забезпечення стратегічного зв'язку командування.

Варто наголосити, що власне термін «стратегічні комунікації» уперше застосував голова наукової ради з оборони при федеральному комітеті для надання незалежних консультаційних послуг міністру оборони Сполучених Штатів Америки В. Вітто в 2001 р. [128]

У сучасному вимірі поняття «стратегічних комунікацій» широко представлене в нормативно-правових та доктринальних документах США. Так, з метою уникнення дублювання змісту СК, нами було обрано загальне визначення, яке чітко характеризує американські стратегічні комунікації. Зокрема, у «Словнику військових і пов'язаних з ними термінів» (Dictionary of

Military and Associated Terms) МО США визначають СК, як «зосереджені зусилля уряду Сполучених Штатів на зрозумінні та залученні ключової аудиторії для створення, зміцнення або збереження сприятливих умов з метою просування інтересів, політики та цілей уряду Сполучених Штатів через використання скоординованих програм, планів, тем, повідомлень і продуктів, синхронізованих з діями всіх інструментів національної влади» [99].

Також, провідну роль у визначенні та дослідженні стратегічних комунікацій відіграє аналітичний центр RAND. Зокрема, старший науковець даної корпорації К. Пол (C. Paul) охарактеризував СК, як переконання і вплив у сприйнятті та розумінні політичних образів і дій, які є основою ключових рішень в суспільстві. То ж, фахівець резюмував всі особливості стратегічних комунікацій у цілісне визначення: «СК – це узгоджені дії, повідомлення, образи та інші форми взаємодії або представлення, призначені для впливу, інформування та переконання спільноти для підтримки національних цілей» [122].

Наголошуємо, що в американських військових колах поняття СК часто замінюють «комунікаційною синхронізацією». Таким чином, необхідно визначити в чому ж полягає різниця між ними. На відміну від стратегічних комунікацій, термін «синхронізація зв'язку» застосовується виключно у військовій сфері. Крім того, відповідно до спільної доктрини «Комунікаційна синхронізація командира» (Commander's Communication Synchronization) [4] «комунікаційна синхронізація» передбачає адаптивне планування. Також вона більш точно описує те, як командир і штаб будуть координувати та синхронізувати теми, повідомлення, зображення та операції на всіх рівнях з метою підтримки цілей сил Об'єднаного командування США.

Варто зауважити, що комунікація вважається стратегічною за певних умов, які чітко окреслила радниця із СК при відділі координаційної діяльності з боротьби з тероризмом Держдепартаменту США Е. Голдман (E. Goldman). Зокрема, дослідниця відносить сюди:

- 1) ключові меседжі, які є гнучкими та адаптивними до багатьох диверсифікованих цільових аудиторій;
- 2) комунікаційний процес здійснюється постійно протягом тривалого проміжку часу;
- 3) інтереси та потреби отримувачів повідомлень є основними для комунікації;
- 4) досягнення стратегічної цілі базується на спільних скоординованих засадах ключових повідомлень, рішень та дій. [106]

Наголошуємо, що ядром як американської, так і китайської системи стратегічних комунікацій є три основні елементи: публічна дипломатія, служба зв'язків з громадськістю та інформаційно-психологічні операції. Таким чином, необхідно більш детально розкрити суть зазначених понять.

Зокрема, Департамент оборони США у «Концепції спільної інтеграції стратегічних комунікацій» (Strategic Communication Joint Integrating Concept) подає наступне визначення публічної дипломатії: «Це відкрита міжнародна публічна інформація про діяльність Уряду Сполучених Штатів, спрямована на просування цілей зовнішньої політики США, маючи на меті зрозуміти, інформувати та впливати на іноземну аудиторію та лідерів думок, розширюючи діалог між американськими громадянами та установами і їх колегами за кордоном» [24].

В свою чергу, китайське бачення публічної дипломатії чітко продемонстрував у 2013 р. на загальних зборах Політбюро Центрального комітету Компартії нинішній голова уряду Китаю Сі Цзіньпін. За його словами, «вона є важливим інструментарієм для розширення впливу «м'якої сили» і здійснення «китайської мрії», поширення власних національних цінностей серед зарубіжної аудиторії, а також в просуванні позитивного іміджу держави [72]. Таким чином, в наукових колах Китаю зазначають, що «публічна дипломатія відноситься до різних способів ведення дипломатії, що сприяє двосторонньому обміну з іншими країнами за межами державного рівня» [112].

Наступним елементом є служба PR. Так, Товариство зв'язків із громадськістю Америки (Public Relations Society of America (PRSA)) визначає PR, як «стратегічний комунікаційний процес, який будує взаємовигідні відносини між організаціями та їх громадськістю» [143].

В свою чергу, для КНР характерним є державний PR, який визначають як «адміністративно-управлінську діяльність, свідомо організовану сучасним урядом за допомогою використання PR-методів, мета яких – створення позитивного іміджу держави» [59].

Варто зауважити, що ще однією важливою складовою СК є інформаційні операції. Так, за даними офіційних документів США, зокрема відповідно до витягів Об'єднаного комітету начальників штабів JP 3-13 «Інформаційні операції», можна зробити висновок, що під «інформаційними операціями» в Збройних силах країни розуміють сукупність узгоджених за метою, завданням, місцем і часом заходів щодо застосування інформаційних можливостей військової сили, що проводяться одночасно і послідовно, за єдиним планом в ході військової операції для вирішення завдань з метою впливу або створення перешкод процесу підготовки, прийняття та реалізації військового вирішення з потенційним або діючим противником, і в одночасному захисті своїх військ від аналогічних дій [12]. Крім того, в якості об'єкта впливу можуть виступати керівництво і населення інших держав, країн-партнерів і учасників коаліцій.

В свою чергу, в КНР зосереджують більше уваги не суто на інформаційних операціях, а навпаки розширюють спектр інформаційної політики стратегічних комунікацій. Зокрема, у державній стратегічній програмі інноваційного розвитку КНР закріплені важливі положення про розвиток кіберпростору та забезпечення його безпеки. Таким чином, інформаційна безпека для Китаю – це, перш за все, безпека його інновацій, і в цьому важлива особливість підходу країни до питань інформаційної та кібербезпеки [62].

Важливим лейтмотивом СК є наратив, адже він забезпечує історичну та соціальну конструкцію точки зору цільової аудиторії. Саме наративи дають відповідь на те, як і чому події пов'язані одна з одною в суспільстві.

Активно проводить дослідження з даної проблематики Центр глобального контртерористичного співробітництва (Global Center on Cooperative Security). Зокрема, в рамках дослідного проєкту «Створюючи наратив» (Mastering the Narrative) 2013 р. було зазначено, що підхід стратегічного наративу базується на «комунікативній складовій, що дозволяє спільноті зрозуміти перспективи і стан розвитку». Крім того, науковці наголошують, що він є основою державної інформаційної політики. Наративна підтримка зовнішньої і внутрішньої діяльності забезпечується всіма комунікативними можливостями політичних акторів. [118]

Таким чином, американське бачення даного поняття чітко окреслено в «Посібнику командира для стратегічної комунікації та комунікаційної стратегії» (Commander's Handbook for Strategic Communication and Communication Strategy), де зазначається, що: «Наратив – це постійний стратегічний зв'язок із контекстом, причиною, мотивом, метою та кінцевим станом» [3].

У даному контексті варто зазначити, що ядром китайського наративу є національна ідея, основою якої виступає соціалістичний економічний розвиток, підтримка і стимулювання наукової концепції розвитку, гармонія культурних і матеріальних цінностей.

Досліджуючи проблематику стратегічних наративів, варто наголосити, що їх поділяють на дві категорії «гранд наративи» і «малі наративи». Перші є основою формування національної ідеї та спрямовані переважно на внутрішню спільноту. Наголошуємо, що даний наратив націлений на згуртування аудиторії з подальшим об'єктивним поясненням реальності, спираючись на національні цілі. Гранд наратив покликаний переконати в тому, що він уособлює «єдине правильне розуміння» історії, ситуації чи події, а всі інші малі наративи вважаються хибними та ворожими. [53]

Прикладом гранд наративу США слугує т. зв. «американська мрія». Зокрема, американський письменник та історик Дж. Адамс сформулював поняття «американської мрії» в такий спосіб: «Але є і американська мрія, мрія про країну, де життя кожної людини буде кращим, багатшим, де у кожного будуть можливості, які відповідатимуть його здібностям та досягненням... Це мрія не тільки про автомобілі та високі зарплати, але й мрія про соціальний порядок, який дозволить кожному чоловікові й жінці досягти того, до чого вони від народження здатні, і бути визнаними іншими людьми, незважаючи на обставини народження або положення» [111].

Не випадково однією з ключових тез своєї передвиборчої кампанії 2007 р. Б. Обама обрав питання про відродження «американської мрії». Так, він висловив найбільш чітку позицію щодо даного питання у своїй знаменитій промові «Більш досконалий союз» 18 березня 2008 р. у м. Філадельфія. Крім того, він охарактеризував свою політичну кар'єру як наочний приклад здійснення «американської мрії», заявивши, що «подібне не могло статися ні в жодній іншій країні світу» [139].

В ході дослідження, ми дійшли висновку, що зазначена наративна лінія тісно переплітається ще з одним базовим, усталеним компонентом, а саме американськими цінностями свободи, демократії, вільного вираження думок та успіху. Зокрема, останню поділяють всі американці. Сутність орієнтації на успіх, як цінності полягає в ідеї про те, що суспільство США є частиною країни необмежених можливостей, відкритого щасливого соціуму.

В свою чергу, гранд наративом в КНР є «китайська мрія». Зокрема, глава держави Сі Цзіньпін вважає, що це найграндіозніша ідея, висунута за останні десятиліття, що відображає процвітання і національне відродження Китаю [144]. Зазначені слова використовуються для того, щоб наголосити на важливості змін в КНР, зокрема на поверненні до колишньої величі, поступово долаючи негативні наслідки т. зв. «Століття національного приниження», яке тривало з початку Першої опіумної війни (1839 – 1842 рр.) і до кінця Китайсько-японської війни в 1945 р.

Варто зазначити, що багато вчених звертали увагу на важливість понять «приниження» і «відродження» для формування ідентичності в китайській внутрішній і зовнішній політиці. Так, професор міжнародних відносин Лондонської школи економіки та політичних наук, У. Каллахан (W. Callahan) стверджує, що «століття національного приниження» є наративом сучасної китайської історії [91]. В свою чергу, професор Інституту Китаю в Манчестері, П. Гріс (P. Gries) пропонує розуміти сучасний китайський націоналізм в контексті «століття національного приниження» [107].

Таким чином, самосвідомість китайського народу повинна подолати пережитий досвід приниження від західного і японського імперіалізму для того, щоб повернути Китай до його природнього стану могутності «центральної держави» світу, що і є досягненням «китайської мрії». Отже, на відміну від «американської мрії», яка пов'язана із захистом індивідуальних прав, «китайська мрія» – це зміцнення прав країни.

Зазначений наративний концепт Китаю, який закликає до відродження нації, має крім політичного та економічного, ще й ідеологічний зміст. Так, відповідно до офіційних партійних джерел «китайська мрія» – це суть соціалізму з китайською специфікою; ідеологічний сигнал про те, що КНР має бути не тільки світовою фабрикою і найбільшим ринком, а й країною з високим рівнем життя населення.

Концептуально стратегічна комунікація тісно пов'язана з власне комунікацією та підсилюється стратегічним управлінням. Таким чином, потрібно визначити суть поняття комунікації. Американський вчений і соціолог Ч. Кулі (C. Cooley) трактує «комунікацію як механізм, за допомогою якого існують і розвиваються людські зв'язки, тобто всі символи гуртом із засобами їх передачі в просторі та збереження в часі» [68]. Отже, можна стверджувати, що інтеграція міжнародного суспільства базується саме на комунікації.

Проте, іншої думки притримується Р. Брукс (R. Brooks), яка обіймала у 2009 – 2011 рр. посаду радниці заступника міністра оборони США з

політичних питань. Вона вважає, що термін «стратегічні комунікації» має відношення більшою мірою до «стратегії», ніж до «комунікацій» [90]. Крім того, експерти Міністерства оборони США підкреслюють ще один важливий аспект, який є одним із головних принципів стратегічних комунікацій: все є комунікацією, не лише те, що ми говоримо, але й те, що ми продукуємо і створюємо. Наша діяльність (як правильна, так і хибна) викликає комунікаційний ефект так само, як і слова.

Також, складність чіткого тлумачення стратегічної комунікації полягає у варіативності вимірів її функціонування. Зокрема, виділяють наступні виміри-поняття, як:

- 1) стратегія;
- 2) теорія комунікації;
- 3) методи досліджень.

Перша сфера включає в себе стратегічне управління. Д. Джеймсон (D. Jameson), професор Корнельського Університету в США, характеризує дане поняття як «процес, за допомогою якого керівники потужних організацій розробляють і використовують для співпраці свої компетенції, можливості та обмеження у навколишньому середовищі». В свою чергу, Л. Смірсіч (L. Smircich), професорка управління в Ізенберській школі менеджменту, Університету Массачусетса в США, та Ч. Стуббарт (C. Stubbart), професор Університету Південного Іллінойсу США, визначають це як «організаційне створення» – створення і підтримка систем спільного значення, які сприяють організованій дії». [53]

Друга сфера, теорія комунікації, базується на системі поглядів зв'язку, зокрема: критичній теорії, структуруванні, комунікативній будові організації та організаційній ідентифікації.

Третя сфера, тобто методи дослідження, базується на аналітичній комунікації, застосовуючи семантичний та риторичний аналіз або ж розбір соціальних мереж.

Крім того, у зв'язку з розвитком концепції стратегічної комунікації Міністерство оборони США у березні 2008 р. реалізувало першу конференцію в межах коледжу Комітету начальників штабів у м. Норфолк. Так, в рамках даного заходу було визначено базові принципи СК:

- 1) досвідчене керівництво;
- 2) достовірність;
- 3) доступність;
- 4) зворотний зв'язок;
- 5) масштабність;
- 6) скоординованість дій;
- 7) планомірність;
- 8) оперативність;
- 9) постійність.

З метою коригування концепції стратегічних комунікацій кожна два роки вносять зміни цих принципів відповідно до вимог часу [66].

Таким чином, принцип досвідченого керівництва полягає в тому, щоб керівники мали чітке уявлення про цільове завдання стратегічних комунікацій у всіх сферах своєї діяльності, зокрема в розвідці та матеріальному і технічному забезпеченні.

В свою чергу, принцип достовірності базується на правильній інтерпретації та чіткій скоординованості дій, їх сприйняття і пояснення. Завоювання довіри цільової аудиторії теж не менш важливий аспект.

Доступність є ще одним принципом, який передбачає досягнення результату через розуміння менталітету цільової іноземної аудиторії завдяки впливу культури, історії, релігії, лінгвістики або іншого суб'єктивного фактору. Тут важливим аспектом є взаємовідносини з місцевим населенням, різного роду організаціями, науковими представниками для якіснішого результату та розуміння цієї аудиторії.

Зворотний зв'язок – це принцип багатостороннього обміну думками з метою встановлення довірливої атмосфери.

Масштабність є принципом, який демонструє те, що стратегічні комунікації не мають кордонів як просторових, так і часових.

Скоординованість дій як принцип передбачає узгоджені та інтегровані дії в єдиній системі на всіх рівнях. Тобто, це процес, що здійснюється за єдиним планом незалежно від рівня ієрархії. Так, всі структури та організації є формуванням системи комунікацій.

Принцип планомірності базується на чіткому спрямуванні СК на досягнення заданого результату. В першу чергу, це узгоджене з поставленою ціллю керівництво для дії всіх структур.

Ще одним принципом є оперативність. Суть даного принципу – швидке реагування на кризові ситуації. У зв'язку з цим стратегічні комунікації застосовують спеціальні повідомлення, які є важливими для цільової аудиторії.

Останній принцип – постійність. Таким чином, вважаємо, що СК – безперервний процес, успіх якого визначається наявністю перманентного зворотного фідбеку між діями, плануванням і аналітичною оцінкою результатів даних дій.

Варто наголосити, що відповідно до класифікації Міністерства оборони США наукові та технічні засоби формування стратегічних комунікацій поділяють на п'ять основних груп.

Так, до першої групи відносять засоби інформаційного аналізу, які забезпечують доступ до важливих об'єктів всієї інфраструктури. За допомогою них проводять семантичний аналіз інформаційних меседжів, який покликаний виявити в різних електронних ЗМІ регіону тематичну інформацію, яка б характеризувала його бачення питань щодо безпеки, або створювала певну загрозу державним інтересам США. Наприклад, доцільним вважають запровадження постійного контролю Інтернет-простору, а саме різноманітних сайтів (YouTube, Twitter) та блогів, для виявлення поширень радикальних ідеологій, дій екстремістських груп, а також ідентифікації їх лідерів. Таким чином, можна ефективніше вести контрпропагандистську діяльність в

мережах. Крім того, вважають доцільним подальший розвиток мовлення в межах діапазонів коротких та ультракоротких хвиль через супутникові ретранслятори. Ці дії дозволять приймати сигнал звичайним радіоприймачам на території країн, ворожих для США.

До другої групи відносять громадський капітал масових комунікацій (бази даних, ЗМІ, віртуальні спільноти). Таким чином, в планах США створити інтерактивні соцмережі Web 2.0 в державах із слабкою інфраструктурою телекомунікацій. В першу чергу, це стосується країн, які розміщені в європейському, центральному та африканському регіонах відповідальності Збройних сил США. Під час аналізу даних мереж актуальним є ідентифікація зв'язків вищого керівництва та ключових гравців різних країн, що в свою чергу, допоможе дослідити їх психологічний портрет.

Діалогічні методи є складовою третьої групи. Їх мета – аналіз радикальних повідомлень. Так, програмне забезпечення надає можливість постійно перевіряти медіа всіх європейських країн, фільтрувати меседжі за ключовим словом, розподіляти позитивні й негативні повідомлення щодо інтересів США.

До четвертої групи відносять способи моделювання і прогнозування. Таким чином, можна спрогнозувати розвиток міжнародної обстановки або ж реакцію цільової іноземної аудиторії на інформаційну маніпуляцію з боку США.

Тренування взаємодії є п'ятою групою, і використовується для відпрацювання елементів інтеграції як на внутрішньому рівні державних структур, так і на зовнішньому, тобто між державними і недержавними організаціями.

Слід відзначити, що основними суб'єктами стратегічних комунікацій є великі актори глобального масштабу: держави, великі корпорації, міжнародні неурядові організації.

Зазначаємо, що головна функція стратегічних комунікацій у глобальному масштабі полягає у встановленні та підтримці легітимності

держави. Таким чином, СК можуть передбачати зусилля, спрямовані на збереження, пристосування чи дестабілізацію існуючої моделі політичної влади.

В свою чергу, превентивна функція СК полягає в попередженні потенційних чи реальних загроз з боку інших державних чи недержавних акторів.

В основі інтегруючої функції лежить забезпечення концептуальної основи, яке дозволяє організаційним структурам держави об'єднати свої розрізнені зусилля щодо обміну повідомленнями. Це дозволяє їм створювати та розповсюджувати повідомлення, які, хоч і відрізняються за стилем і цілями, проте мають внутрішню узгодженість.

Варто наголосити, що в основі будь-якої комунікаційної стратегії лежить комунікаційна модель, яка описує базові підходи до постановки цілей та завдань, вибудовування взаємин із цільовими аудиторіями, вибору каналів та методів комунікації.

Зазначаємо, що в сучасному світі в системі СК використовують модель «впливових повідомлень» (message influence model). Слід зауважити, що подібна модель може добре працювати в середовищі, у якому суб'єкт комунікації та цільові аудиторії поділяють загальні фундаментальні цінності та належать до однієї культури. Однак, вона часто зазнає невдачі при взаємодії з представниками інших культур та носіями інших цінностей.

Фундаментальна вада моделі «впливових повідомлень» полягає в тому, що вона ігнорує такий аспект комунікації, як створення смислів та значень. Ця модель передбачає, що комунікація – це проста передача сенсів і значень від однієї людини до іншої. Однак проблема в тому, що ці смисли не можуть бути легко доставлені від відправника до одержувача. Натомість одержувачі самі надають певних сенсів і значень отримуваних ними ключових повідомлень, виходячи з таких факторів, як життєвий досвід, історичні особливості країни, регіону, культури, владні відносини, базові потреби особистості. Отже, розуміння та значення повідомлень, що формуються у свідомості цільових

аудиторій, можуть виявитися зовсім не ідентичними з тими, що мав на увазі відправник. Це відбувається через те, що люди, які живуть у межах певної соціальної реальності, автоматично прагнуть до збереження існуючої структури смислів та значень. Тому вони схильні інтерпретувати ключові повідомлення таким чином, щоб вони відповідали звичній їм реальності, а не так, як це було задумано відправником повідомлень.

Яскравим прикладом цього є американська комунікаційна невдача у взаєминах з ісламським світом у ході глобальної війни з тероризмом, розпочатої у відповідь на терористичні акти 11 вересня 2001 р., та інтервенції в Іраку. Публічно оголошена тодішнім президентом Дж. Бушем-молодшим стратегія просування свободи на Близькому Сході, тези про необхідність «створення вільної Іракської держави в серці Близького Сходу», про те, що «поки Близький Схід залишається місцем, де свобода не процвітає, він лишиться місцем стагнації, ресентименту та насильства, готового перекинутися на інші країни», інтерпретувалися ісламськими екстремістами як чергова спроба «західних хрестоносців» нав'язати мусульманам свої цінності. В результаті, чим більше США просували свою мету встановлення демократії в мусульманських країнах, тим більше вони давали ісламістам привід розвивати аналогію з хрестовими походами [98].

В даний час як Китай, так і США вбачають більш ефективною діалогову модель стратегічної комунікації. Так, протягом останнього десятиліття експертами було запропоновано такі діалогічні моделі комунікації, як модель прагматичної складності (pragmatic complexity, PCOM), культурно-критичний (critical-cultural) та риторичний (rhetorical) підходи до розуміння стратегічних комунікацій.

Таким чином, у зазначених моделях комунікація розуміється не як передача повідомлення від відправника до одержувача, а як складний процес інтерпретації дій того чи іншого суб'єкта та винесення суджень про його думки, мотиви та наміри. Якщо у попередній моделі «впливових повідомлень» відправник А за допомогою повідомлень впливав на одержувача Б, то в

діалогічних моделях А та Б знаходяться у відносинах постійної взаємозалежності.

Крім того, у діалоговій моделі СК відсутні такі негативні складові, як тиск, маніпуляція, обман, пропаганда. Акцент зроблений на тому, щоб створювати та підтримувати спільні цінності, знаходити нові сенси, здійснювати діалог та спільну діяльність державної влади та ключових аудиторій.

У той же час необхідно мати на увазі, що вибір тієї чи іншої моделі комунікації визначається не тільки цілями та завданнями комунікаційної стратегії, але також контекстом та особливостями середовища, в якому діють міжнародні актори.

Отже, підсумовуючи наявні підходи до визначення суті СК, варто виділити такі основні особливості:

- 1) головна ціль стратегічних комунікацій полягає у визначенні та досягненні інтересів держави як на національному, так і міжнародному рівнях;
- 2) СК є ефективними при взаємодії та плідному співробітництві між політичними суб'єктами та активістами з метою досягнення спільної мети;
- 3) стратегічні комунікації допомагають встановити довірливі відносини з цільовою аудиторією, забезпечуючи інформаційну підтримку та зворотний зв'язок;
- 4) СК враховують потреби аудиторії, у зв'язку з чим вивчають її реакції на ту чи іншу подію і повідомлення;
- 5) стратегічні комунікації координують комунікацію між різними організаційними суб'єктами, забезпечуючи стратегічну ефективність;
- 6) СК можуть покращити позиції головних акторів;
- 7) стратегічні комунікації формують інформаційне середовище.

1.2. Сучасний стан наукового дослідження і джерельної бази

Проаналізувавши джерельну базу магістерської роботи, її можна систематизувати за наступними чотирма групами:

- 1) нормативно-правова база США та КНР у сфері стратегічних комунікацій та кібербезпеки;
- 2) доробок вітчизняних та зарубіжних науковців;
- 3) дослідження аналітичних центрів;
- 4) офіційні веб-ресурси, новинні сайти інформаційних агенств.

Зазначаємо, що основну частину магістерської роботи складає нормативно-правова база США та КНР в сфері стратегічних комунікацій, оскільки вона є першоджерелом всіх подальших досліджень.

Основними документами Сполучених Штатів, які розглянули у ході дослідження, були президентські Національні стратегії безпеки (СНБ) 1999 – 2021 рр. [27; 32; 33; 34; 35; 36]. Зазначені стратегії об'єднує те, що вони є інструментом реалізації зовнішньої політики США. Крім того, в них ґрунтовно висвітлено механізми підтримки курсу глобального лідерства, забезпечення нацбезпеки та інтересів громадян. Варто наголосити, що саме у СНБ Д. Трамп вперше було визначено Китай, як загрозу національній безпеці США.

Наступний блок нормативно-правових документів присвячений виключно стратегічним комунікаціям. Так, до нього варто віднести «Заключний звіт Оперативної групи Оборонної наукової ради зі СК» (Report of the Defense Science Board Task Force On Strategic Communication) 2004 р. [130], «Національна стратегія публічної дипломатії та стратегічних комунікацій» (National Strategy for Public Diplomacy and Strategic Communication) 2007 р. [18], «Національна програма стратегічних комунікацій» (White House National Framework for Strategic Communication) 2010 р. [19], «Спільне видання № 5-0. Спільне планування» (Joint Publication 5-0. Joint Planning) 2020 р. [17].

Таким чином, зазначені нормативно-правові документи США акцентують увагу на важливості системи стратегічних комунікацій. Зокрема, визначають, що СК включають в себе різні інструменти, які застосовуються державою для якіснішого розуміння специфіки міжнародних відносин, а також використання стратегій комунікації для взаємодії між структурами та суспільством, консультування військових та державних організацій щодо можливих наслідків їх політичних рішень на думку та поведінку громадськості. Крім того, в документах неодноразово зазначено, що основою СК є публічна дипломатія, служба зв'язків з громадськістю, міжнародне мовлення, інформаційно-психологічні операції.

Наступний блок нормативно-правових документів присвячений кіберзахисту США, так як він безпосередньо пов'язаний з інформаційною складовою інформаційних операцій стратегічних комунікацій. Так, варто виокремити «Національну стратегію захисту кіберпростору» (The National Strategy to Secure Cyberspace) 2003 р. [25], «Ініціативу всеосяжної національної кібербезпеки» (The Comprehensive National Cybersecurity Initiative) 2010 р. [134], Стратегію кібербезпеки (International Strategy for Cyberspace) 2011 р. [14], закон «Про обмін та захист кіберрозвідувальних даних» («Cyber Intelligence Sharing and Protection Act») 2012 р. [8], «Національну стратегію з кібербезпеки» (National Cyber Strategy) 2018 р. [31], виконавчий наказ про покращення національної кібербезпеки (Executive Order on Improving the Nation's Cybersecurity) 2021 р. [7]

Наголошуємо, що в згаданих документах особливе місце відводиться протидії кібернападам на критичну інфраструктуру, важливості Білого Дому у формуванні інформаційної та безпекової політики, створенні надійної оборонної та кіберрозвідувальної систем проти хакерських атак. Крім того, кібернапад визнано на офіційному рівні, як акт початку військового конфлікту. Також, в зазначених документах наголошують на вразливості та залежності американського суспільства від цифрових та інформаційних технологій, що провокує появу різних кібернетичних загроз.

В свою чергу, нормативно-правова база Китаю в сфері стратегічних комунікацій є невеликою та закритою у зв'язку з ідеологічною особливістю цієї держави. Крім того, документи не мають прямого відношення до СК, а лише фрагментарно зачіпають дану проблематику. Китайський підхід бачення стратегічних комунікацій полягає в якісній розробці інформаційної політики та кібербезпеки. Таким чином, основу становлять програмні документи та комюніке з'їздів та пленумів ЦК КПК [47; 49], закони [38; 39], а також цифрові матеріали держвідомств КНР [50] та щорічні звіти [41].

Серед варіативності державних документів, велике значення має доктрина «Нова концепція безпеки» (新安全观) 1997 р. [57]. Так, в ній наголошують на формуванні мирного та позитивного міжнародного іміджу Китаю.

Важливе значення має Постанова Всекитайських зборів народних представників щодо захисту інтернет-простору 2000 р. [62], в якій визначено ті сфери, де найчастіше трапляються правопорушення. Зокрема, до цих категорій віднесли економічну, освітню, а також сферу забезпечення стабільності суспільства та громадського захисту.

«Постанова державної інформатизованої керівної групи щодо роботи в галузі зміцнення інформаційної безпеки» 2003 р. [40] загострює увагу на зміцненні захисту критичної інфраструктури, проведенні моніторингу інформаційного простору на наявність потенційних загроз для Китаю.

У «Державній стратегії розвитку інформатизації на період 2006 – 2020 рр.» 2006 р. [151] передбачається створення цілісної структури для регулювання інформаційної діяльності, забезпечуючи зміцнення систем інформаційно-технологічної безпеки.

Варто зазначити, що у Білій книзі «Національна оборона КНР» 2008 р. [96] наголошується, що для Китаю головним завданням є забезпечення державного суверенітету, безпеки, територіальної цілісності, розвитку країни та інтересів китайського народу, прагнення сформувати незламну оборонну могутність та будівництво новітньої армії.

Крім того, в документі чітко окреслено основний зміст оборонної політики Китаю в новому столітті, який полягає у захисті державної безпеки та національної єдності, забезпеченні державного розвитку, здійсненні всебічного, гармонійного та поступального вдосконалення оборонного та армійського будівництва, підвищенні рівня інформатизації у розбудові армії, дотриманні стратегічного курсу «активної оборони», прихильності ядерної стратегії, заснованої на самообороні, та створенні безпечної обстановки, що сприятиме миру та розвитку країни.

Не менш важливе значення має антитерористичний закон КНР 2015 р. [38], який передбачає дешифрування трафіку в Інтернеті, впровадження адміністративних санкцій щодо вилучення у закордонних компаній інформації при наявній підозрі на використанні даних з метою терористичних дій. Окремо варто наголосити на застосуванні цензури для діяльності новинних агенств на території Китаю.

Закон КНР про кібербезпеку 2016 р. [39] закріплює за уповноваженими китайськими держорганами право на контроль інтернет-події в інформаційному просторі Китаю. Крім того, у зазначеному законі приділяють особливу увагу системі ідентифікації та верифікації користувачів.

Слід зауважити, що науковий доробок вітчизняних дослідників в сфері стратегічних комунікацій є фрагментарним. Зазвичай, в дослідженнях аналізують концептуальні та теоретичні основи і забезпечення зовнішньополітичної та безпекової діяльності міжнародних організацій, а також окремих країн, зокрема США.

Проте, варто акцентувати увагу на праці завідувача відділу інформаційної безпеки (ІБ) та розвитку інформаційного суспільства (ІС) Національного інституту стратегічних досліджень Д. Дубова «Формування концепту «Стратегічні комунікації» у США: до історії виникнення та розуміння поняття». Зокрема, автор проаналізував основні визначення СК з боку американських військових та державних структур. Він зазначив, що ефективність стратегічних комунікацій не можлива без скоординованого

інформування, переконування та впливу. Крім того, дослідник зазначає, що важливим механізмом ефективності СК є синхронізація між словом і дією. [43]

В. Кашин, заступник директора Центру комплексних європейських та міжнародних досліджень Вищої школи економіки та І. Тимофеев, програмний директор Міжнародного дискусійного клубу «Валдай» у доповіді «Американсько-китайські відносини: до нової холодної війни?» [63] аналізують перспективи США з точки зору зростання Китаю, наголошуючи на військово-політичному протистоянні. Визначено, що американський курс притримується політики «стримування» Китаю.

Автори зазначають, що існуюче китайське планування передбачає домогтися технічної модернізації збройних сил та їх виведення на передовий рівень за основними напрямками до 2035 р. У зв'язку з занепокоєнням США щодо таких китайських планів та тенденцій, американський уряд вбачає пріоритетність в реалізації наступних заходів:

1) інвестування у передові технології з метою завоювання військової переваги у вирішальних галузях сучасної військової техніки. У зв'язку з чим, урядом була сформульована т. зв. «третя стратегія компенсації» – масштабна технологічна ініціатива щодо інтеграції ресурсів оборонної та цивільної промисловості для прориву за ключовими напрямками;

2) посилення американської системи союзів в Азії з особливим розширенням військової ролі Японії;

3) згортання участі у конфліктах в інших частинах світу, стабілізація відносин з Росією (політика перезавантаження) та концентрація наявних військових сил в Азії.

Також, автори описали китайську політичну та економічну стратегію у протистоянні зі США, що пов'язано з переходом Америки до політики жорсткого стримування Китаю у 2018 р. Зокрема, в дослідженні було зазначено 5 основних аспектів, з якими китайський народ ніколи не погодиться:

1) спроби будь-яких сил або осіб дискредитувати історію, суть і цілі КПК.

2) будь-які намагання змінити шлях побудови соціалізму з китайською специфікою, спростувати або знеславити великі досягнення китайського народу в побудові соціалізму.

3) зусилля розколоти або протиставити народ і КПК;

4) спроби шляхом залякування нав'язати Китаю свою волю, змінити напрямок його розвитку і перешкодити зусиллям китайського народу щодо поліпшення свого життя;

5) намагання підірвати інтереси мирного життя та розвитку китайського народу, спробами порушити контакти та співпрацю між китайським народом та народами інших країн. [63]

Цікавим є бачення радниці зі СК відділу координаційної діяльності з протидії тероризму в США Е. Голдман (E. Goldman) на стратегічний характер комунікації. Дослідниця зазначає, що стратегічні комунікації мають гнучкі ключові повідомлення для різних аудиторії, враховуючи їх інтереси. В свою чергу, досягнення цілі залежить від тривалості комунікаційного процесу та синхронізації даних повідомлень, дій та рішень [106].

Старший науковий співробітник і голова Академічного комітету та директор Центру зовнішньополітичних досліджень у Китаї, Чжан Туошен (Zhang Tuosheng) у своїй роботі «Як побудувати нову модель відношення основних сил між Китаєм і США» («How to Build a New Model of Major Power Relationship Between China and the United States») за сприяння Китайського фонду міжнародних і стратегічних досліджень охарактеризував стан та надав рекомендації для китайсько-американських стратегічних та економічних відносин. Зокрема, обидві країни більше не повинні бути ворожими та конфронтаційними, а навпаки зобов'язані дотримуватися взаємної поваги і здорової конкуренції. І США, і КНР мають зосередитися на співпраці та координації та спільно взяти на себе міжнародну відповідальність. Також,

обидві країни мають забезпечити необхідну двосторонню стратегічну довіру [140].

Серед зарубіжних дослідників також варто виокремити Ву Сінбо (Wu Xinbo) – професора та заступника директора Центру американських досліджень і заступника декана у Школі міжнародних відносин та зв'язків з громадськістю Університету Фудань. Так, у своїй роботі «Управління кризою та підтримка миру між Китаєм і Сполученими Штатами» («Managing Crisis and Sustaining Peace between China and the United States») він уважно дослідив минулі кризи та виявив характерні риси антикризового управління, як для Китаю, так і США. Наприклад, з одного боку, обидві сторони схильні вживати заходів для тиску на поступки під час кризи, що лише посилює кризу та напруженість. Крім того, обидві сторони наражаються на тиск внутрішньої політики під час кризи, що ускладнює процес прийняття рішень обома сторонами урядів у її вирішенні. З іншого боку, Китай наголошує на збереженні суверенітету та національної гідності у своєму підході до кризи і надає велике значення символічним жестам, у той час як США демонструють сильну утилітарну тенденцію у реагуванні на кризу [146].

У науковому дослідженні «Глобальний вплив Китаю: перспективи та рекомендації» (China's Global Influence: Perspectives and Recommendations), авторами якого є засновник «Corg Analytics Inc» – компанії у сфері стратегічного аналізу міжнародної політики, А. Корр (A. Corr), науковець Азіатсько-Тихоокеанського центру досліджень безпеки М. Бургойне (M. Burgoyne) та співробітник Університету Тафтса С. Макдональд (S. Mcdonald), окреслено те, що стратегічні повідомлення допомогли сформувати уявлення інших країн про Китай. Крім того, акцентовано увагу на величезних можливостях КНР для обміну повідомленнями, у зв'язку з чим Піднебесна має незаперечні переваги, коли вступає у стратегічну конкуренцію зі Сполученими Штатами [119].

Також до використаних джерел необхідно віднести монографію «Стратегічні комунікації у міжнародних відносинах» Інституту міжнародних

відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Її цінність полягає в детальному дослідженні прикладних і концептуальних аспектів СК як сучасного інструментарію у сфері міжнародних відносин. Крім того, проаналізовано роль стратегічних комунікацій у дипломатичній, зовнішньополітичній, безпековій та економічній діяльності США та КНР [53].

Серед зарубіжних монографій варто виокремити «Нові погляди на відносини Китаю зі світовою національною, транснаціональною та міжнародною спільнотою» («New Perspectives on China's Relations with the World National, Transnational and International») [112]. Її основними авторами є доктор філософії Королівського коледжу в Лондоні Д. Йохансон (D. Johanson), доктор історичних наук в Единбурзькому університеті Цзі Лі (Jie Li) та науковець Королівського коледжу в Лондоні Цунган Ву (Tsunghan Wu). Дана монографія присвячена дослідженню нових тенденцій і тем у зовнішній політиці Китаю. Зокрема, зовнішньополітична діяльність КНР розглядається на різних рівнях: національному, транснаціональному та міжнародному. Особлива роль приділяється публічній дипломатії (ПД) як елементу стратегічних комунікацій Китаю. Так, в праці ПД характеризують, як різні способи проведення дипломатії або просування двостороннього обміну з іншими країнами за межами КНР. Крім того, наголошено, що Китай всебічно прагне змінити образ «китайської загрози» на більш привітний і новий образ «дружнього і миролюбного народу».

В ході дослідження активно використовувались матеріали аналітичних центрів та інформаційних агенств. Зокрема, варто виокремити американський стратегічний дослідницький центр RAND. Так, в його дослідженні «Інститут Танг: запитання і відповіді про створення кращого розуміння діяльності Китаю» (Tang Institute Q&A: Creating a Better Understanding of How China Works) розкрито питання, що являє собою Інститут Танг КРН для американсько-китайських відносин. Також, наголошується на важливості інвестування китайській проєктних досліджень, адже це дасть змогу краще зрозуміти специфіку феномену Піднебесної для США [133].

Крім того, в роботі ми посилались на дослідження Центру стратегічних і міжнародних досліджень (CSIS). Зокрема, важливе значення має аналітична стаття «Looking at the Biden Trade Policy», де проаналізовано характер та тенденцій сучасної економічної політики Дж. Байдена, а також наголошено на схожості поглядів Д. Трампа та нинішнього президента щодо китайської проблеми [125].

Слід відзначити, що Інститут міжнародної економіки Петерсона (PIIE) займається активним вивченням торгової війни між США та Китаєм, в першу чергу, зосереджуючи увагу на причинах економічного протистояння, тарифних та санкційних рішеннях Д. Трампа та Дж. Байдена [92].

Висвітлити основну інформацію про Китай вдалось завдяки матеріалам інформаційного агенства «Сінхуа» (新华社). Зокрема, на його сайті представлені комюніке пленарних засідань ЦК КПК, інтерв'ю провідних політичних діячів КНР та останні новини [153].

Також, активно використовувалась китайська щоденна газета ЦК КПК «Женьмінь Жибао» (人民日报), в якій описано актуальні події в Китаї, проаналізовано діяльність партії та висвітлено останні новини в сфері економіки, технологій та політики [152].

РОЗДІЛ 2. НОРМАТИВНО-ПРАВОВІ ТА ІНСТИТУЦІЙНІ ВИМІРИ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ США ТА КИТАЮ

2.1. Зовнішньополітичне протистояння США та КНР: проблеми та виклики для світової спільноти

Якщо ХХ століття можна охарактеризувати протистоянням «соціалістичного Сходу» та «ліберального Заходу», то в ХХІ столітті головна інтрига полягає в характері відносин двох супердержав Китаю та США.

Варто зазначити, що більш, ніж за 40 років з моменту доленосного рішення китайського державного діяча Ден Сяопіна (邓小平) щодо впровадження економічних реформ та курсу побудови «соціалізму з китайською специфікою», КНР здійснила колосальний стрибок в економічному, технологічному та військово-політичному розвитку. Такий стрімкий розвиток турбує нинішній уряд США та світову спільноту, адже поява ще одного могутнього міжнародного гравця несе за собою нові виклики та загрози.

Наголошуємо, що в умовах сучасності американські посадовці відкрито заговорили про нову «холодну війну». Зокрема, політика стримування Китаю закріплюється на рівні ключових доктринальних документів та практично втілюється у вигляді наростаючого ідеологічного та торгово-економічного тиску на Пекін. Крім того, епідемія Covid-19 лише прискорила антикитайський курс США. Так, Сполучені Штати прямо звинувачують Китай у появі та поширенні хвороби. Більш того, американські підходи щодо КНР зазнали радикальної ідеологізації в дусі – «комуністичний Китай проти демократичних США».

Зі свого боку, Китай завжди вважав за краще уникати відкритих провокацій. Він і зараз утримується від різкої риторики на адресу Америки та Заходу, хоча часом відповідає на окремі недружні кроки. Керівництво КНР розуміє, що дії США – це не просто підвищення ставок задля вигідних переговорних позицій і досягнення майбутніх компромісів. Скоріше тут мова

йде про ізоляцію Пекіна, вилучення країни з високотехнологічного олімпу, гальмування розвитку, гонки озброєнь та маргіналізації у міжнародних відносинах. [112; 146]

Варто зазначити, що з моменту утворення Китайської Народної Республіки політика США щодо Піднебесної включала періоди як суперництва, так і партнерства. Перемога збройних сил Комуністичної партії КНР у 1949 р. і подальша тісна співпраця з Радянським Союзом визначили політику жорсткого стримування з боку Америки. У Вашингтоні Китай розглядався в якості одного з ключових противників. Збройні сили КНР і США безпосередньо зіткнулись в період Корейської війни 1950 – 1953 рр., а також криз в Тайванській протоці 1954 – 1955 і 1958 років. Сполучені Штати аж до тепер надають масштабну військову допомогу Тайваню.

В свою чергу, у 1989 р. «каменем спотикання» у китайсько-американських відносинах стала подія на площі Таньаньмень, в результаті якої від дій влади загинули 10 тис. людей. У зв'язку з цим, Конгрес США в лютому 1990 р. схвалив закон PL 101-2461 [21], який передбачав широкі санкції проти Китаю. В певній мірі вони діють і сьогодні. Перше за все, це стосувалось обмеження на поставки озброєнь, закриття доступу до програм допомоги, жорсткого експортного контролю товарів подвійного призначення (супутники, ядерні технології, комп'ютери), обмеження для оборонних компаній. Проте, економічне співробітництво тривало. Зокрема, в законі «Про нормальні торговельні відносини з КНР» («PL 106-286. Normal Trade Relations for the People's Republic of China») [22] 2000 р. відзначалось зростання торгово-економічних відносин.

В цілому, після закінчення холодної війни і аж до приходу до влади в США Д. Трампа американська політика щодо Пекіна базувалась на кількох суперечливих установках. З одного боку, Вашингтон розглядав вигоду з торгово-економічного партнерства з Піднебесною. Крім того, КНР розглядали в числі великих зростаючих держав, з якими варто співпрацювати, а заодно і залучати до ліберального світового порядку. З іншого боку, Вашингтон

турбувало поступове нарощення китайської військової потужності, незавершеність ринкових реформ, висока роль держави та непрозорість економіки, ситуація з правами людини і недемократична (закрита для зовнішнього впливу) політична система. Подібний баланс можна простежити в стратегіях національної безпеки США.

Наприклад, Національна стратегія («A National Security Strategy for a New Century») [27] Б. Клінтона в 1999 р. була витримана в партнерських тонах. Теж саме можна сказати і про Стратегію («The National Security Strategy of the United States of America») 2002 р. Дж. Буша-молодшого [35]. Хоча, в ній Китаю вказували на використання «застарілих» підходів до національного престижу – збереженні пережитків політичного режиму і нарощуванні збройних сил, здатних загрожувати сусідам. Крім того, у Стратегії [36] 2006 р. теж зазначалось про незавершеність китайських реформ і транзити.

Варто зазначити, що значимість КНР в якості партнера США підкреслюється в першій Стратегії національної безпеки («National Security Strategy») [33] Б. Обама 2010 р. Хоча, в ній і відзначається зростаюча міць Китаю, проте підхід вирішення цієї загрози базується у веденні діалогу (переконанні Пекіна в тому, що зростаючу силу варто направляти в мирне русло). Також, програмна стаття державного секретаря США Х. Клінтон 2011 р. про «тихоокеанське століття США» була витримана в збалансованому тоні [97]. Схожа парадигма прописана і в Стратегії 2015 р. [34], хоча на той час в китайсько-американських відносинах вже відбулись деякі зміни. Зокрема, загострилась ситуація в Південно-Китайському морі. Крім того, у Вашингтоні зазвучали побоювання з приводу промислового шпигунства КНР і ворожих дій у цифровому середовищі. Таким чином, тодішній президент Б. Обама у 2015 р. ввів надзвичайний стан у зв'язку з інцидентами в інформаційному просторі США. Так, згідно до Виконавчого указу 13694 («Executive Order «Blocking the Property of Certain Persons Engaging in Significant Malicious Cyber-Enabled Activities») [5] було заблоковано і введено візові санкції проти тих, хто здійснював або мав відношення до протиправних

дій у кіберсередовищі. Поява зазначеного указу була обумовлена хакерською атакою, ймовірно пов'язаною з урядом КНР і викраденням персональних даних більш, ніж 4 млн американських держслужбовців [63]. Однак у самому тексті указу Китай не згадувався, а сам інцидент було залагоджено дипломатичним шляхом.

Збалансований підхід США до КНР різко змінився після приходу до влади Д. Трампа. Зрушення в бік конфронтації добре простежується в Стратегії національної безпеки 2017 р. («National Security Strategy of the United States of America») [32]. Таким чином, Китай позиціонується як загроза і характеризується як «ревізіоністська держава», політика якої прямо протилежна американським інтересам і цінностям. Якщо в попередніх концепціях питання про політичний режим в КНР проходило в порядку фонові критики, то в 2017 р. воно розглядається вже, як модель, яку Китай нав'язує іншим «експортуючи» корупцію та практику стеження за громадянами, тим самим підриваючи суверенітет своїх сусідів. Те ж стосується і економіки. Так, у попередніх доктринах головна роль державного сектору в економіці Піднебесної та випадки дискримінації американського бізнесу визначалися в числі проблем, але їх роль не перебільшувалась. Нині ж китайські інфраструктурні проєкти за кордоном вбачають як засіб досягнення конкурентних переваг над США і позиціонування свого впливу в світі. Тобто, з локального питання економічна політика Китаю перетворилась у виклик національній безпеці Америки, а також її союзників, включаючи країни ЄС. Показово, що у зазначеному документі немає практично нічого про партнерські відносини з Піднебесною або про користь взаємної торгівлі.

Зазначаємо, що положення Стратегії 2017 р. були закріплені Білим Домом у 2020 р. в документі «Стратегічний підхід США до КНР» («United States Strategic Approach to the Peoples' Republic of China») [37]. Зокрема, в документі зазначено, що Вашингтон розпрощався з надіями на демократизацію китайської держави з ринковою економікою. Тому, американська зовнішня політика має застосовувати тиск на Китай з метою

забезпечення глобального миру та процвітання США, а також просування американського впливу в світі. При цьому, конкуренція не повинна переходити небезпечні рамки і не перетворюватись у відкритий конфлікт. Таким чином, документ узагальнює претензії США на адресу Китаю. Зокрема, в економічному плані вони зводяться до того, що будучи частиною глобальної ринкової економіки, Китай все ще залишається неринковою державою. Так, надлишкова індустріалізація, протекціонізм та інструменти державного управління надають КНР переваги, яких немає у ринкових економік. А значить, Піднебесна розвивається за їх рахунок і веде нечесну конкуренцію. Крім того, загрозою безпеці США є запозичення американських технологій, поглинання компаній США, порушення інтелектуальної власності, а також промисловий шпіонаж.

Автори документу вбачають особливу загрозу в китайській геостратегічній ініціативі «Один пояс – один шлях» (一帶一路). Вони вважають її політичним проектом щодо переформатування глобальних правил гри і стандартів на користь КНР. На думку американців, замість сприяння розвитку, ініціатива веде до корупції, забруднення середовища, непрозорих позик і фінансових операцій, а також наражає зарубіжні країни на залежність від Китаю. Як одну із загроз, також розглядають економічні інструменти політики КНР у вигляді санкцій.

Не менш важливими є виклики в сфері безпеки, адже Китай перетворився на велику військову державу. Крім того, його ядерний потенціал зростає. Зокрема, в сучасних умовах КНР має на меті повністю модернізувати свою військову та оборонну систему, розробляючи новітні технології та опановуючи космічний простір. Дана тенденція непокоїть США, так як Пекін продовжує активно розвивати ракетні системи, вдосконалювати як літаки, так і безпілотні літальні апарати, які цілком можуть використовуватись для ураження цілей Америки в акваторії Тихого океану. Зокрема, до таких перспективних китайських програм можна віднести протиракетний комплекс

«СМ-401», ракетний комплекс «WS-600L», бомбардувальник «Н-20», радар «609».

Більше того, військова загроза прихована навіть в інфраструктурному проєкті «Один пояс – один шлях», так як він передбачає забезпечення системи навігації «BeiDou» (35 супутників). Зазначена система здатна конкурувати з глобальною американською системою позиціонування об'єктів «GPS». Крім того, вона знаходиться під контролем китайської армії, що ще раз вказує на те, що її використовують у військових цілях.

Ще одним глобальним викликом є наміри КНР воєнізувати космічний простір, при цьому обмеживши космічну спроможність Америки. Варто наголосити, що в умовах сучасності Піднебесна вже посіла другу сходинку після Сполучених Штатів за кількісним складом діючих супутникових апаратів. Крім того, у Пентагоні глибоко стурбовані досягненнями Китаю у сфері протидії орбітальним супутникам, адже китайські військові розробники створили новітні кінетичні, електромагнітні системи з метою ураження об'єктів у космосі з можливістю прямого виведення на орбіту. Наголошуємо, що розробка і старт у 2016 р. квантового супутникового апарату «Мо-Цзи» (墨子) є прикладом того, що Піднебесна випереджає США у сфері функціонування квантового інформаційного обміну та розробки захищеного каналу комунікаційного зв'язку, стійкого до хакерських атак.

Крім того, про грандіозність планів Китаю свідчить реалізація проєкту «Хайнань» (海南) з 2019 р. Таким чином, планується до 2024 р. вивести на орбіту 6 супутникових апаратів з оптичним дистанційним зондуванням Землі. Згодом, в рамках реалізації проєкту «Санья» (三亚市) очікується запуск 4 супутників, 2 з яких мають можливість здійснювати гіперспекторальну зйомку, а 2 інші – радіолокаційне зондування. У зв'язку з цим, КНР зможе цілодобово стежити за всією акваторією Південно-Китайського моря. Зазначені дії тільки підсилять статус Піднебесної, як повідної морської

держави, що дасть змогу закріпити «національний суверенітет» над спірними територіями в акваторії Південно-Китайського моря.

Окремо варто наголосити, на нещодавніх випробуваннях КНР гіперзвукової ракети у серпні 2021 р. Зазначають, що вона облетіла всю поверхню Землі. Крім того, стурбованість викликає той факт, що китайська ракета в змозі нести ядерну зброю. Таким чином, Пекін продемонстрував стрімкий прогрес у розробці зброї даного типу, що безперечно непокоїть американську розвідку, адже у такий спосіб КНР зможе завдати удар по Америці з напрямків, що не підлягають системі протиракетної оборони [45].

Необхідно відзначити, що за даними розвідки США влітку 2021 р. КНР розпочала масштабне будівництво більш, ніж 100 шахтових споруд з метою розміщення балістичних ракет міжконтинентального призначення з ядерним зарядом. Так, за спостереженнями Центру досліджень нерозповсюдження зброї імені Джеймса Мартіна (James Martin Center for Nonproliferation Studies) [164] комерційних супутникових знімків стало відомо, що в Китаї будують шахти на території пустелі поблизу м. Юймень в провінції Ганьсу. Так, за неофіційними джерелами, стверджують, що в розпорядженні КНР 250 – 350 одиниць ядерного озброєння, а кількісне розширення цих ракетних споруд на сотню більше є знаковим зрушенням для держави. Проте, невідомо скільки ж всього нової зброї призначено саме для них. У зв'язку з закритою політикою Китаю, досить складно конкретно оцінити ситуацію. Адже, цілком можливо, що це не що інше, як тактичний хід КНР.

В контексті глобальних ризиків варто додати, що китайсько-американська торговельна війна зі взаємним санкційним супроводом теж загрожує міжнародній стабільності.

Зокрема, відповідно до Стратегії США 2020 р. [37], варто радикально змінити баланс економічних відносин США і КНР. В документі особливу увагу звертають на зміцнення відносин з союзниками та партнерами Америки в Індо-Тихоокеанському регіоні. При цьому наголошується, що Сполучені Штати не збираються нав'язувати Китаю демократію, втручатися у внутрішні

справи і не хочуть доводити ситуацію до конфронтації. Навпаки, з Піднебесною необхідно співпрацювати там, де це відповідає інтересам американців.

На практичному рівні, курс зовнішньополітичного тиску на Китай отримав підтримку з боку Конгресу. Підтвердженням цього є торгові, санкційні, ідеологічні та військово-політичні заходи.

Зазначаємо, що США досить активно та агресивно ведуть санкційні війни проти Китаю. Разом з підвищенням тарифів, мова йде про обмеження на китайські інвестиції, впровадження фінансових санкцій та обмеження на імпорт китайських товарів.

Варто зауважити, що американський президент Дж. Байден оприлюднив у березні 2021 р. «Проміжну національну стратегію» (Interim National Security Strategic Guidance) [13], в якій чітко вказав, що зміна розподілу влади в світі створює нові виклики. Тобто, він апелює до наполегливості Китаю в даному контексті. Крім того, в документі вказується те, що саме Піднебесна є єдиним реальним конкурентом, який в змозі створити загрозу стабільній міжнародній системі, просто об'єднавши свої економічні, дипломатичні, технологічні та військові сили.

Наголошуємо, що риторика Дж. Байдена є співзвучною з політикою попередньої адміністрації. Таким чином, в зовнішній діяльності США залишились торговельні санкційні обмеження та протидія розповсюдженню цифрових технологій Китаю.

Крім того, нинішній президент Сполучених Штатів підписав виконавчий наказ про покращення національної кібербезпеки (Executive Order on Improving the Nation's Cybersecurity) 12 травня 2021 р. [7]. Так, відповідно до вимог наказу посилюється контроль за нормативно-правовими актами в сфері кібербезпеки. Зокрема, федеральні відомства та приватні організації зобов'язані обмінюватись інформацією та застосовувати технології для підвищення стійкості до кібернападів. Однак, основою зазначеного розпорядження є розділ про специфіку програмного забезпечення (Software

Bill of Materials), який являє собою технічний комплект матеріалів, схожий на перелік складників на упаковці продуктів харчування. Таким чином, він має на меті покращити аналіз факторів уразливості ПЗ для протидії ризикам та швидшого реагування на них.

Важливим геополітичним зсувом на сучасному етапі, вважають, створення тристороннього оборонного альянсу AUKUS 15 вересня 2021 р. Зазначаємо, що даний союз Австралії, Великої Британії та США переінакшив світовий баланс сил в регіоні Індійського та Тихого океанів.

Передумовою створення альянсу стала стурбованість щодо наростаючої військової присутності Китаю в Тихоокеанському регіоні. Проте, інша прихована причина полягає в посиленні геополітичної позиції США та зміцненні концепції так званого англо-саксонського світу. Крім того, чим більше «природних» союзників Вашингтона матимуть ядерну зброю в своєму арсеналі, тим сильнішими будуть його позиції на міжнародній арені. [88]

Так, 22 листопада 2021 р. Австралія, Великобританія та США підписали першу тристоронню угоду в рамках нового військового блоку AUKUS, згідно якої сторони зобов'язані обмінюватись інформацією про військово-морські ядерні силові установки.

Варто зазначити, що відповідно до пакту передбачається співробітництво в оборонній сфері, застосовуючи квантові технології, штучний інтелект і обчислювальну техніку. Крім того, Австралії надається можливість розгортання будівництва підводних атомних човнів.

Необхідно зауважити, що в результаті таких дій, постраждав європейський вектор зовнішньої політики Сполучених Штатів. Франція зазнала втрат через відмову Австралії в закупівлі її підводних човнів, що в свою чергу викликало болісну та різку реакцію Парижа. Через створення оборонного союзу Франція вдалась до радикальних кроків вперше за десятиліття, відкликавши послів з Австралії та США. «Політичні кола Парижа киплять через односторонні дії Джозефа Байдена в стилі Дональда Трампа, австралійське лукавство і традиційне британське віроломство», – зазначають

у «The Guardian» [46]. Угода демонструє, що Австралія зараз важливіша для США, ніж Франція, адже вона може послужити інструментом стримування Китаю.

Очевидно, що реакція китайського уряду на створення AUKUS є негативною. Так, за словами міністра закордонних справ КНР Ван Ї, дії уряду Канберри нівелюють її зобов'язання, пов'язані з Договором про без'ядерну зону в південній частині Тихого океану. Крім того, китайський дипломат наголошує, що ці підводні атомні човни є потужним стратегічним озброєнням, яке здатне нести ядерну зброю. Також, він акцентує увагу на загрозі нового початку гонки ядерних озброєнь [78].

Варто відзначити, що побоювання КНР є цілком виправданими, адже США, експортуючи ядерні технології до Австралії по військовій секретній лінії, теоретично можуть намагатися обійти договір про нерозповсюдження ядерної зброї. Очевидно, що всі дані, які передаються США та Британією австралійській стороні в рамках нової угоди, мають найвищий рівень таємності, у зв'язку з чим доступ до них є обмежений навіть у рамках вищого військового керівництва країн, не те що іноземних спостерігачів.

В результаті у світі зараз складається загрозна геополітична ситуація, а новий американський військовий блок AUKUS безпосередньо загрожує глобальній безпеці. Адже США можуть почати передачу ядерних технологій подвійного призначення своїм англо-саксонським союзникам найближчим часом під приводом забезпечення власної обороноздатності, адже Д. Трамп уже продемонстрував усім, що Вашингтон вільно може виходити з будь-яких міжнародних угод, практично без будь-яких наслідків. Ось тільки цього разу вихід Сполучених Штатів із договору про нерозповсюдження ядерної зброї неминуче порушить тендітний глобальний баланс сил у цій сфері. В результаті таких дій цілком можливим є сценарій подальшої ескалації напруженості на геополітичній арені, здатної спровокувати нову світову війну.

Таким чином, з позиції Америки та її союзників зрозуміло, що конфлікт набрав незворотного характеру. В першу чергу, це виклик для країн Індо-

Тихоокеанського регіону, адже в нинішніх умовах дружні відносини як із США, так і з Китаєм тепер не можливі. Головна дилема полягає у виборі тієї чи іншої сторони конфліктної ситуації. Даний крок цих трьох держав ще раз підкреслює сучасну тенденцію подальшої глобальної напруги та появи інших конфронтаційних каменів спотикання.

Підсумовуючи, можна зробити наступні висновки:

Конкуренція Вашингтона і Пекіна є наглядним прикладом нелінійності міжнародних відносин. Наголошуємо, що загострення суперництва, відповідно до історичних мірок, відбулось блискавично. Так за період 2018 – 2021 рр. кількість взаємних санкцій, тарифних обмежень і заборон перевищила кількість аналогічних заходів за всі роки після закінчення «холодної війни».

Збалансований зовнішньополітичний підхід Америки щодо Китаю змінився на конфронтаційний після приходу до влади Д. Трампа. Зазначаємо, що політика нинішнього президента США Дж. Байдена підтримує більшість установок свого попередника. Тобто, Сполучені Штати вбачають у КНР загрозу та єдиного конкурента на доктринальному рівні.

Глобальну стурбованість викликає той факт, що і США, і КНР активно розвивають технологічну складову військової сфери. Крім того, активно відбувається воєнізація космосу з боку Китаю. Обидві країни сфокусовані на розробці сучасних ракетних і супутникових систем, гіперзвукової зброї. Окремою загрозою є наявність ядерного озброєння. Вважають, що переможець технологічної гонки отримає вирішальну перевагу в комерційній, геополітичній та військовій сферах.

Крім того, Сполучені Штати та Китай активно залучають цифрове середовище для своєї інформаційно-стратегічної боротьби. Стурбованість викликає той факт, що КНР є одним з лідерів кібератак та шпигунства в світі. Основний акцент китайських нападів у інформаційному просторі полягає в крадіжці персональних даних та технологічному кібершпигунстві.

Окремим викликом варто виділити боротьбу за панівне становище в Індо-Тихоокеанському регіоні. Зазначаємо, що Китай активно воєнізує цю територію, що не може залишити осторонь світову спільноту. У зв'язку з цим, з метою урівноваження балансу сил в акваторії Індійського та Тихого океанів, США, Велика Британія та Австралія створили оборонний альянс AUKUS в 2021 р. Таким чином, США зможе контролювати даний регіон, маючи підтримку союзників. З іншого боку, даний союз несе загрозу через різку реакцію Китаю на його створення. Цілком ймовірна поява нової загрози у вигляді гонки ядерних озброєнь [140].

Загалом, китайсько-американські відносини навряд чи дійдуть до відкритого конфлікту з урахуванням вкрай високої ціни для обох сторін. Однак, їх суперництво буде багато в чому визначати пульс світової політики, роблячи істотний вплив на стратегії інших країн.

2.2. Стратегічні комунікації США: нормативно-правовий та інституційний аспекти

Проблематика СК в Сполучених Штатах є невичерпним джерелом дискусій та дослідження. Тому в межах даної роботи, ми проаналізували офіційні документи, які акцентують увагу саме на інформаційних заходах за межами США. Одним з перших законів, який заклав правову базу для широкомасштабної політики інформаційного впливу за кордоном, був Акт «Про обмін в сфері інформації та освіти» або як його ще називають закон «Сміта – Мундта» 1948 р. Мета зазначеного документу полягала в сприянні кращого розуміння США народами інших країн та посиленню взаємодії у зовнішній політиці Америки та інших держав.

В свою чергу, термін «стратегічні комунікації» (СК) згадують в документах Військового коледжу США (US Army College) у 1966 р. Проте, дане поняття використовували ще раніше у контексті встановлення стратегічного зв'язку в період масштабних воєнних сутичок. [43]

Варто відзначити, що активна розробка та впровадження СК у США пов'язана з подією 11 вересня 2001 р. Так, після вчинених терактів американський уряд розпочав процес пошуку дієвих інструментів протидії тероризму та досягненню власних зовнішньополітичних, економічних і військових цілей на глобальному рівні.

На процес активного обговорення СК істотно вплинула Оборонна рада МО США (Defense Science Board) [162] разом із оперативними групами. Таким чином, результатом їхньої роботи був звіт «Управління розповсюдженням інформації» (Managed Information Dissemination) 2001 р. [128] Варто зазначити, що в даному документі акцентували увагу на проблемах, що перешкоджають ефективному розповсюдженню інформації установ уряду США. Зокрема, до них віднесли погану координацію, неуконплектованість та недофінансування відповідальних структур. Крім того, було наголошено, що

вони не інтегровані у важливі процеси координації у сфері безпеки національних інтересів.

В свою чергу, вже у 2004 р. Оборонною науковою радою МО США було підготовлено документ «Заключний звіт Оперативної групи Оборонної наукової ради зі СК» («Report of the Defense Science Board Task Force On Strategic Communication») [130]. Таким чином, у звіті чітко окреслили стратегічні комунікації як різноманіття інструментів, які використовує держава для кращого усвідомлення міжнародних відносин, а також використання комунікативних стратегій для ведення діалогу між інституціями та громадськістю, консультування військових та дипломатів щодо наслідків їх політичних рішень на громадську думку та поведінку. Крім того, в документі сформулювали основу СК – публічну дипломатію, службу зв'язків з громадськістю, міжнародне мовлення, інформаційні операції. Також, автори звіту особливо наголошували на стратегічній кооперації державного і недержавного секторів.

Основним нормативно-правовим документом, що регулює діяльність Державного департаменту США у сфері СК є «Національна стратегія публічної дипломатії та стратегічних комунікацій» (National Strategy for Public Diplomacy and Strategic Communication) 2007 р. [18] Так, у Стратегії чітко окреслено стратегічні цілі та цільові аудиторії публічної дипломатії та СК, пріоритети у даній діяльності, міжвідомчу координацію та комунікаційну діяльність.

Наступник кроком у визначенні СК, вважають, Доповідь МО США про стратегічні комунікації 2009 р. (DoD Report on Strategic Communication) [100]. Таким чином, у документі СК розглядають вже як цілісний процес, а не набір інструментів. Тобто, це взаємодія між дослідженням сприйняття цільової аудиторії та стейкхолдерів в процесі вироблення політичних рішень і операційного планування на всіх рівнях для просування національних ідей. Варто зазначити, що транслявання повідомлень, обмін смислами та зворотній зв'язок є рівноцінно важливими.

Подальший розвиток теоретико-концептуальних засад СК втілюється у «Національній програмі стратегічних комунікацій» (White House National Framework for Strategic Communication) 2010 р. [19] Даний документ представила президентська адміністрація для Конгресу США, визначивши, що СК включають синхронізовані інформаційні та політичні дії, які застосовують засоби PR для комунікації із суспільством.

В свою чергу, у 2010 р. Командування об'єднаних сил США представило ще один важливий документ «Посібник командира зі стратегічних комунікацій та комунікативної стратегії» (Commander's Handbook for Strategic Communication and Communication Strategy) [3]. В зазначеному документі викладено поточну доктрину в сфері СК, яка підкріплена результатами відповідних досліджень, а також подано роз'яснення вимог для підтримки стратегічних комунікацій в процесі планування спільних операцій. У ньому також розглядаються деякі методи, процедури та наслідки для подальшого розвитку спільної доктрини, організації та підготовки керівництва, освітнього процесу, матеріальних засобів, персоналу та засобів, пов'язаних із СК.

Паралельно з розробкою нормативно-правового підкріплення стратегічних комунікацій у США в 2011 р. підписують важливий документ «Національний стратегічний наратив» (A National Strategic Narrative) [86]. Тривалий час він був непомічений правлячою на той час Демократичною партією через радикальні націоналістичні сили. Лише за правління президента-республіканця Д. Трампа, уряд звернув увагу на зазначений документ. Таким чином, було акцентовано на важливості стратегічної оповіді в зовнішньополітичній діяльності США.

Варто зауважити, що автор документу «Національний стратегічний наратив» використав псевдонім «Mr Y». Справжніми творцями є військові корпусу морської піхоти США, зокрема капітан В. Портер і полковник М. Майклбай. Даний документ був створений на прохання тодішнього міністра оборони Р. Гейтса та керівника Об'єднаного командування штабів адмірала М. Муллена. Крім того, зазначений документ підтримав науково-

дослідницький Міжнародний центр В. Вільсона. Апелюючи до даного джерела, науковці повторно розглянули «Закон про національну безпеку» 1947 р. і дійшли висновку, що він потребує трансформації. Таким чином, було запропоновано змінити документ на «Закон про процвітання і національну безпеку», а також відмовитись від політики глобальної гегемонії США, яка була основою американського стратегічного закону 1947 р. і несла в собі гасло «командувати – контролювати – стримувати» [53].

Крім того, важливість нарративу, як концепту СК представлена в документі «Закон про державну оборону» (National Defense Authorization Act) 2012 р. Згідно закону, «Комітет ЗС при Палаті представників Сполучених Штатів підтримує стратегічні комунікації та інформаційні операції як важливий інструмент протидії ворожим нарративам, а також контакти з глобальною спільнотою» [20].

Ще одним важливим документом є «Синхронізація зв'язку командира» (Commander's Communication Synchronization) [4] 2013 р. Таким чином, ця спільна доктрина містить основні принципи, прийоми та обговорення процесів для допомоги командирів в здійсненні синхронізації стратегічного зв'язку. Варто наголосити, що в межах військової сфери було вирішено замінити термін «стратегічні комунікації» на «синхронізацію зв'язку». В першу чергу, інформація документу спрямована на діяльність Об'єднаного штабу командирів, об'єднаних командувань та груп, служб та агенств МО США для підтримки спільних операцій.

Варто зауважити, що служба зв'язків з громадськістю як важливий компонент СК теж регулюється на законодавчому рівні. Таким чином, Об'єднаним комітетом начальників штабів у 2015 р. затверджено «Спільне видання зв'язків з громадськістю № 3-61» (Joint Publication 3-61 Public Affairs) [16]. У зазначеному документі акцентували увагу на принципах та керівних настановах з питань взаємодії з громадськістю з метою підтримки проведення об'єднаних операцій. Крім того, зазначено важливу роль PR у сфері СК.

Наголошуємо, що з 2020 р. головним документом, що регулює процес планування і застосування ЗС США стратегічних комунікацій є «Спільне видання № 5-0. Спільне планування» (Joint Publication 5-0. Joint Planning) [17]. Відзначаємо, що він включає важливий розділ про синхронізацію комунікації. Варто зауважити, що ця публікація є ключовим документом для спільного стратегічного планування, який забезпечує доктринальну основу та фундаментальні принципи для Збройних сил Сполучених Штатів у плануванні спільних кампаній і операцій. Таким чином, визначено, що спільне планування – це процес визначення військових шляхів і засобів (з пов'язаним ризиком), які Президент може інтегрувати з іншими інструментами національної влади (дипломатичними, інформаційними та економічними) для реалізації стратегічного керівництва.

Варто зауважити, що в 2021 р. на розгляд Конгресу було представлено закон «Про стратегічну конкуренцію» (Strategic Competition Act) [23]. Таким чином, документ створено для вирішення проблем, пов'язаних з Китайською Народною Республікою у важливих сферах, зокрема, зовнішня політика, глобальне домінування, інформаційна та технологічна перевага, економіка та торгівля, ядерне питання.

Говорячи про інституційний аспект стратегічних комунікацій США, в першу чергу варто зазначити Координаційний комітет зі СК (Defense Science Board Task Force on Strategic Communication), який був створений у 2002 р. за сприяння радниці з питань національної безпеки К. Райз в рамках Ради національної безпеки. Суть комітету полягала в координуванні активності між різними відомствами з метою взаємної співпраці Білого дому та всіх агенств для розповсюдження американських наративів в глобальному масштабі [130].

Досліджуючи дане питання, можна резюмувати, що «першими скрипками» СК в Америці є Державний департамент та Міністерство оборони. Таким чином, доцільно окремо розглянути інституційну складову в системі цих двох провідних структур.

Наголошуємо, що з 2018 р. поняття «стратегічні комунікації» вилучили з обігу військової сфери Сполучених Штатів, замінивши його на термін «комунікаційна синхронізація», який означає «синхронізацію операцій, дій, слів і зображень Об'єднаних сил командування та їх співробітників для тісної координації комунікаційних можливостей та їх відповідної діяльності як на горизонтальному, так і вертикальному рівнях» [4]. Проте, в рамках адміністрації президента і Держдепартаменту поняття стратегічних комунікацій активно використовують. Крім того, у штаті глави держави є посада директора зі СК.

Підтверджуючи ключову роль стратегічних комунікацій на сучасному етапі, основною інституцією, відповідальною за цю сферу було визначено Державний департамент США (US Department of State) [171], а також офіс заступника держсека з питань зв'язків з громадськістю та публічної дипломатії (Office of the Under Secretary for Public Diplomacy and Public Affairs). Зокрема, департамент зобов'язаний організовувати діяльність наглядової міжвідомчої структури, а також комітету міжвідомчої політики стратегічних комунікацій та публічної дипломатії (Interagency Policy Committee on Public Diplomacy and Strategic Communication). Крім того, Держдепартамент на урядовому рівні здійснює керівництво стратегічними намірами та урядовими меседжами, відповідно до яких Департамент оборони (Department of Defense) повинен проєктувати власні повідомлення, теми та зображення, застосовуючи прийнятні заходи.

Варто зазначити, що до обов'язків офісу заступника керівника держсекретаря з питань ПД та PR належать:

- 1) ведення міжнародної освітньої, академічної та професійної політики обміну;
- 2) діяльність в сфері міжкультурної дипломатії;
- 3) визначення міжнародної інформаційної політики;
- 4) взаємодія зі службою зв'язків з громадськістю;
- 5) моніторинг закордонної громадської думки;

б) ведення міжнародного цивільного мовлення уряду Америки.

Таким чином, в даному випадку можна чітко прослідкувати інформаційну складову. Наголошуємо, що цьому посадовцю підконтрольні основні профільні структури, зокрема, Бюро культурних і освітніх зв'язків (Bureau of Educational and Cultural Affairs) [157]; Бюро зв'язків з громадськістю (Bureau of Public Affairs) [158]; Бюро інформаційних міжнародних програм (Bureau of International Information Programs) [159]; Офіс планування, політики і ресурсів (Office of Policy, Planning and Resources) [167] та Глобальний центр залучення (Global Engagement Center) [163].

Зазначаємо, що до обов'язків Бюро з питань освіти і культури відносять забезпечення взаємного обміну і взаємодії між закордонною громадськістю. В свою чергу, Бюро міжнародних інформаційних програм управляє програмами щодо зовнішньої політики та американських цінностей для іноземної аудиторії, застосовуючи друковані чи електронні ресурси на кількох мовах для підвищення ефективності сприйняття. Бюро зі зв'язків із громадськістю має в своєму розпорядженні групу швидкого реагування, яка відповідає за важливі питання, щоденно надаючи затвердження стратегічного рівня високопоставлених офіційних осіб США.

Окремо варто наголосити на організаціях, що використовують СК задля просування цілей та інтересів Америки на міжнародній арені. Зокрема, до них відносять Раду керуючих з питань мовлення (Broadcasting Board of Governors), яка існувала, як відділ Інформаційного агентства США (USIA) до 1999 р., а нині є самостійним урядовим агентством. Таким чином, дана агенція займається міжнародним мовленням під керівництвом Сполучених Штатів, використовуючи такі глобальні радіостанції, як «Радіо свобода», «Голос Америки», «Вільна Азія» та радіотранслявання мереж Близького Сходу. Зазначають, що трансляція здійснюється більш, ніж на 60 мовах із охопленням світової аудиторії близько 226 млн слухачів. В свою чергу, гуманітарною допомогою займається Агенція з міжнародного розвитку (USAID) [156].

Особливої уваги заслуговує Центр глобальної взаємодії (Global Engagement Center) [163] у складі Управління з публічної дипломатії та зв'язків з громадськістю. Він з'явився у 2016 р. з метою протистояти іноземній пропаганді та дезінформації. Проводячи консультації з американським урядом, урядами країн-союзників, неурядовими організаціями, представниками громадянського суспільства та приватними експертами, Центр здійснює аналітичну діяльність з питань пропаганди та дезінформації, що дозволяє йому координувати зусилля урядових відомств.

В свою чергу, в рамках МО США основний внесок у формулювання СК роблять 3 основні структури: Управління заступника міністра оборони США з військово-політичних питань (Office of the Under Secretary of Defense for Policy) [170], помічник міністра оборони у зв'язках з громадськістю (Assistant Secretary of Defense for Public Affairs) та Комітет начальників штабів (КНШ) (Joint Chiefs of Staff – JCS) [165].

Таким чином, основна відповідальність за підтримку публічної дипломатії лежить на функціональних та регіональних відділах управління, яким керує заступник міністра оборони США з військово-політичних питань. У цьому управлінні за включення питань стратегічної комунікації до процесу стратегічного планування Міністерства оборони відповідає помічник міністра оборони з питань стратегії, планування та можливостей (Assistant Secretary of Defense for Strategy, Plans, and Capabilities). Помічник міністра оборони з питань спеціальних операцій, який також входить до складу цього управління, займається плануванням, зокрема, в галузі психологічних операцій та протидії екстремізму (тобто контрпропагандою).

Помічник міністра оборони зв'язків із громадськістю є основним радником міністра оборони з питань комунікацій, включаючи відносини зі ЗМІ. Він здійснює коротко-, середньо- та довгострокове планування у сфері комунікацій, спрямованих на досягнення політичних цілей. Помічник також аналізує контент ЗМІ та настроїв цільової аудиторії та передає дані підрозділам Міністерства оборони, щоб ті могли відповідним чином регулювати свою

стратегію та тактику. Також він спільно із заступником міністра оборони США з військово-політичних питань сприяє процесу інтеграції планування у галузі пропаганди безпосередньо у політичну діяльність.

Однією з основних функцій Комітету начальників штабів (КНШ) є планування. КНШ має повноваження нагляду та контролю за інформаційними операціями. Директорат операцій (The Current Operations Directorate) у його складі проводить та подає керівництву експертний аналіз для планування психологічних та інформаційних операцій, а також відповідні рекомендації для досягнення національних, стратегічних та військових цілей. У свою чергу Директорат стратегічних планів та політики (The Plans and Policy Directorate) спільно з бойовими командуваннями (Combatant Commands) розробляє політичні рекомендації, стратегічні плани та стійкі комунікаційні теми та наративи для керівництва.

Таким чином, можна зробити висновки, що стратегічні комунікації мають широке нормативно-правове підкріплення. Зокрема до основних регулюючих документів США можна віднести Акт «Про обмін в сфері інформації та освіти» 1948 р., звіт «Управління розповсюдженням інформації» 2001 р., «Заключний звіт Оперативної групи Оборонної наукової ради зі СК» 2004 р., «Національну стратегію публічної дипломатії та стратегічних комунікацій» 2007 р., доповідь МО США про стратегічні комунікації 2009 р., «Національну програму стратегічних комунікацій» 2010 р., «Посібник командира зі стратегічних комунікацій та комунікативної стратегії» 2010 р., документ «Національний стратегічний наратив» 2011 р., «Закон про державну оборону» 2012 р., документ «Синхронізація зв'язку командира» 2013 р., «Спільне видання зв'язків з громадськістю №3-61» 2015 р., «Спільне видання № 5-0. Спільне планування» 2020 р. та закон «Про стратегічну конкуренцію» 2021 р.

Крім того, регулювання СК здійснюється двома основними інституціями: Держдепартаментом і Міністерством оборони США, які мають в своєму розпорядженні додаткові допоміжні відомства, бюро, штаби та

агенства. Загалом, в структурі Державного департаменту акцентують увагу на інформаційній складовій СК та публічній дипломатії, а межах МО – на військовій, включаючи інформаційно-психологічні та службу зв'язків з громадськістю.

2.3. Нормативно-правова та організаційна структура стратегічних комунікації КНР

Варто наголосити, що сфера стратегічних комунікацій є новим явищем для КНР. На відміну від піонера СК, а саме США, Китай тільки став на шлях становлення даного сектору. Зокрема, початок апробації і запозичення західних моделей припадає на введення курсу політики «відкритості» 1980 рр. Таким чином, в КНР активно почали досліджувати основні елементи стратегічних комунікацій, а саме зв'язки з громадськістю, публічну дипломатію та інформаційні операції.

Крім того, останнім часом Китай розширює сферу свого міжнародного співробітництва, виходячи за рамки традиційного для країни регіону Східної Азії, та проводячи активну зовнішню політику по всьому світу. Зокрема, яскраво виражені економічні інтереси Китай проявляє в таких регіонах, як Африка, Латинська Америка і Центральна Азія. Забезпечити реалізацію інтересів покликана китайська дипломатія. В таких умовах концепція стратегічної комунікації є найбільш вдалим механізмом, що підтримує дипломатичні зусилля держави.

Зазначаємо, що у перші роки правління голови Ху Цзіньтао (2003 – 2013 рр.) Пекін просував ідею про «мирне піднесення» Китаю (和平崛起), яка згодом трансформувалася в концепцію «мирного розвитку» (和平发展) і «гармонічного світу» (和谐世界). Таким чином, влада КНР намагалася переконати світову спільноту в тому, що посилення Піднебесної не несе загрози миру, а, навпаки, є одним із ключових елементів його процвітання.

Проте, незабаром стало очевидно, що на тлі зростаючого військового бюджету та активної модернізації збройних сил така риторика виглядає не цілком переконливо. Таким чином, з метою заспокоїти сусідів та світову спільноту китайський уряд розробив новий напрямок зовнішньої політики КНР – військову публічну дипломатію (军事公共外交).

Важливим етапом у розвитку китайської концепції стратегічних комунікацій, вважають, публікацію першої монографії «Основи стратегічної комунікації» восени 2011 р. Автором даного наукового дослідження є Бі Янтао (毕研韬), китайський експерт зі стратегічних комунікацій, та професор Університету Хайнань [148].

Зазначаємо, що нормативно-правова база регулювання базових елементів китайських СК включає:

1) програмні партійні документи з'їздів та пленумів КПК (наприклад, у 2011 р. було затверджено комплексну стратегію «могутньої культурної держави») [49];

2) положення інших нормативно-правових актів (зокрема, Закон КНР про освіту включає главу, присвячену закордонним обмінам і співробітництву у сфері освіти);

3) до найважливіших нарративних джерел можна віднести матеріали щорічних доповідей про роботу уряду [50], виступи китайських керівників та високопосадовців, як у формі доповідей на різних заходах, так і у формі аналітичних статей у ЗМІ та наукових журналах [41], матеріали прес-конференцій та інтерв'ю з офіційними особами Китаю [74], матеріали офіційних електронних ресурсів державних відомств КНР [154], щорічні звіти про публічну дипломатію КНР, які видає Центр вивчення публічної дипломатії Пекінського інституту іноземних мов.

У зв'язку з проголошенням уряду курсу «військової публічної дипломатії», основні документи, які пов'язані зі стратегічними комунікаціями, належать до військової та оборонної сфер. Також, уряд вбачає найбільшу пріоритетність в технологічній та інформаційній складовій СК, а особливо у розробці штучного інтелекту. Тому, варто також зосередити увагу і на програмних документах в цій сфері.

Таким чином, офіційна доктрина «Нова концепція безпеки» (新安全观) 1997 р. є результатом адаптації традиційних дипломатичних доктрин і

підходів КНР часів холодної війни до сучасних умов. Незважаючи на те, що цей документ спрямований на формування миролюбного міжнародного іміджу КНР, проте він несе значне пропагандистське навантаження. Також він є дуже важливим для розуміння деяких глибинних мотивів та установок зовнішньої політики сучасного Китаю [57; 119].

Варто наголосити, що основними розробниками теоретичної бази застосування стратегічних комунікацій є Академія військових наук Народно-визвольної армії Китаю (НВАК), Політичний інститут НВАК і ряд навчальних і дослідницько-аналітичних структур міністерств оборони та громадської безпеки [77]. Однак через закритість інформації про діяльність урядових і партійних установ Китаю відзначити, хто саме відповідає за розробку і реалізацію стратегічних комунікацій вкрай складно.

Крім того, в організаційній структурі СК КНР задіяні також ЦК КПК, а саме його Міжнародний відділ, який здійснює інформаційну політику Китаю за кордоном, а також співпрацює з зарубіжними лідерами думок та ЗМІ.

Не менш важливою є діяльність Держради КНР, Міністерства закордонних справ та Міністерства внутрішньої безпеки. Зазначені структури відповідають за планування та узгодження захисту китайського інформаційного середовища, а також за активну інформаційно-впливову роботу за межами КНР, в результаті чого забезпечується інформаційна підтримка світового лідерства Піднебесної на міжнародній арені.

Варто зауважити, що інформаційні агенства (ІА) відіграють значну роль в системі китайських стратегічних комунікацій. Зазначаємо, що на території КНР діють такі ІА, як «Сінхуа» [153] та «Чжунго».

Таким чином, агентство «Сінхуа» – це державне інформаційне агентство, штаб-квартира якого знаходиться в Пекіні. Його головне завдання полягає в підготовці та поширенні важливої інформації щодо політики, економіки, культури Китаю по всьому світу. З 1944 р. агентство «Сінхуа» готує інформацію англійською мовою, а в 1948 р. воно відкрило своє перше відділення за кордоном. З 50-х рр. ХХ ст. агентство «Сінхуа» поступово стає

одним із провідних світових агентств. В структурі агенції діє відділ інформації для зарубіжних країн в Європі, АТР, на Середньому Сході, Латинській Америці, Африці. Крім того, працюють регіональні відділення у більш, ніж 100 країнах світу. В даний час агентство «Сінхуа» поширює інформацію для зарубіжних держав китайською, англійською, французькою, російською, іспанською та арабською мовами, а також передає фотоматеріали та тематичні прес-релізи. У Сянгані та зарубіжних країнах агентство має служби випуску та розповсюдження своїх інформаційних бюлетенів і фотоматеріалів. В свою чергу, в Азії, Латинській Америці, на Середньому Сході, в Африці, Північній Америці, Західній та Східній Європі засновані служби телетайпної інформації, які надають місцевій пресі, радіо та телеграфним агентствам інформацію різними мовами. Штаб-квартира «Сінхуа» та його закордонні відділення з'єднані спеціальною мережею зв'язку. Крім того, агентство уклало угоди про обмін інформацією та фотоматеріалами із закордонними агентствами та відділами політичних новин понад 80 країн світу.

Іншим, не менш важливим інформаційним агенством є «Чжунго». Варто зазначити, що його штаб-квартира знаходиться в Пекіні. Агенство розраховане на обслуговування китайських емігрантів, що проживають за кордоном. Воно створене в 1952 р., а з 1 жовтня того ж року почало офіційно видавати та пересилати авіапоштою інформацію для інших країн світу.

Агентство «Чжунго» відкрило корпункти та відділення у 23 провінціях, а також в США, Японії, Франції та Австралії. Його головним завданням є надання закордонним китаємовним засобам масової інформації та організаціям китайських емігрантів інформації, фотоматеріалів, прес-релізів, відео- та аудіопродукції.

Важливе значення в системі стратегічних комунікацій КНР також відіграє газета «Женьмінь жибао» («Народна газета») [152], яка видається з 1948 р. Нині в ній працює більше, ніж 1000 журналістів. Крім того, «Женьмінь жибао» має 70 кореспондентських відділень по всьому світу. Варто зазначити, що з газетою співпрацює понад 500 партнерів. У своїй структурі вона також

має найбільший інформаційний веб-сайт «Женьмінь жибао – онлайн», який створений у 1997 р. та виходить на китайській, англійській, японській, російській, французькій, іспанській та арабській мовах.

Ще одним важливим посередником китайських цінностей є газета «China Daily» [160], яка має значну читацьку аудиторію в Китаї та користується популярністю з моменту її створення в 1981 р. Вона видається на англійській мові з метою бути більш доступною широкій світовій аудиторії. Читачами газети, як у Китаї, так і в решті світу є, насамперед, чиновники, дипломати, керівники та вчені високого рівня. Глобальний тираж складає близько 900 тис. екземплярів, а загальна кількість читачів друкованої та електронної версії газети по всьому світу складає близько 45 мільйонів. Крім того, дана газета є одним із найбільш часто цитованих китайських ЗМІ по всьому світу.

Крім того, варто наголосити, що важливу роль провідника китайських цінностей у світі відіграє Інститут Конфуція (孔子学院). Реалізація програми створення системи даних науково-навчальних організацій розпочалась з 2004 р. Станом на 2019 р. у світі функціонує 530 відділень даного інституту [108].

Зазначаємо, що його основною метою є зміцнення взаєморозуміння між КНР і світом шляхом поширення інформації про культуру, мову, економіку та соціальне життя Китаю. Важливими аспектами діяльності інституту Конфуція стали організація курсів китайської мови та культури, проведення тестування з китайської мови, організація стажувань у КНР.

Управління системою інститутів здійснює Управління Міжнародної ради китайської мови «Ханьбань» [108] за сприяння Міністерства освіти. Основне завдання цього агентства – викладання китайської мови як іноземної, особливо за межами КНР, контроль над системою тестування та сертифікації з китайської мови, пропаганда китайської культури. «Ханьбань» фінансується із бюджету Китаю. Все фінансування інститутів Конфуція проходить виключно через нього.

Наголошуємо, що створення мережі інститутів Конфуція повністю контролюється державними структурами. Створення інститутів за кордоном відбувається за безпосередньої участі посольства КНР.

Варто зауважити, що дедалі частіше лунають звинувачення проти Інститутів Конфуція через їхню надмірну пропагандистську діяльність. Зокрема, в серпні 2020 р. Сполучені Штати визнали дані інститути іноземною спецмісією Китаю. Так, в заяві колишнього держсекретаря М. Помпео зазначається, що фінансовані китайським урядом інститути спрямовані на роботу з вербування «шпигунів і співробітників» в коледжах США. Крім того, М. Помпео назвав центр, який керує Інститутами Конфуція в Сполучених Штатах, «організацією, що просуває глобальну пропаганду та шкідливий вплив Пекіна», і вимагав від нього зареєструватися як іноземне представництво [123]. Таким чином, на вимогу Держдепартаменту США Інститути Конфуція зобов'язані надати дані про працівників, нерухомість, власність, програми фінансування, навчальні матеріали та плани.

Зазначаємо, що до серпня 2020 р. у США відкрили 75 Інститутів Конфуція, з яких 65 – при американських вищих навчальних закладах. Крім того, більш, ніж 500 навчальних класів (від дитсадка до 12 класу в школі) були задіяні в роботі з цими організаціями. Проте, після звинувачень, кількість інститутів різко скоротилась. Так, станом на вересень 2021 р. в США нараховують 30 Інститутів Конфуція при університетах та коледжах. Ще 89 інститутів закрили або в процесі закриття відповідно до рішень американського уряду [109].

Ще одним стратегічним посередником кращого розуміння Китаю є Інститут Танг (Tang Institute) [168]. Варто зазначити, що даний інститут був створений у 2007 р. з метою поглиблення розуміння Америки економічного розвитку КНР та практики зовнішніх відносин. З тих пір дослідження, що фінансуються інститутом, дозволили обом країнам краще зрозуміти, як працює Китай.

Зокрема, Р. Доссані (R. Dossani), директор Центру азіатсько-тихоокеанської політики RAND, наголошує на впливі Інституту Танг з плином часу. Так, інститут підтримав дослідження інфраструктури Китаю, охорони здоров'я, національної безпеки тощо. Більшість досліджень порівнюють підходи Китаю державної політики з найкращими практиками в усьому світі. Крім того, китайські науковці отримали знання порівняльного аналізу RAND. Перевагою є те, що в ході роботи інститут Танг сприяв підвищенню поваги до RAND серед китайських політиків. Таким чином, дослідження за підтримки даного інституту відповідають тим самим суворим стандартам, що й усі дослідження корпорації RAND.

Наголошуємо, що Інститут Танг відіграє значну роль у розробці досліджень політики КНР в RAND. Так, у 2018 р. RAND відкрив окремий відділ Танг, який розробляє та керує програмою досліджень політики Китаю щодо сталого зростання освіти та охорони здоров'я, налагоджує партнерські відносини з науково-дослідними інститутами в КНР та надає науковців з Китаю в RAND [133].

Варто зазначити, що в сучасних умовах китайська влада активно застосовує ІКТ у системі стратегічних комунікацій, адже вбачає в них не тільки засіб стримування держав-опонентів, а й можливості для формування позитивного іміджу країни на міжнародній арені. У зв'язку з цим, при Інформаційному агенстві Державної ради КНР було створено спеціальне Адміністративне бюро з пропаганди в Інтернеті, яке спрямовує державну пропаганду в мережі. Варто зазначити, що більшість існуючих в країні друкованих та електронних ЗМІ не мали власних сайтів і не були представлені широкій аудиторії. Ситуація почала змінюватись на початку минулого десятиліття, коли Держрада КНР усвідомила, що Інтернет – це дієвий інструмент реалізації конкретних політичних і соціальних програм. Таким чином, почалося широке інвестування в мас-медіа на китайській мові, але і в розширення китайських іншомовних ЗМІ. Тож, збільшення частки ЗМК в

глобальній мережі дозволило владі КНР створити ілюзію плюралізму думок всередині країни і посилити пропаганду за кордоном [62].

Наголошуємо, що Інтернет надає можливість відкритого доступу до інформації та дозволяє китайським дисидентським організаціям легко поширювати свої ідеї. У зв'язку з цим уряд КНР активно протидіє подібним негативним наслідкам за допомогою створення ефективної мережевої цензури. Так, у Китаї використовують дві стратегії здійснення веб-цензури: фільтрація запитів і контенту, та заохочення самоцензури, що в світі отримало назву «велика китайська веб-стіна». [85] Заборонам підлягають більшість західних ЗМІ, соціальних мереж і блогів. Замість цього, в КНР стимулюють розвивати аналогічні китайські сервіси, наприклад, соціальні мережі «Qzone», «Pengyou», «WeChat», «BaiduHi», «SinaWeibo».

Досліджуючи дане питання нами було виявлено, що за останні роки КНР змінила вектор застосування ІКТ від оборонної до наступальної стратегії щодо зовнішньополітичних опонентів. Так, у 2003 р. Центральна військова рада і Компартия Китаю ввела «концепцію трьох воєн», яка включає в себе психологічну, медіавійну та правову війну. Зокрема, у концепції йдеться про необхідність випереджальних дій в кіберпросторі і нанесенні Китаєм удару першим [56].

Варто зазначити, що при необхідності для проведення інформаційних операцій Китай може задіяти понад 100 млн осіб. Подібні операції вже успішно проводяться відносно серверів ряду американських державних організацій і Тайваню [65].

Проте основними силами, які планують залучати до ведення інформаційної війни, є висококваліфіковані військові фахівці. Зокрема, в даний час в НВАК вже створені спеціальні резервні полки народного ополчення, а також спецбатальйону.

У зв'язку з бурхливим розвитком комп'ютерних технологій китайські фахівці з інформаційного протистояння головну роль вбачають в спеціальних операціях в комп'ютерних мережах. При цьому вони розглядають

комп'ютерні мережі одночасно і як засіб ведення інформаційно-психологічного впливу, і як об'єкт такого впливу, вважаючи, що за допомогою даної діяльності можна досягти прийняття органами державної влади та військового управління вигідних для Китаю рішень. Значна увага приділяється інформаційно-пропагандистській діяльності в мережі Інтернет, а також у великих європейських і американських локальних мережах.

За даними зарубіжної преси, КНР періодично проводить комп'ютерні операції проти США, Тайваню, Японії та Індії. Відомо, що значна роль у цій діяльності належить спеціальній інформаційній лабораторії в м. Нанкін, фахівці якої розробили більше 250 видів шкідливого програмного забезпечення [65].

Таким чином, з метою підвищення ефективності використання комп'ютерних мереж інших країн керівництво Китаю має намір створити в рамках Міністерства оборони особливе управління з комп'ютерних операцій та інформаційної безпеки. Воно має здійснювати взаємодію з військовою розвідкою з метою виявлення технічних засобів ведення інформаційної війни інших країн (теле- і радіомовні центри, редакції газет і журналів, веб-вузли) і ефективно протидіяти їм.

Вкінці, варто наголосити на останньому елементі стратегічних комунікацій Китаю, а саме на стратегічному наративі. Саме він є головним лейтмотивом всіх компонентів і сфер стратегічних комунікацій. В даному контексті провідним наративом є «китайська мрія», як національна ідея, основою якої виступає соціалістичний економічний розвиток, підтримка і стимулювання наукової концепції розвитку, гармонія культурних і матеріальних цінностей. Зокрема, глава держави Сі Цзіньпін вважає, що це найграндіозніша ідея, висунута за останні десятиліття, що відображає процвітання і національне відродження Китаю [144]. Зазначені слова використовуються для того, щоб наголосити на важливості змін в Китаї, а саме повернення до колишньої величі, поступово долаючи негативні наслідки т. зв.

«Століття національного приниження», яке тривало з початку Першої опіумної війни (1839 – 1842 рр.) і до кінця Китайсько-японської війни в 1945 р.

Варто зазначити, що багато вчених звертали увагу на важливість понять «приниження» і «відродження» для формування ідентичності в китайській внутрішній і зовнішній політиці. Так, професор міжнародних відносин Лондонської школи економіки та політичних наук, У. Каллахан (W. Callahan) стверджує, що «століття національного приниження» є наративом сучасної китайської історії [91]. В свою чергу, професор Інституту Китаю в Манчестрі, П. Гріс (P. Gries) пропонує розуміти сучасний китайський націоналізм в контексті «століття національного приниження» [107].

Таким чином, самосвідомість китайського народу повинна подолати пережитий досвід приниження від західного і японського імперіалізму для того, щоб повернути Китай до його природнього стану могутності «центральної держави» світу, що і є досягненням «китайської мрії». Отже, на відміну від «американської мрії», яка пов'язана із захистом індивідуальних прав, «китайська мрія» – це зміцнення прав країни.

Концепт «китайської мрії», який закликає до відродження нації, має крім політичного та економічного, ще й ідеологічний зміст. Так, відповідно до офіційних партійних джерел «китайська мрія» – це суть соціалізму з китайською специфікою; ідеологічний сигнал про те, що Китай повинен бути не тільки світовою фабрикою і найбільшим ринком, а й країною з високим рівнем життя населення.

Отже, ми дійшли висновків, що:

На відміну від США стратегічна комунікація Китаю відрізняється більшою узгодженістю і орієнтацією на довгострокові цілі. Так, під час реалізації зовнішньої політики в нових для країни регіонах Китай в меншій мірі орієнтований на силові методи, а навпаки вбачає в стратегічній комунікації вдалу альтернативу обґрунтування своєї присутності. Загалом, головна ідея стратегічних комунікацій полягає в чіткому донесенні думки зарубіжній громадськості про природність і взаємовигоду економічного

співробітництва. По-друге, Китай постійно наголошує, що не прагне ні до якої форми гегемонії ні на регіональному, ні тим більше, на світовому рівні, але в той же час активно мілітаризує свої стратегічні комунікації [73].

Щодо нормативно-правового забезпечення, то варто зауважити, що це переважно документи пленарних засідань та партійних з'їздів КПК. Тобто, чітких законів чи інших нормативних актів щодо власне стратегічних комунікацій не виявлено, тому що вони опосередковано представлені у законах та комюніке в сфері публічної дипломатії, оборони, кібербезпеки, інформаційної політики.

Організаційна структура китайських стратегічних комунікацій також зачіпає різні сфери зовнішньополітичної діяльності КНР. Зокрема, якщо брати до уваги військовий сектор, то сюди варто віднести Академія військових наук Народно-визвольної армії Китаю (НВАК), Політичний інститут НВАК. Інформаційну політику СК здійснюють ЦК КПК, а саме його Міжнародний відділ, Держрада КНР, Міністерство закордонних справ та Міністерство внутрішньої безпеки. Не менш важливу роль відіграють і інформаційні агенства «Сінхуа» та «Чжунго», а також Інститут Конфуція та Інститут Танг. Краще розуміння Китаю забезпечують передові китайські новинні веб-газети «Женьмінъ жибао» і «China Daily». Наголошуємо, що вся система СК підпорядкована виключно державі.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ У ПОЛІТИЧНІЙ ПРАКТИЦІ США ТА КНР

3.1. Кібербезпекові виклики для системи стратегічних комунікацій США та Китаю

Безпековий аспект стратегічних комунікацій США та Китаю, в першу чергу, пов'язаний з їх кіберполітикою, адже обидві держави вбачають особливу пріоритетність в даній сфері та ведуть активне глобальне кібернетичне та технологічне протиборство. Таким чином, і США, і КНР активно трансформують власні військові потенціали відповідно до сучасних вимог, зокрема вони використовують засоби глобальних мереж та штучний інтелект.

Варто зазначити, що безпековий аспект стратегічних комунікацій обох держав більше спрямований на інформаційну сферу, зокрема на кібербезпеку.

В першу чергу, високу ефективність в даній сфері забезпечують два основних фактори: досконале нормативно-правове регулювання та налагоджена система урядових і неурядових органів. Таким чином, варто розглянути та проаналізувати законодавство США та КНР в кіберсфері, їх стратегію, основні структури та практичну реалізацію.

Наголошуємо, що Америка є передовою державою, що вибудувала сучасний інформаційно-кібернетичний простір та активно задає правила гри в ньому. Варто зазначити, що інформаційну сферу США характеризують високою проникністю ІКТ у суспільне життя.

На сучасному етапі у володінні Сполучених Штатів знаходиться потужна кібернетична інфраструктура, у зв'язку з чим дана держава є вразливою до різних кібернападів. Так, актуальність безпекової проблеми в кіберпросторі керівництво США усвідомило ще в к. 80-х рр. ХХ ст. Проте, незважаючи на це, перші нормативні документи, пов'язані саме з кіберсферою з'явилися лише за президентства Б. Клінтона та значно активізувалися під час каденції Дж. Буша-мол. Знаковим було прийняття «Національної стратегії

захисту кіберпростору» (The National Strategy to Secure Cyberspace) [25] у 2003 р. Даний документ акцентував увагу на запобіганні кібератакам на критичну інфраструктуру, зниженні вразливостей американського суспільства до зазначених нападів та мінімізації збитків і часу на процес відновлення після них.

Загалом, структура ІБ в Америці є розгалуженою. Таким чином, згідно з законом «Про національну безпеку США» 1947 р. Президент є головною особою, яка відповідає за забезпечення нацбезпеки та інфобезпеки. Зокрема, він зобов'язаний приймати найважливіші рішення в даній сфері.

В даному контексті, варто окремо наголосити на важливості такої структури, як Центр кіберзлочинності (СЗ). Зазначаємо, що до його обов'язків входить надання комп'ютерних технічних послуг з метою підтримки як внутрішніх, так і зовнішніх розслідувань транскордонних злочинних діянь. Даний Центр включає в себе підрозділи з протидії кіберзлочинності, розслідування ситуацій дитячої експлуатації та комп'ютерної експертизи.

Крім того, у рамках Федерального бюро розслідувань у 1996 р. створили окреме управління – Кіберпідрозділ (Cyber Division FBI), який надавав допомогу підрозділам ФБР у розвідувальній діяльності комп'ютерних та телекомунікаційних злочинів. В свою чергу, Секретна служба є частиною Мінфіну США і відповідає за розслідування фінансових протиправних дій у кіберпросторі. Крім того, вона керує Національним комп'ютерним криміналістичним інститутом, мета якого полягає в наданні правоохоронцям, суддям та прокурорам кіберпідготовки та інформаційного наповнення для протидії кіберзлочинності.

Варто зауважити, що кібербезпекова політика набула активнішого розвитку за президентства Б. Обама, адже саме за допомогою широкого застосування інтернет-можливостей йому вдалось виграти передвиборчу кампанію. У зв'язку з цим, проблема безпеки в кіберпросторі стала ключовою для тодішньої адміністрації, а колишній віце-президент Дж. Байден назвав

кібербезпекову політику США «однією з трьох основних» [127] (разом з веденням політики в Іраку та Афганістані).

Як зазначалось на центральному порталі е-урядування США «ShareAmerica» в 2006 р. лише сайт МО Сполучених Штатів зазнав 6 млн кібернападів, а вже через два роки їх кількість сягнула 360 млн. У зв'язку з чим, генерал-лейтенант і очільник АНБ К. Александер ще на той період зазначив, що найбільшою загрозою для безпеки США становлять РФ і КНР, «які активно залучають спеціалістів з метою ведення війни в кіберпросторі» [135].

Не менш важливим є документ «Огляд з питань кібербезпеки» (Cyber Security Review) [134] 2009 р., в якому головну роль у формуванні політики інформаційної безпеки віддали Білому Дому для демонстрації як внутрішній, так і зовнішній міжнародній аудиторії серйозних намірів керівництва США в даній сфері. Крім того, було створено окрему посаду керівника кібербезпеки Раднацбез США та кіберкомандування на чолі з генералом К. Александером. Варто зазначити, що дана структура налічувала 30 тис. військових.

Наголошуємо, що в 2009 р. у Сполучених Штатах оголосили набір додаткових 1000 працівників до лав спеціального кібербезпекового департаменту Управління нацбезпеки (Department of Homeland Security), які мали займатись суто безпековими питаннями високотехнологічних систем. Проте, навіть зазначена кількість співробітників не повністю відповідала потребам Америки в експертах з кібербезпеки. У зв'язку з цим, у супровідному листі до спеціально влаштованих американським урядом випробувань «Кіберзмагання США» (U.S. Cyber Challenge) вказували те, що реальна урядова необхідність у зазначених фахівцях складала 10 – 30 тис. [42]

В свою чергу, в 2010 р. Раднацбез затвердила «Ініціативу всеосяжної національної кібербезпеки» (The Comprehensive National Cybersecurity Initiative) [134], яка є частиною Воєнної доктрини Сполучених Штатів у сфері кібероборони. Зокрема, в документі передбачалось створити єдину федеральну мережу із захищеними каналами та об'єднати всі наявні

центрів оперативного реагування в США для більш ефективного аналізу хакерських нападів. Крім того, пропонувалось сформувати підрозділи кіберконтррозвідки проти кібершпіонажу.

Наголошуємо, що Стратегія кібербезпеки (International Strategy for Cyberspace) [14] Б. Обами, запропонована в 2011 р., передбачала право Америки вжити відповідні заходи на ворожу кібердію, так само як і на будь-яку іншу загрозу. Таким чином, хакерський напад прирівнювався до акту оголошення військового протистояння.

В свою чергу, в 2012 р. у Сенаті США прийняли закон «Про обмін та захист кіберрозвідувальних даних» (Cyber Intelligence Sharing and Protection Act) [8], який надав американському уряду, приватним безпековим організаціям та компаніям можливість доступу до конфіденційних даних комерційних організацій та користувачів при умові виникнення підозри кіберзлочину.

Важливе значення має і «Національна стратегія з кібербезпеки» (National Cyber Strategy) [31] колишнього президента Д. Трампа, яку оприлюднили у вересні 2018 р. Зауважуємо, що першочерговою метою даного документу є спрощення процесу узгодження питань, пов'язаних з кібербезпекою, між оборонними та силовими відомствами США. Крім того, акцентовано увагу на тому, що американське суспільство стає більш залежним від цифрових інформаційних технологій та вразливішим до різних загроз, зокрема корпоративних порушень безпеки, фішингу, шахрайства в соцмережах, кібератак.

Окремо наголошено, що в пріоритеті уряду є захист США та приватної інформації американських громадян від іноземного хакерського втручання і закордонних спецслужб, зокрема Китаю, Росії, Північної Кореї, Ірану. Таким чином, Міністерство оборони чітко визначає, що основні загрози в інформаційному просторі мають китайський та російський слід. У зв'язку з цим, у Стратегії визнають, що загрозна кібердіяльність КНР, передусім крадіжка конфіденційних даних, розвиває військове домінування та

економічну безпеку Сполучених Штатів у глобальних масштабах. Таким чином, з метою протидії Китаю, Америка готова збільшити потенціал наступальних дій, а в разі відкритого військового протистояння – «боротись із ворогом, використовуючи повітряні, сухопутні, морські та космічні сили» [31].

Варто зауважити, що вперше за останні роки даний документ є чітко сформульованим в сфері кібербезпеки. Це підтверджують слова радника президента Америки з питань нацбезпеки Дж. Болтона, що ця Стратегія «розв'язує руки» США, зокрема в проведенні наступальних відповідних операцій на кібернапади, а не виключно в пасивній обороні від інформаційних загроз.

Крім того, за президентства Д. Трампа в 2018 р. кіберпідрозділ Пентагону отримав статус самостійної командної частини, що прирівняло дане Кіберкомандування до 9 інших військових підрозділів США, офіційно визнаючи кібератаку повноцінною бойовою дією.

Зазначаємо, що Міністерство оборони на своєму сайті оприлюднило інформацію про те, що уряд Сполучених Штатів запланував фінансові витрати на кібербезпеку в розмірі \$5,4 млрд. Так в публікації «Пропозиції Міністерства оборони щодо бюджету на 2021 фінансовий рік» (DOD Releases Fiscal Year 2021 Budget Proposal) [102] \$9,8 млрд витратили на заходи з кібербезпеки, проведення операцій наступального характеру в інформаційному просторі, розробку штучного інтелекту, хмарних технологій.

Варто відзначити, що сучасна кібербезпекова політика нинішнього президента Дж. Байдена базується на восьмирічному досвіді роботи в Білому Домі за часів адміністрації Б. Обама, коли він особисто відповідав за кібербезпекові питання внаслідок китайського кібершпигунства. Крім того, Дж. Байден схвально ставиться до попередньої ініціативи Д. Трампа, в якій військові мають більше повноважень в кібератакуванні ворогів США. Загалом, нинішній президент так само активно провидить кібербезпекову політику.

Наголошуємо, що переломних змін у даному напрямку не відбулось, скоріше потрібно очікувати поступову еволюцію попередньо заданого курсу.

В свою чергу, зазначаємо, що китайський уряд тримає курс на всебічну інформатизацію військової та оборонної сфер. Таким чином, Доктрина інформаційного протиборства вважається пріоритетною в досягненні геополітичної переваги на міжнародній арені. Зазначений документ почали розробляти ще з 1980-х рр. XX століття китайські воєнні теоретики. У зазначеному документі система поглядів Китаю характеризується комплексністю. Варто наголосити на базових засадах цієї системи, зокрема на стародавніх китайських стратагемах Сунь Цзи, а також поглядах Мао Цзедуна щодо ведення «народної війни». Крім того, китайські методи зосереджені на пошуку асиметричних способів протиборства та введенні ворога в оману. Основна мета інформаційної діяльності КНР полягає в досягненні інформаційного домінування в межах глобального простору та забезпечення інформаційної безпеки Китаю завдяки узгодженим діям стратегічних комунікацій, політичної, військової, культурної та економічної сфер. До традиційних методів інформаційної боротьби КНР відносить економічну і культурну експансію, залякування, збільшення інформаційного потенціалу, інформаційно-психологічний тиск на іноземну аудиторію та нарощування інформатизації військ [62].

Таким чином, сфера кібербезпеки потрапила у поле зору китайської влади у д. п. 1990-х рр. Зокрема, в 1999 р. було створено систему електронного управління, а у 2000 р. уряд КНР прийняв керівні принципи системи електронного держуправління [124].

Крім того, у 2000 р. було опубліковано Постанову Всекитайських зборів народних представників щодо захисту інтернет-простору, в якій чітко окреслили сфери, де можуть здійснюватись порушення, а саме в економічній, освітній, а також в сфері підтримки суспільної стабільності та захисту громадян.

В свою чергу, в 2003 р. Канцелярія ЦК КПК опублікувала «Постанову державної інформатизованої керівної групи щодо роботи в галузі зміцнення інформаційної безпеки» [40]. Текст документу закріплює за відповідальними особами необхідність робити кроки щодо зміцнення захисту важливої та стратегічної інфраструктури, проведення моніторингу інтернет-простору на наявність можливих загроз для КНР, розроблення заходів для залучення кваліфікованих фахівців у галузі інформаційної безпеки, захисту технічного обладнання, що містить секретну інформацію.

Варто відзначити, що у 2006 р. було прийнято «Державну стратегію розвитку інформатизації на період 2006 – 2020 рр.» [151]. У документі наголошувалося на важливості постійної уваги до галузі інформаційних технологій. Зокрема, передбачалося створення певної структури для регулювання діяльності в інформаційній сфері, тим самим роблячи кроки щодо зміцнення системи забезпечення технологічної та інформаційної безпеки.

Наголошуємо, що в 2011 р. положення про кібербезпеку внесли до національного кримінального законодавства КНР, а у 2013 р. – до Закону про захист прав та інтересів споживачів [154].

27 грудня 2015 р. було ухвалено Антитерористичний закон КНР [38]. Він передбачав дешифрування інтернет-трафіку, використання адміністративних заходів щодо вилучення у іноземних компаній та підприємств інформації при підозрі на її застосування для терористичних потреб. Також передбачалося запровадження цензури для діяльності новин на території континентального Китаю. Іншими словами, іноземні засоби масових комунікацій не мали права публікувати інформацію у мережі без попереднього узгодження з відповідальними представниками державних служб.

7 листопада 2016 р. було ухвалено Закон КНР про кібербезпеку [39]. Відповідно до нього уповноважені китайські держоргани мають право контролювати події, що відбуваються в китайському сегменті Інтернету. Контент, що публікується, повинен зберігатися на території Китаю не менше

шести місяців. Це стосується соціальних мереж, відео- та письмових блогів. У законі також багато уваги приділяється системі ідентифікації користувачів.

Відзначаємо, що в організаційній структурі державного апарату Китайської Народної Республіки в сфері безпеки ключову роль відіграють Військова рада ЦК КПК та Військова рада при Держраді КНР. Зокрема, до Держради входять профільні міністерства (Міністерство індустрії та інформаційних технологій, Міністерство науки і технологій КНР, Міністерство державної безпеки), які задіяні у розробці відповідних захисних заходів в інформаційному просторі, та провідні малі групи, які спеціалізуються на важливих стратегічних питаннях. Зазначається, що серед наявних провідних малих груп зовнішньополітичним напрямком та питанням національної безпеки займаються Центральна мала робоча група із зовнішньої політики, Ведуча мала група з питань національної безпеки та Провідна мала група з проблем Тайваню [58].

Крім того, великий вплив на політичний курс в інформаційній сфері має Центральна провідна група з кібербезпеки та інформатизації. Варто зазначити, що ця структура зазнала серйозних змін з моменту свого створення в 1993 р. так, поступово підрозділ набув статусу нового центру контролю за безпековою ситуацією в інформаційному середовищі. В свою чергу, в 2014 р. Провідну групу з державної інформатизації та Державну координаційну групу з мережевої інформаційної безпеки було переформатовано на Центральну провідну групу з кібербезпеки та інформатизації [93]. Її головна мета полягає в розвитку інформаційних систем та підтримці ІТ-індустрії.

Наголошуємо, що з 2013 р. у сфері збройних сил КНР почали відбуватись структурні зміни, пов'язані з реформуванням Народно-визвольної армії Китаю. У зв'язку з чим, головним безпековим органом замість Генерального штабу НВАК став Об'єднаний штаб, який безпосередньо підпорядковується Центральній військовій раді при ЦК КПК [62].

Варто зауважити, що особливе місце у структурі військового апарату КНР займає 3-й Департамент. Він відповідальний за керівництво над

розвідувальною діяльністю в Інтернеті, пошук вразливостей інформаційних систем та опрацювання дій кібервійськ з ведення кібератак [114].

Крім того, в сучасних умовах Китай активно впроваджує кібервійська. Наприклад, основним структурним підрозділом НВАК, який займається кібершпигунством проти США, є Підрозділ № 61398. З 2006 р. він базується в Шанхаї. Варто зазначити, що китайське керівництво використовує для проведення кібератак та шпигунства також групи хакерів, найбільшою серед яких є «Альянс червоних хакерів (Red Hacker Alliance), чисельність якого оцінюють бл. 80 тис. осіб. Ця група є неформальною організацією, але попри це вона підконтрольна 3-му Департаменту НВАК [89].

Варто зауважити, що в системі безпеки КНР існує широка мережа хакерських угруповань, які підконтрольні Міністерству держбезпеки. Зокрема, за даними американського Агенства з кібербезпеки та захисту інфраструктури (Cybersecurity and Infrastructure Security Agency) [161] виділяють такі основні групи китайських хакерів: АРТ10 [113], АРТ31 [121], АРТ41 [132], Група BlackTech.

Варто зауважити, у 2004 р. Міністерством державної безпеки розпочато реалізацію проєкту «Золотий щит» (金盾工程) [150]. Мета полягала в тому, щоб спеціальні сервери здійснювали фільтрацію інтернет-трафіку між китайськими провайдерами та міжнародними мережами передачі інформації. Таким чином, держвладою фактично зроблено спробу тотального контролю за інформаційним простором. Тобто, обмежується доступ населення до іноземних джерел інформації та ЗМК з метою формування «правильного» сприйняття дійсності.

Крім того, інформаційно-технологічний курс китайського уряду полягає у створенні власного програмного забезпечення. Так, для здійснення заходів безпеки на території КНР використовують послуги таких китайських компаній, зокрема:

- 1) компанією «Huawei» забезпечується захист роутерів та комунікативних пристроїв;

2) компанією «Venustech» ведеться моніторинг вторгнення та запобігання ймовірності появи загроз;

3) в рамках захисту від вірусів та іншого небажаного програмного забезпечення застосовується антивірус «Qihu 360»;

4) реалізація блокування даних від зовнішніх загроз можлива завдяки програмному забезпеченню від «Leadsec»;

5) «Westone» застосовують як систему криптографічного шифрування наявної інформації [114].

У 2016 р. у китайській армії офіційно з'явилися кібервійська, основним завданням яких є ведення воєнних дій в інтернет-просторі. Згідно із заявою лідера країни Сі Цзіньпіна, метою переформатування структури військ є перетворення НВАК з армії регіонального та оборонного типу на армію, здатну вести весь спектр бойових операцій.

Варто наголосити, що в 2021 р. Китай зайнявся створенням Національного центру кібербезпеки (National Cybersecurity Center). Влада будує Національний центр кібербезпеки в м. Ухані, який слугуватиме школою, дослідницькою лабораторією, інкубатором, а також центром навчання талантів. Офіційна назва структури – Національна база талантів та інновацій у галузі кібербезпеки (NCC) [71].

Таким чином, розглянувши нормативно-правове та організаційне забезпечення США і КНР, варто більш детально охарактеризувати їхнє кібернетичне суперництво, його витoki та характер відносин на сучасному етапі. Так, напівлатентна конфліктна ситуація Китаю та Америки в сучасних умовах створює геополітичний наратив цього століття. В результаті чого посилюється дилема глобальної безпеки, а гостроти ситуації додає невпорядкованість кібернетичного простору.

Вважають, що умовним початком активізації протистояння є 13 січня 2010 р. Саме тоді американська транснаціональна корпорація Google висловила, що має намір покинути китайський ринок через неодноразові спроби хакерів КНР зламати електронну пошту правозахисників з Китаю. В

той же час, фахівці стверджують, що зазначена ситуація є лише малою видимою стороною китайсько-американського протистояння, так би мовити відволікаючим маневром від реального стану загроз інформаційній безпеці та інфраструктурі Сполучених Штатів з боку Піднебесної.

У звіті ФБР 2010 р. описано масштаби китайського хакерства, контрольованого урядом Китаю. Так, за його даними, в КНР налічувалось 180 тис. хакерів, які займались щоденними нападами на інформаційні мережі США, серед яких 30 тис. були військовими, а решта 150 тис. – комп'ютерними фахівцями, місія яких полягала в отриманні доступу до комерційних та військових секретів Америки та внесенні розладу урядово-фінансових служб [42].

Зауважуємо, що відповідь китайського керівництва на звинувачення в кібершпіонажі базувалась на спростуванні та взаємному звинуваченні Вашингтону у активній кібернетичній гонці озброєнь. Зокрема, на сайті щоденної китайської газети «Женьмінь жибао» (англомовна версія сайту «People's Daily») [152] зазначено, що саме «Сполучені Штати є першою державою у світі, яка розробила концепцію кібернетичної війни; вона передбачала створення кіберармії нового типу із залученням хакерських угруповань. Розвідка США здатна здійснювати суцільний моніторинг, використовуючи спеціальні технічні засоби, а також знищити онлайн-інформацію, небезпечну для націнтересів Америки. Тому, проводячи таку політику, недоцільно вимагати від держав забезпечувати вільний інформаційний потік в мережі» [147].

Проте, помилково буде вважати те, що кібервідносини США – КНР супроводжувались лише конфліктними ситуаціями. Варто зазначити, що місце тут мали і спроби домовленостей сторін про заходи боротьби з кіберзлочинством або хоча б встановлення норм. Зокрема, у 2010 р. Гу Цзянь (Gu Jian), замісник глави департаменту мережевої безпеки Міністерства суспільної безпеки Китайської Народної Республіки, заявив про об'єднання зі Сполученими Штатами у пошуках розв'язання даної проблеми, у зв'язку з

тим, що саме Китай – головна жертва ком'ютерних злочинців. Зокрема, він повідомив, що в 2009 р. більше, ніж 200 урядових сайтів Піднебесної зазнавали щоденних кібенападів, а 8 з 10 комп'ютерів були жертвами ботів [64].

Ситуація погіршилась у 2011 р. коли Національний центр комп'ютерної безпеки Китаю (National Computer Network Emergency Response Technical Team/Coordination Center of China) повідомив, що хакерські атаки на урядові сайти зросли на 68% в порівнянні з минулим роком [166].

Проте, американські звинувачення у кібератаках завжди супроводжували КНР. В 2013 р. у МО США оприлюднили звіт «Військовий та безпековий розвиток КНР» (Military and Security Developments Involving the People's Republic of China), де звинуватили китайський уряд і НВАК у здійсненні ворожих кібернападів проти американського Міністерства оборони та інших структур: «Китай застосовує комп'ютерні мережі з метою розвідувальної діяльності проти дипустанов США, сектору оборони, економіки, включаючи й ті структури, які відстоюють національні програми оборони США» [87]. Таким чином, Сполучені Штати заявили про повну готовність до запровадження конкретних, в першу чергу економічних, санкцій проти Китаю у тому випадку, якщо він не перегляне власну політику кібершпигунства.

Варто зазначити, що особливе місце в зовнішній політиці КНР займає хакерство, що в свою чергу, є ще одним глобальним викликом як для світу, так і для США. Так, фахівці з питань кібербезпеки дослідницького центру «Privacy Affairs» визначили, що з 2009 по 2019 рр. кібер напади у світі зросли кількісно на 440%, де 30% має китайський слід. Зокрема, КНР звинувачують в здійсненні 79 кібератак на національні уряди в період 2009 – 2019 рр. [131]. За даними Центру міжнародних і стратегічних досліджень, у 2021 р. хакери з Китаю мають відношення до 7 серйозних кібернападів на Афганістан, США, В'єтнам та Європу [51]. Таким чином, можна зробити висновок, що кіберпростір для Піднебесної є новим полем міждержавного протистояння.

Крім того, в період 2009 – 2019 рр. США були об'єктом більшої частини китайських кібератак (31,6%). Дослідивши аналітичні дані Центру міжнародних і стратегічних досліджень, нами було виявлено, що зі 160 випадків кібер нападів КНР, націлених проти Америки з 2000 р., 41% припадає на атаки державних відомств. Наприклад, до цієї категорії можна віднести напад Народно-визвольної армії КНР на Пентагон 2007 р., а також цілеспрямовану кампанію проти держструктур у США, Південно-Східній Азії та Канаді 2019 р. [51]

Варто зазначити, що мотивами китайської кіберактивності є отримання доступу до інтелектуальної власності іншої держави, а також комерційний шпіонаж з метою модернізації власної військової сфери та економічного зростання.

Одними з наймасштабніших операцій з кібершпигунства Піднебесної, вважають, атаки на Бюро кредитних історій США «Equifax» у 2017 р. Дані дії поставили під загрозу особисті дані 147 млн користувачів [117]. Не менш резонансними для світової спільноти є китайські кібератаки 2020 р. на компанію «Moderna», яка займається над розробкою вакцини проти вірусу Covid-19 [104]. Наголошуємо, що один із останніх кібернападів відбувся в січні 2021 р. Так, китайські хакери атакували серверне програмне забезпечення для обміну повідомленнями і спільної роботи «Microsoft Exchange Server», завдяки чому змогли отримати доступ до моніторингової системи малого бізнесу, регіональних і державних урядів та окремих військових підрядників західних країн [136].

Зазначаємо, що Білий дім разом з Пекіном уклали угоду про припинення шпигунства в кіберпросторі у 2015 р. [103]. З того періоду відбувся спад китайських хакерських дій в американських мережах на 18 місяців. Проте, з початком періоду президентства Д. Трампа та веденням торговельної війни знову спостерігається активізація китайської кіберзлочинності.

Кібербезпековий вимір стратегічних комунікацій США та КНР набув ще більш гострого характеру в сучасних умовах, у зв'язку з тим, що обидві

держави постійно розвивають свої технології та шукають новітні засоби. Одним із таких нанометодів є штучний інтелект, який останнім часом активно досліджують з метою застосування в сфері оборони, безпеки та безпосереднього ведення війни.

Так, адміністрація Дж. Байдена успадкувала набір стратегій ШІ, які ґрунтуються на політиці адміністрації Б. Обама. Національний стратегічний план досліджень та розробок в галузі штучного інтелекту, підготовлений у 2016 р. та оновлений у 2019 р., встановлював пріоритети федеральних інвестицій у дослідження та розробки в галузі ШІ. Відповідно до Закону про Національну ініціативу в галузі штучного інтелекту (National Artificial Intelligence Initiative) [120] було створено Управління Національної ініціативи в галузі штучного інтелекту Білого дому. Йому доручено координувати національну стратегію ШІ – потенційно потужний інструмент для стратегічного просування.

Закон про затвердження асигнувань на 2021 фінансовий рік на військову діяльність Міністерства оборони (NDAA) [9] продовжує розвивати політику штучного інтелекту в оборонній та інших сферах. Закон передбачає асигнування на створення Національної цільової групи з досліджень ШІ з метою вивчення можливості створення національного дослідницького ресурсу штучного інтелекту, також містить дозвіл Національного наукового фонду (NSF) на створення національних дослідних інститутів ШІ та доручення Національному інституту науки та техніки (NIST) розробити структуру управління ризиками в цій галузі. Лише у 2020 р. федеральний уряд витратив майже \$1 млрд на дослідження та розробки в галузі штучного інтелекту.

В свою чергу, Китай прагне стати світовим лідером в галузі ШІ у рамках урядової ініціативи «Зроблено в Китаї 2025» (中国制造 2025) [115]. Пекін вважає, що технологія штучного інтелекту є ключем до майбутньої глобальної військової та економічної конкуренції. У липні 2017 р. Міністерство промисловості та інформаційних технологій опублікувало «План розвитку штучного інтелекту наступного покоління», в якому поставлено чіткі цілі:

досягти того ж рівня в галузі ШІ, що й США, до 2020 р., щоб стати провідним у світі центром інновацій в цій сфері до 2030 р. та побудувати вітчизняну індустрію ШІ вартістю 150 млрд. юанів (\$22,2 млрд.) до 2020 р. та 400 млрд. юанів (\$59,1 млрд.) до 2025 р. [70]

Китайський інститут стандартизації електроніки при Міністерстві промисловості та інформаційних технологій є одним із ключових гравців у країні. У 2018 р. він випустив «Білу книгу зі стандартизації ШІ», в якій викладено національні рамки стандартизації штучного інтелекту та план розвитку. Проте, варто зазначити, що китайські продукти штучного інтелекту стає все важче експортувати у міру того, як на Заході зростає увага до стандартів конфіденційності даних та загроз безпеки (як показує досвід побоювань щодо Huawei та 5G). Однак, загалом китайська стратегія розвитку ШІ визнана найбільш всеосяжною та амбітною у світі.

Таким чином, можна зробити наступні висновки, що безпековий аспект стратегічній комунікацій і США, і КНР спрямований, в першу чергу, на захист національного кіберпростору. В сучасних умовах, спостерігається різкий зріст китайського хакерства, що несе глобальну загрозу міжнародній безпеці. У зв'язку з побоюваннями Сполучених Штатів з приводу технологічної та кібернетичної гонки озброєнь Китаю, США останніми роками активно проводять інформаційну політику. Варто зазначити, що сучасний курс Дж. Байдена продовжує лінію свого попередника, акцентуючи увагу на тому, що Піднебесна визнана загрозою для національної безпеки на законодавчому рівні. Варто зазначити, що Китай всіляко заперечує звинувачення щодо кібершпіонажу та хакерських атак, проте, в той же час, активно розбудовує свої кібервійська. Крім того, обидві держави вбачають пріоритетність застосування новітніх технологій для кращого забезпечення власної безпеки. У зв'язку з цим, США та КНР намагаються широко впроваджувати штучний інтелект у всі сфери стратегічного значення для кращої ефективності функціонування власної системи захисту та здобуття переваги над супротивником.

3.2. Економічне протистояння США та КНР: проблеми та наслідки

В умовах сучасності економіки США та Китаю є найбільшими у світі. З початку століття вони разом відповідають за третину світового зростання ВВП. Крім того, їх взаємозалежність різко зросла за останні два десятиліття.

Зазначимо, що важливою відправною точкою інтеграції Китаю до світових виробничих ланцюгів став вступ країни в СОТ у 2001 р. З того моменту США відкрили для КНР свій споживчий ринок і дали їй можливість для експортно-орієнтованого зростання. Сплеск торгівлі виявився безпрецедентним – у 2001 р. обсяг товарного китайського імпорту в США становив \$102 млрд, а за підсумками 2018 р. він збільшився до майже \$540 млрд. При цьому дефіцит США в торгівлі з Китаєм також зріс більше, ніж у 5 разів – з \$83 млрд 2001 р. до \$419 млрд 2018 р. [82]. На думку американської влади, такий дефіцит виник через дві причини: податкову політику Пекіна щодо імпортованих товарів зі Штатів, та штучне заниження курсу юаня по відношенню до долара (так зване «валютне маніпулювання» 汇率操纵).

Зауважимо, що на сучасному етапі Вашингтон стурбований таким економічним сплеском Пекіна, адже це загрожує його ролі глобального світового лідера. Тому, курс, якого притримується американська влада, спрямований на економічне стримування Китаю. Для цього США використовують широкий спектр інструментів економічного тиску, зокрема тарифні, митні, санкційні, торгові обмеження.

Варто зазначити, що однією з причин торгової війни між країнами стала програма розвитку промисловості Китаю «Made in China – 2025» (中国制造2025) [115], яка прийнята у 2015 р. Дана програма спрямована на зміцнення позицій країни як світового лідера у високотехнологічних галузях. Її основні цілі – розвиток економіки з опорою на вітчизняні інновації, зменшення залежності КНР від іноземних технологій та інвестицій. Програма розрахована на 10 років. Стратегія є комплексним планом розвитку 10 ключових секторів національної економіки (ІТ, енергозбереження, сучасні станки та робототехніка,

аерокосмічне устаткування, високотехнологічні судна, нові матеріали, біофармацевтика, сільськогосподарська техніка, енергетичне та залізничне обладнання), що охоплює всі стадії виробництва товарів – від проведення досліджень та розробок до післяпродажного обслуговування.

Варто зазначити, що основна увага в секторі інформаційних технологій приділяється великим даним, хмарним обчисленням, індустріальному інтернету, штучному інтелекту, технологіям мобільного зв'язку п'ятого покоління – 5G, віртуальній реальності, «розумним» містам [81].

Таким чином, дана програма викликає особливе занепокоєння Сполучених Штатів через те, що стратегія суперечить правилам СОТ і підриває конкурентоспроможність американських та західних компаній.

Цікаво, що в міжнародному інформаційному просторі китайсько-американські торговельні відносини трактують по-різному. Так, наприклад, у західній пресі, зокрема в США, їх називають «торговою війною» (trade war), а в китайських ЗМІ формулювання є більш стриманим – «торгове тертя» (贸易摩擦). Цікавим є факт, що в 2019 р. у Китаї «торгове тертя» було обрано Міжнародним словом року [54].

Експерти вважають, що високий рівень розвитку торговельно-економічних відносин до недавнього часу був однією з основ стабільності американо-китайських відносин в даний час. Однак нині ситуація змінилася. За останні роки в американсько-китайських відносинах виникли серйозні протиріччя, які викликають низку питань, пов'язаних із збереженням тісних контактів між країнами у торговельно-економічній сфері.

Зокрема, декілька років тому під час візиту президента США Б. Обама до КНР главі держави Ху Цзіньтао було запропоновано ідею створення нової структури G2, тільки КНР та США, які розділили б між собою сфери впливу у світі: Штатам – Європа та Північна Америка, КНР – Південно-Східна Азія та Латинська Америка. Проте, Китай відмовився від даної пропозиції, оскільки не захотів бути під проводом Вашингтону та підпорядковувати свої корінні

інтереси цілям американської зовнішньої політики. Це викликало невдоволення Сполучених Штатів, яке стало виявлятися в економічних та політичних вимогах та діях. Однак при цьому інтереси великого бізнесу стояли на першому місці [137].

Так, у 2017 р. під час візиту делегації США до КНР на чолі з Д. Трампом було підписано 34 проекти співробітництва на загальну суму \$253,5 млрд. Зокрема, інвестиційна рамкова угода у сфері енергетики зі штатом Західна Вірджинія на \$83,7 млрд; з компанією «The Boeing Company» про закупівлю 300 літаків на 37 \$млрд; з компанією «General Electric» на суму \$3,5 млрд; з компанією «Qualcomm» на \$12 млрд та про додаткову закупівлю 12 млн т соєвих бобів на 5 \$млрд. [76]. Однак візит президента США Д. Трампа у листопаді 2017 р. та підписання ряду великомасштабних угод щодо розвитку торговельно-економічного співробітництва не сприяли налагодженню відносин між двома світовими державами.

Варто зазначити, що американсько-китайська торговельна війна формально розпочалася у березні 2018 р. Саме тоді американські компанії в результаті довготривалого розслідування крадіжок, пов'язаних з інтелектуальною власністю, виявили, що КНР застосовує дискримінаційні заходи, які шкодять розвитку американської торгівлі. Внаслідок чого, Китай і США прийняли рішення, в рамках яких обидві сторони ввели взаємні підвищені мита. Так, американські збори склали 10% і поширились на групи товарів з КНР в обсязі імпорту \$200 млрд. в свою чергу, мита китайської сторони становили 5-10% на імпорт товарів із США обсягом в \$60 млрд. Згодом США підвищили ставку з 10 аж до 25% [48].

Крім того, в структурі зовнішніх торговельних відносин США та КНР помітним є величезний сумарний дефіцит зовнішньої торгівлі Штатів – понад \$500 млрд. Такий показник став сильно впливати весь комплекс американо-китайських відносин. Таким чином, крім звинувачень у валютному маніпулюванні Вашингтон з 28 січня 2018 р. встановив тарифні та санкційні обмеження на китайську продукцію. [101]

На початку квітня 2018 р. за сприяння Д. Трампа було випущено список близько 1300 товарів, мита на ввезення яких із Китаю мали зрости на 25 %. Список включав різноманітні товари – електроніку, запчастини для літаків, супутники, медичні товари, обладнання та інше – загальний обсяг імпорту США з Китаю яких становив близько \$50 млрд. [142]

В свою чергу, 1 квітня 2018 р. Китай відповів на дії американців, обклавши додатковими митами імпортовані зі США м'ясо, фрукти та інші товари (близько 128 видів товарів). Імпорт подібних товарів до Китаю зі США становив у 2017 році \$3 млрд. [94]

Американська адміністрація зазначала, що така митна політика вмотивована для захисту американського виробника. З боку США лунали звинуваченнями Китаю у порушенні інтелектуальних прав. Крім того, колишній президент США Д. Трамп заявив про намір виводити американських виробників із території КНР.

Варто наголосити, що основний удар санкцій проти КНР припав на телекомунікаційний сектор. Зокрема, 15 травня 2019 р. тодішній президент Д. Трамп підписав виконавчий указ 13873 «Про захист інформаційних і комунікаційних технологій і мережу постачання послуг» («Executive Order 13873 on Securing the Information and Communications Technology and Services Supply Chain») [28], оголосивши надзвичайний стан у зв'язку з загрозою даного сектору з боку іноземних держав. Зазначаємо, що надзвичайне становище в країні надає президенту право вводити санкції як засіб рішення проблеми. Таким чином, Міністерство торгівлі США включило в свій чорний список (Entity List) компанію «Huawei» – найбільшого виробника телекомунікаційного устаткування в КНР. У зв'язку з цим, санкції стосувались обмеження в постачанні комплектуючих деталей для китайської компанії. Крім того, обмеження поширювались на напівпровідники для «Huawei», так як за кордоном вони виробляються за технологіями США і за допомогою американського програмного забезпечення. [141]

Під аналогічні обмеження потрапила й інша китайська телекомунікаційна компанія – «ZTE». Варто зазначити, що раніше проти неї велися розслідування з боку Мінфіну та Мінторгу США за порушення режиму санкцій проти Ірану. У зв'язку з чим, компанія погодилась виплатити штраф в \$100,82 млн для Міністерства фінансів та \$1,4 млрд для Міністерства торгівлі [80].

Американська санкційна атака на високотехнологічні компанії КНР продовжилась вкінці червня 2019 р. Так, постраждали постраждали 4 китайські хай-тек компанії та 1 дослідницький інститут: Higon (Хайгон), Sugon (Шугон), Chengdu Haiguang Integrated Circuit (Інтегральні схеми Ченду Хайгуан), Chengdu Haiguang Microelectronics Technology (Технології мікроелектроніки Ченду Хайгуан), Wuxi Jiangnan Institute of Computing Technology (Інститут обчислювальних технологій Вусі Цзяньнань). В результаті, останні більше не мали змоги купити продукції американських фірм-постачальників. [2]

Варто наголосити, що Wuxi Jiangnan Institute (Інститут обчислювальних технологій Вусі Цзяньнань) є розробником мікропроцесорів «Sunway», на основі яких створено китайський суперкомп'ютер «Sunway TaihuLight» (третій у списку топ-500 суперкомп'ютерів світу). [138]. Передбачається, що суперкомп'ютери в майбутньому зможуть вирішувати комплекс проблем, актуальних для розвитку найбільш технологічно складних галузей сучасної економіки: штучний інтелект, фармацевтика, високоточна електроніка тощо. Зазначають, що Китай вже перевершив США за загальною кількістю суперкомп'ютерів. [95]

Варто відзначити, що до санкційного списку також потрапили китайські месенджери WeChat і відеосервіс TikTok. Зокрема, Д. Трамп заборонив їх використання в США окремими виконавчими указами [29; 30]. Так, в указі зазначалось, що обидва сервіси можуть збирати інформацію про користувачів, їх місцезнаходження та активність в Інтернеті. Дана інформація може використовуватись для шантажу, шпигунства, цензури та дезінформації.

Проте, через півтора місяці після рішення Д. Трампа Альянс користувачів WeChat в США домігся в Федеральному окружному суді Північного округу Каліфорнії скасування заборони на використання зазначеного месенджера [26]. А в жовтні 2020 р. Федеральним окружним судом Східного округу Пенсильванії було призупинено виконання указу щодо TikTok. [11]

Складнощі відносин полягають і в тому, що китайські телекоми або інші компанії можуть поглинути американські технологічні фірми і сервіси. Так, з метою протидії даним діям в США функціонує Американський комітет з питань закордонних інвестицій (Committee on Foreign Investment in the United States) [169]. Зокрема, з 2015 по 2017 р. Комітет розглянув 143 угоди і заблокував 4 з них. Серед них була спроба купівлі американського виробника напівпровідників «Qualcomm» з боку сінгапурської дочірньої компанії «Broadcom». Попри це, влада США змогла простежити можливі зв'язки угоди з КНР. Варто зазначити, що у 2018 р. повноваження зазначеного комітету були розширені законом «Про модернізацію оцінки ризику зарубіжних інвестицій» (Foreign Investment Risk Review Modernization Act) [10]. Нині відомство може вести оцінки міноритарних зарубіжних інвестицій в американських компаніях. Одночасно Міністерство юстиції США запустило програму «Китайська ініціатива» з протидії китайським хакерам, лобістам та агентам [110].

Потрібно відзначити, що Д. Трамп після приходу до влади розв'язав масштабні торговельні, включаючи таких партнерів США, як сусідні країни в Північній Америці, Євросоюз і Китай. За підрахунками Міжнародного валютного фонду, вони вже обійшлися світу в \$ 700 млрд. [44]

Спроби врегулювання торгово-економічного протистояння розпочалися у 2019 р. зокрема, в жовтні США та Китай досягли часткової угоди у сфері торгівлі. В результаті, Пекін погодився збільшити закупівлі американської сільськогосподарської продукції, США зі свого боку послабили торгові мита на китайський імпорт. [55]

У листопаді 2019 р. представник Міністерства комерції КНР Гао Фен зазначив, що Сполучені Штати та Китай домовилися про поступове зниження взаємного мита на постачання товарів. [60]

15 січня 2020 р. Д. Трамп та віце-прем'єр Держради КНР Лю Хе підписали угоду про першу фазу угоди про врегулювання двосторонніх торгових суперечок. Перша фаза операції покликана «забезпечити безпеку інтелектуальної власності» США, «припинити примусову передачу технологій», «значно розширити американський агросектор», «усунути бар'єри для американського фінансового сектора», «припинити валютну маніпуляцію» з боку Китаю, «відновити баланс китайських торгових відносин», «ефективно врегулювати (двосторонні) суперечки» у торгівлі. [60]

Угода зобов'язувала КНР придбати додатково на \$200 млрд товари та послуги – у порівнянні з рівнем 2017 р. – із встановленими сумами, розподіленими на 2020 – 2021 рр.

19 серпня 2020 р. президент США Д. Трамп відмовився від проведення переговорів з китайською стороною, звинувативши КНР у поширенні у світі вірусу COVID-19. [84]

У січні 2021 р. президент США Д. Трамп вирішив обмежити будь-які транзакції з власниками 8 китайських додатків, у тому числі платіжних систем Alipay і WeChat Pay [67]. Відразу після відходу Д. Трампа з посади президента влада КНР прийняла рішення запровадити санкції щодо 28 громадян США, включаючи держсекретаря при Д. Трампі Майка Помпео та радника президента з торгівлі П. Наварро, за втручання у внутрішні справи КНР та підрив китайських інтересів.

29 січня 2021 р. китайська компанія «Хіаомі» подала позов до суду проти Міністерства оборони та Міністерства фінансів США з вимогою виключити компанію із чорного списку китайських компаній, що функціонують на користь китайського уряду [145].

19 березня 2021 р. в м. Анкорідж (Аляска, США) відбулася зустріч представників уряду США (в особі голови державного департаменту

Е. Блінкена, радника президента США з питань національної безпеки (Дж. Саллівана) та міністра закордонних справ КНР Ван І та державного радника Ян Цзечі. За її підсумками китайська сторона висловила невдоволення та заявила про порушення протоколу представниками США.

Варто зазначити, що в умовах сучасності економічна політика нинішнього президента Дж. Байдена притримується заданого курсу попереднього глави держави. Адміністрація нового Президента продовжить виконувати так звану «угоду першої фази», яку Китай підписав на початку 2020 р., включно з зобов'язаннями щодо закупівлі американських товарів, які вона досі не могла виконати. На серпень 2021 р. Китай придбав лише 61% американських товарів, які очікуються для виконання угоди, що охоплює період з 1 січня 2020 р. по 30 грудня 2021р. Інакше кажучи, Китай у сукупності відстає приблизно на 107 мільярдів доларів у очікуваних закупівлях американських товарів [92].

Зокрема, виступаючи в лютому 2021 р. на Мюнхенській безпековій конференції, Дж. Байден закликав міжнародне співтовариство «дати відсіч економічним зловживанням і примусу, до яких вдається уряд Китаю» і які, нібито, «підривають основи міжнародної економічної системи» [126].

Крім того, подібні звинувачення на адресу Пекіна було викладено й у програмі торгової політики Байдена. У документі зазначається, що китайська сторона своїми діями завдає «шкоди американським робітникам», а також загрожує «технічній перевазі» США [125].

Наголошуємо, що адміністрація нинішнього президента продовжила санкційну політику Д. Трампа. Так, на початку червня 2021 р. Дж. Байден підписав указ, який розширює цей список ще на 59 компаній, які пов'язані з військово-промисловим комплексом КНР. Як повідомляють на сайті Білого дому, указ «гарантує, що інвестиції США не підтримуватимуть китайські компанії, які підривають безпеку чи цінності Сполучених Штатів та наших союзників» [6].

«Цей указ припиняє інвестування США в оборонний сектор Китаю і водночас розширює можливості уряду США щодо реагування на загрозу, що походить від китайських фірм у сфері технологій спостереження, які сприяють як на території Китаю, так і за його межами стеженню за релігійними або етнічним меншинам чи іншим чином впливають на порушенням прав людини», – наголосили у Білому домі [6].

При цьому дії США проти КНР підривають правила світової торгівлі і, як наслідок, погіршують торговий клімат. Проблема полягає в тому, що намагання Америки стримати економічне зростання Китаю є проблемним, так як між країнами існує колосальна економічна взаємозалежність, яка вибудовувалася протягом десятиліть. В першу чергу, їх пов'язує масштабний за обсягами товарообіг. Крім того, Китай тримає в американських цінних паперах близько \$1 трлн. [116]. І це дає Пекіну інструменти тиску на Вашингтон.

Стратегічне протистояння США та КНР не закінчується на торговельних та санкційних протиріччях. В даному контексті варто згадати ще один вагомий проєкт Китаю, який зараз широкомасштабно впроваджують у всьому світі. Мова йде про відновлення китайського Шовкового шляху, що теж непокоїть Вашингтон.

Так, у 1990-ті рр. світові дослідники у сфері політики та економіки порушили тему необхідності відродження ідеї Великого шовкового шляху. На початку 2000-х рр. найбільше активно це питання обговорювалося в США, оскільки втіливши дану ідею американське керівництво могло б здійснювати контроль над Центральною та Південно-Східною Азією. Однак, осмисливши план дій та наміри американського істеблішменту, в КНР вчасно та правильно оцінили власні можливості та загрози, що йдуть із Заходу. Результатом стала стратегія «Один пояс – один шлях», як прототип шовкового шляху, який колись раніше існував.

У зв'язку з цим, у 2008 р. розпочали будівництво трансконтинентальної автомагістралі «Західна Європа – Західний Китай», яке можна вважати одним із перших кроків до створення Нового шовкового шляху.

Крім того, 7 вересня 2013 р. голова КНР Сі Цзиньпін, виступаючи в Назарбаєвському університеті в м. Астана (Казахстан), висунув концепцію побудови економічного поясу Шовкового шляху – величезної зони співробітництва, що охоплює майже 3 млрд жителів планети (від Китаю до Європи) [83].

Зазначаємо, що сумарний зміст «Поясу» та «Шляху» полягає у створенні сприятливих умов для посилення ролі Китаю у світовій політиці шляхом розвитку економіки Китаю у Східній півкулі. Однією з передумов створення цієї концепції є висунута п'ятим поколінням керівництва Китайської Народної Республіки стратегічної мети відродження китайської нації, пов'язаної із завданням побудови до 2021 р. середньозаможного суспільства, а до 2049 р. – багатой та сильної модернізованої соціалістичної держави [69].

Таким чином, глава держави Сі Цзиньпін у виступі на Азіатському форумі Боао 11 квітня 2018 р. наголосив, що «Один пояс – один шлях» – це ініціатива, яка не схожа на те, що в міжнародній спільноті деякі люди називають змовою Китаю, вона не план Маршала після Другої світової війни та не китайський план» [149].

Крім того, директор Інституту стратегії в АТР при Академії суспільних наук Китаю Лі Сян'ян зазначив, що концепція Шовкового шляху містить у собі стратегію, яка відображає потребу Китаю у всебічному поглибленні реформ і політики відкритості [61].

Варто зазначити, що розвиток стратегії нового Шовкового шляху має велике значення як з економічного, так і з геополітичного погляду, оскільки інфраструктурне будівництво як об'єкт великих капіталовкладень, зокрема інвестицій у стратегічно важливі структури, дозволить проникнути у економіку інших країн. Однак, геополітичний зміст ініціативи китайський уряд все ж таки заперечує.

Економічна могутність Пекіна забезпечує йому у створенні нового Шовкового шляху становище неформального лідера. Керівництво Китайської Народної Республіки особливо наголошує, що основним принципом створеної концепції Шовкового шляху є «гун ін» (загальний вигравш), що дозволяє задовольнити інтереси не лише Китаю, а й багатьох інших країн на етапі розвитку [83].

«Один пояс – один шлях», як вважає китайський уряд, це шлях, що веде до спільного розвитку, спільного процвітання, співпраці та взаємного виграшу. Це шлях взаєморозуміння та довіри, багатовекторної взаємодії, миру та дружби.

У листопаді 2013 р. на XVIII пленумі Комуністичної партії Китаю розглянули питання про всебічне поглиблення реформи, наголосивши на тому, що відкритість фінансових систем країн-учасниць стратегії для надходження іноземних інвестицій допоможе прискорити будівництво та створення інфраструктури Нового Шовкового шляху, що у свою чергу сприятиме економічному зростанню. Крім того, зазначалось, що дана Стратегія мала бути не міжнародною, а насамперед національною стратегією розвитку країни [47].

Варто зауважити, що ідея Нового Шовкового шляху, висунута у вересні 2013 р. є узагальненою назвою сукупності таких стратегій, як «Морський Шовковий шлях XXI століття» та «Економічний пояс Шовкового шляху» [47].

Таким чином, перший проєкт спрямований на Євразію. Його мета – пов'язати Піднебесну з Європою через країни Центральної Азії та Росію. Другий орієнтований на розвиток співробітництва із країнами Західної, Південної та Південно-Східної Азії, а також Східної Африки та Європи.

Китайські дослідники дану стратегію визначають як удосконалення концепції «великого периметра», відповідно до якої зона впливу Китаю розширена до країн, розташованих на узбережжі Тихого океану.

Загалом, концепцію «Нового Шовкового шляху» можна вважати візитною карткою Сі Цзіньпіна, який власне розробив дану стратегію та нині

активно її просуває. Саме вона є відображенням сучасної політичної традиції Китаю.

Таким чином, дана Стратегія активно використовується, як економічний важіль стратегічних комунікацій КНР. Зокрема, пріоритетними, в першу чергу, є інвестиційна та торговельна співпраця. Так, в рамках проекту важливо зосереджуватись на створенні сприятливих умов для торгівлі, усунути інвестиційні та торговельні бар'єри, на користь гарного ділового середовища в регіоні та в кожній країні, вести активні розмови про створення зон вільної торгівлі з країнами ініціативи «Поясу та шляху».

Крім того, взаємозв'язок інфраструктури є також пріоритетним напрямком реалізації проекту «Один пояс – один шлях». На основі поваги до національного суверенітету та безпеки зацікавлених держав країни-учасниці ініціативи мають узгоджувати плани щодо будівництва інфраструктури та системи технологічних стандартів, спільно сприяти будівництву міжнародних магістралей та поступово формувати мережу інфраструктури регіонів Азії, а також Європи та Африки.

Не менш важливе значення має митна співпраця у сфері обміну інформацією, взаємне визнання результатів митного контролю та взаємодопомога по лінії правоохоронних органів, а також двостороннє та багатостороннє співробітництво з питань інспекції та карантину, сертифікації та акредитації, статистики відповідно до «Угоди СОТ щодо спрощення процедур торгівлі» [1].

Варто відзначити, що вільне пересування капіталу є важливою опорою реалізації проекту «Один пояс – один шлях». Таким чином, КНР фокусує власні сили на поглибленні фінансової співпраці, стимулюванні створення в Азії системи валютної стабільності, фінансово-інвестиційної та кредитно-рейтингової системи. Це дасть змогу сприяти відкритості та розвитку азійських фондових ринків.

Особливе місце у стратегічних комунікаціях Китаю в рамках «Один пояс – один шлях» приділяється публічній дипломатії. В даний час публічна

дипломатія вже досягла певних успіхів при просуванні даного проєкту за кордоном.

Насамперед необхідно зазначити, що за допомогою пропаганди було сформовано фінансову основу, необхідну для здійснення проєкту «Один пояс – один шлях». Таким чином, фінансова основа – це Фонд Шовкового шляху, який був організований у столиці Китаю та отримує інвестиції як із китайських, так і з зарубіжних організацій. Обсяг необхідних коштів, що використовуються як початковий капітал, становить \$10 млрд, а сукупний обсяг необхідних коштів становить \$40 млрд. Основною метою Фонду Шовкового шляху є надання інвестування та фінансування співробітництва між країнами для створення об'єктів інфраструктури, необхідних для відродження Нового шовкового шляху. Крім цього, було засновано Азіатський банк інфраструктурних інвестицій, який залучає фінанси та інвестиції за рахунок позитивного іміджу глобального проєкту Китаю [75; 155].

Таким чином, можна зробити наступні висновки:

США та Китай активно використовують економічний важіль системи стратегічних комунікацій. Обидві держави є глобальними лідерами в сфері економіки та торгівлі. Крім того, їх економічні відносини є взаємозалежними, що ускладнює сучасний стан співробітництва в умовах взаємних санкційних та торгових обмежень.

Варто зазначити, що на впровадження жорстких рішень США впливають наступні фактори: девальвація юаня, зростання дефіциту зовнішньої торгівлі Америки з Китаєм, програма розвитку промисловості «Made in China – 2025». Саме вони призвели до торгової війни між державами.

Безумовно, внаслідок американо-китайської торгової війни постраждали усі сторони, зокрема світова економіка. Для останньої це виявилось у зниженні темпів економічного зростання, для США – у торговельно-економічних обмеженнях на найбільшому у світі ринку постачання та збуту, для КНР – у скороченні доступу до наймасштабнішого ринку нових та високих технологій.

До того ж Китай активно реалізує ініціативу «Один пояс – один шлях», що дає можливість йому майже на третину розширити ринок збуту та джерела постачання. Все це дає основу припустити, що Китай у разі відновлення торгової війни зі США вийде з неї з меншими втратами.

ВИСНОВКИ

Незважаючи на достатню кількість наукових досліджень та нормативно-правової бази стратегічних комунікацій США та Китаю, в умовах сучасності все ще є актуальною проблема єдиного розуміння та уніфікованого визначення СК. Це пов'язано з комплексним характером даного поняття та широкою варіативністю інструментів, методів та сфер його застосування. Проте, узагальнюючи розглянуті нами визначення, зазначаємо, що механізм стратегічних комунікацій полягає в інтегрованих та узгоджених діях, спрямованих на просування і захист інтересів та цінностей держави завдяки формуванню між міжнародними гравцями та спільнотою постійної взаємодії на всіх рівнях функціонування системи міжнародних відносин.

Варто наголосити, що інструментами СК США та Китаю є публічна дипломатія, служба зв'язків з громадськістю та інформаційно-психологічні операції. Однак, зазначаємо, що дана сфера ґрунтовніше досліджена в Сполучених Штатах, ніж в КНР. Про це свідчить окреме нормативно-правове напрацювання для стратегічних комунікацій та широка організаційна структура як на державному, так і недержавному рівнях. В свою чергу, в Піднебесній система стратегічних комунікацій не представлена так ґрунтовно в нормативних актах та інституціях, проте вона частково інкорпорована в документи в сфері інформаційної безпеки, національної оборони, публічної дипломатії. Крім того, малу кількість напрацювань можна пояснити ідеологічною закритістю та жорсткою інформаційною політикою китайського уряду.

Відзначаємо, що обидві країни вбачають важливість СК у стратегічному ефекті, який має довгостроковий вплив. Особливо актуальним це є в умовах забезпечення міжнародної та національної безпеки, коли правильне використання інформації та ІКТ, а також вплив на цільову аудиторію або ж ворожі війська дають можливість здобути стратегічну перевагу та перемогу в силовому, економічному чи політичному конфліктах із застосуванням

мінімальної кількості ресурсів та витрат. Таким чином, СК дозволяють посилити ефективність політичного домінування міжнародного гравця на глобальному рівні.

Китайська специфіка СК відрізняється від американської тим, що стратегічні комунікації КНР, в першу чергу, спрямовані на побудову позитивного бачення Китаю в очах міжнародної спільноти, використовуючи при цьому гасла взаємовигідного економічного співробітництва та заперечення прагнень КНР до будь-якої гегемонії.

З іншого боку, США та Китай об'єднує те, що обидві держави активно мілітаризують власну систему стратегічних комунікацій, що проявляється в розробці нових нормативно-правових документів в сфері кібербезпеки та національної оборони. Крім того, Вашингтон і Пекін вбачають першочергову потребу в технологічній модернізації армії, розширенні системі кібервійськ та батальйонів швидкого реагування на кібернетичні виклики національній безпеці.

Варто відзначити, що глобальне зовнішньополітичне протистояння двох супердержав США та КНР продукує низку новітніх викликів для світової спільноти. Так, розвинувши на початку XXI ст. конкурентну економіку, Китай серйозно став замислюватися про нові перспективи власної зовнішньої політики. Зокрема, КНР має на меті стати технологічним домінантом в світі, акцентуючи увагу на штучному інтелекті та новітніх видах зброї. Особливе занепокоєння викликає масштабна воєнізація космосу з використанням сучасних супутникових систем, ракетних комплексів, гіперзвукової зброї. Крім того, глобальним викликом є факт наявності ядерної зброї в Китаї. Всі ці фактори становлять загрозу для становища США на міжнародній арені. Тому, з метою збереження домінуючої позиції лідера Вашингтон протидіє експансії КНР різними способами. В першу чергу, це економічне та політичне стримування Піднебесної. Наразі можна чітко спостерігати за торговими китайсько-американськими війнами з супроводом взаємних тарифних, митних та санкційних обмежень. Дане економічне протистояння несе загрозу для

світової економіки, так як Китай і США задають її темпи і розвиток. Додаткова складність даної проблеми полягає в тісній взаємозалежності економік цих двох країн. Тому і США, і Китай мають негативні наслідки від їх економічних конфліктів.

Крім того, економічний характер американсько-китайського стратегічного протистояння визначає масштабне впровадження глобальної стратегії Китаю «Один пояс – один шлях». Вважають, що так КНР має можливість здобути статус гегемона як в економічній, так і в зовнішньополітичній сфері. Дана ініціатива загострює відносини Китаю з західними країнами, зокрема з США, які не бажають втрачати власні позиції.

Стримування китайської загрози для Америки не закінчується застосуванням стратегічного економічного важеля. Іншим полем протистояння є безпековий вимір, де США та Китай спрямовують власні зусилля на захист кіберпростору. Китайський стрімкий розвиток хакерства та технологічної гонки озброєнь спонукає Америку коригувати свою захисну інформаційну політику. Зазначаємо, що нинішній президент Дж. Байден притримується поглядів свого попередника Д. Трампа, визнаючи Китай загрозою для безпеки США на законодавчому рівні.

Отже, Сполучені Штати та Китай активно використовують стратегічні комунікації у своїй безпековій, зовнішньополітичній та економічній політиці. Вони стверджують, що СК допомагають покращити синхронізацію важливих держструктур для забезпечення національних інтересів, безпеки та стратегічної переваги над опонентом.

Загалом, стратегічне напруження США та КНР навряд чи дійде до відкритого протистояння у зв'язку з тим, що втрати, які можуть понести ці держави, є досить масштабними. Проте, американсько-китайське стратегічне суперництво безперечно визначає тенденції світової політики, впливаючи на стратегії інших міжнародних акторів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Нормативно-правові документи

1. Протокол про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі. Угода про спрощення процедур торгівлі. 2015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/981_053#Text (дата звернення: 10.11.2021)
2. Addition of Entities to the Entity List and Revision of an Entry on the Entity List. Federal Register. 2019. URL: <https://www.federalregister.gov/documents/2019/06/24/2019-13245/addition-of-entities-to-the-entity-list-and-revision-of-an-entry-on-the-entity-list> (Last accessed: 18.10.2021)
3. Commander's Handbook for Strategic Communication and Communication Strategy. US Joint Forces Command. Joint Warfighting Center. 2010. URL: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA525371.pdf> (Last accessed: 18.10.2021)
4. Commander's Communication Synchronization. 2013. URL: https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/jdn_jg/jdn2_13.pdf (Last accessed: 11.10.2021)
5. Executive Order «Blocking the Property of Certain Persons Engaging in Significant Malicious Cyber - Enabled Activities». 2015. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/2015/04/01/executive-order-blocking-property-certain-persons-engaging-significant-m> (Last accessed: 08.10.2021)
6. Executive Order Addressing the Threat from Securities Investments that Finance Certain Companies of the People's Republic of China. 2021. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/06/03/fact-sheet-executive-order-addressing-the-threat-from-securities-investments-that-finance-certain-companies-of-the-peoples-republic-of-china/> (Last accessed: 18.10.2021)
7. Executive Order on Improving the Nation's Cybersecurity. The White House. 2021. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/presidential->

actions/2021/05/12/executive-order-on-improving-the-nations-cybersecurity/ (Last accessed: 25.10.2021)

8. H.R. 3523 (112th): Cyber Intelligence Sharing and Protection Act. 2012. URL: <https://www.govtrack.us/congress/bills/112/hr3523/text> (Last accessed: 25.10.2021)

9. H.R. 6395 (116th): National Defense Authorization Act for Fiscal Year 2021. 2021. URL: <https://www.govtrack.us/congress/bills/116/hr6395> (Last accessed: 25.10.2021)

10. H.R.5841 – Foreign Investment Risk Review Modernization Act of 2018. URL: <https://www.congress.gov/bill/115th-congress/house-bill/5841/text> (Last accessed: 18.10.2021)

11. Identification of Prohibited Transactions to Implement Executive Order 13942 and Address the Threat Posed by TikTok and the National Emergency with Respect to the Information and Communications Technology and Services Supply Chain. Preliminary Injunction Order by a Federal District Court. 2020. URL: <https://www.federalregister.gov/documents/2020/11/17/2020-25360/identification-of-prohibited-transactions-to-implement-executive-order-13942-and-address-the-threat> (Last accessed: 18.10.2021)

12. Information Operations: joint publication 3-13 / Joint Chiefs of Staff. 2012. 2 Nov. Incorporating change 2014. 20 Nov. // Defense Technical Information Center. URL: https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/jp3_13.pdf (Last accessed: 23.10.2021)

13. Interim National Security Strategic Guidance. 2021. URL: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2021/03/NSC-1v2.pdf> (Last accessed: 18.10.2021)

14. International Strategy for Cyberspace. Prosperity, Security, and Openness in a Networked World. 2001. URL: https://obamawhitehouse.archives.gov/sites/default/files/rss_viewer/international_strategy_for_cyberspace.pdf (Last accessed: 05.11.2021)

15. Joint Doctrine Note 2-13. Commander's Communication Synchronization. 2013. URL: https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/jdn_jg/jdn2_13.pdf (Last accessed: 23.10.2021)
16. Joint Publication 3 - 61 Public Affairs. 2015. URL: https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/jp3_61.pdf (Last accessed: 08.11.2021)
17. Joint Publication 5 - 0. Joint Planning. 2020. URL: https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/pubs/jp5_0.pdf (Last accessed: 18.10.2021)
18. National Strategy for Public Diplomacy and Strategic Communication. 2007. URL: <https://2001-2009.state.gov/documents/organization/87427.pdf> (Last accessed: 08.11.2021)
19. National Framework for Strategic Communication. 2009. URL: <https://www.hsdl.org/?abstract&did=27301> (Last accessed: 08.11.2021)
20. National Defense Authorization Act. 2012. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/PLAW-112publ81/pdf/PLAW-112publ81.pdf> (Last accessed: 18.10.2021)
21. Public Law 101-246, 1990. Foreign Relations Authorization Act, Fiscal Years 1990 and 1991. URL: <https://www.govinfo.gov/content/pkg/STATUTE-104/pdf/STATUTE-104-Pg15.pdf#page=16> (Last accessed: 18.10.2021)
22. Public Law 106-286, 2000. Normal Trade Relations for the People's Republic of China. URL: <https://www.congress.gov/106/plaws/publ286/PLAW-106publ286.pdf> (Last accessed: 08.11.2021)
23. S.1169 Strategic Competition Act. 2021. URL: <https://www.congress.gov/bill/117th-congress/senate-bill/1169/text> (Last accessed: 08.11.2021)
24. Strategic Communication Joint Integrating Concept. Department of Defense. 2009. URL: https://www.jcs.mil/Portals/36/Documents/Doctrine/concepts/jic_strategiccommunications.pdf?ver=2017-12-28-162005-353 (Last accessed: 03.11.2021)
25. The National Strategy to Secure Cyberspace. 2003. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/pcipb/> (Last accessed: 04.11.2021)

26. The United States District Court for the District Northern District of California, 2020. U.S. WeChat Users Alliance et al. vs. Donald J. Trump. URL: https://casetext.com/case/us-wechat-users-all-v-trump?__cf_chl_jschl_tk__=pmd_1D.GWYrak4enAmMHeW_dqHIWySsc7Xt0O3XfwVuC7qM-1634902035-0-gqNtZGzNAnujcnBszQa9
(Last accessed: 08.11.2021)

27. U.S. President. A National Security Strategy for a New Century. 1999. URL: <https://clintonwhitehouse4.archives.gov/media/pdf/nssr-1299.pdf>
(Last accessed: 08.11.2021)

28. U.S. President. Executive Order 13873 on Securing the Information and Communications Technology and Services Supply Chain. 2019. URL: <https://www.federalregister.gov/documents/2019/05/17/2019-10538/securing-the-information-and-communications-technology-and-services-supply-chain>
(Last accessed: 18.10.2021)

29. U.S. President. Executive Order on Addressing the Threat Posed by WeChat. 2020. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/executive-order-addressing-threat-posed-wechat/>
(Last accessed: 18.10.2021)

30. U.S. President. Executive Order on Addressing the Threat Posed by TikTok. 2020. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/executive-order-addressing-threat-posed-tiktok/>
(Last accessed: 18.10.2021)

31. U.S. President. National Cyber Strategy of the United States of America. 2018. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2018/09/National-Cyber-Strategy.pdf> (Last accessed: 05.11.2021)

32. U.S. President. National Security Strategy of the United States of America. 2017. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2017/12/NSS-Final-12-18-2017-0905.pdf>
(Last accessed: 18.10.2021)

33. U.S. President. National Security Strategy. 2010. URL: <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/2010.pdf>
(Last accessed: 18.10.2021)
34. U.S. President. National Security Strategy. 2015. URL: <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/2015.pdf>
(Last accessed: 18.10.2021)
35. U.S. President. The National Security Strategy of the United States of America. 2002. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2002/>
(Last accessed: 08.11.2021)
36. U.S. President. The National Security Strategy of the United States of America. 2006. URL: <https://georgewbush-whitehouse.archives.gov/nsc/nss/2006/>
(Last accessed: 08.11.2021)
37. U.S. President. United States Strategic Approach to the Peoples' Republic of China. 2020. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/wp-content/uploads/2020/05/U.S.-Strategic-Approach-to-The-Peoples-Republic-of-China-Report-5.24v1.pdf> (Last accessed: 08.11.2021)
38. 中华人民共和国反恐怖主义法. Антитерористичний Закон КНР // NPC.GOV.CN. 2015. URL: http://www.npc.gov.cn/npc/xinwen/2015-12/28/content_1957401.htm
(дата звернення: 10.10.2021)
39. 中华人民共和国网络安全法 (Закон КНР про кібербезпеку) // NPC.gov.cn. 2016. URL: http://www.npc.gov.cn/npc/xinwen/2016-11/07/content_2001605.htm
(Last accessed: 05.11.2021)
40. 国家信息化领导小组关于加强信息安全保障工作的意见. Постанова державної інформаційної керівної групи з роботи в сфері зміцнення інформаційної безпеки. Головне управління ЦК КПК. // EIC.XM.GOV.CN. 2003. URL: <http://eic.xm.gov.cn/xgfw/aqcp/djbh/201411/P020141104292325316962.pdf> (дата звернення: 10.10.2021)

Інтернет-ресурси: монграфії, статті

41. Виступи китайських керівників та високопосадовців МЗС КНР. Міністерство закордонних справ КНР. URL: http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/wjdt_665385/zyjh_665391/ (дата звернення: 08.11.2021)
42. Дубов Д. Сучасні тренди кібербезпекової політики: висновки для України. Аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/294/> (дата звернення: 05.11.2021)
43. Дубов Д. Формування концепту «Стратегічні комунікації» у США: до історії виникнення та розуміння поняття: зб. наук. праць за матеріалами Всеукр. наук.- практ. конф. 20 травня 2016 р., Чернівці / Відп. ред. В.П. Фісанов. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2016. С. 8 –2.
44. Калмиков О. Китай і США помирилися. Перемога чи капітуляція Трампа в торговельній війні? BBC. 2019. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-50799123> (дата звернення: 19.10.2021)
45. Китайська гіперзвукова ракета під час випробувань облетіла всю планету. Мілітарний. 2021. URL: <https://mil.in.ua/uk/news/kytajska-giperzvukova-raketa-pid-chas-vyprobuvan-obletila-vsuyu-planetu-financial-times/> (дата звернення: 18.10.2021)
46. Коли Байдена порівнюють з Трампом: що важливо знати про новий альянс AUKUS, який розсварив Францію і США. За матеріалами The Guardian, CNN. 18 вересня 2021 р. НВ. URL: <https://nv.ua/ukr/world/geopolitics/aukus-shcho-ce-za-alyans-yaki-krajini-i-navishcho-yogo-stvorili-golovni-fakti-50184083.html> (дата звернення: 29.10.2021)
47. Комюніке першого пленарного засідання 18-го ЦК Компартії Китаю. Сінхуа. 2012. URL: http://www.xinhuanet.com//18cpcnc/2012-11/15/c_113697156.htm (дата звернення: 19.10.2021)

48. Масний В. Трамп атакує митом Китай, але одним Китаєм не обійдеться. Укрінформ. 2019. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/2698005-tramp-atakuje-mitom-kitaj-ale-odnim-kitaem-ne-obijdetsa.html> (дата звернення: 08.11.2021)

49. Матеріали з'їздів КПК. Теорія Китай. Ресурс для розуміння Китаю. URL: http://ru.theorychina.org/llzg-ey/ddwx/rudsjcrmdbdh_285/ (дата звернення: 08.11.2021)

50. Матеріали щорічних доповідей про роботу уряду КНР. Теорія Китай. Ресурс для розуміння Китаю. URL: <http://ru.theorychina.org/2021zf/> (дата звернення: 08.11.2021)

51. Місце гакерства в зовнішній політиці КНР. Аналітичний центр ADASTRA. 2021. URL: <https://adastra.org.ua/blog/misce-gakerstva-v-zovnishnij-politici-knr> (дата звернення: 05.11.2021)

52. Повідомлення Державної ради з друку та розповсюдження «Зроблено в Китаї 2025». 2015. URL: http://www.gov.cn/zhengce/content/2015-05/19/content_9784.htm (дата звернення: 08.11.2021)

53. Стратегічні комунікації в міжнародних відносинах. Монографія. Київ: Вадекс. 2019. 442 с. URL: <http://stratcom.nuou.org.ua/wp-content/uploads/2019/10/SCvmegdunar.pdf> (дата звернення: 10.10.2021)

54. «Я і моя Батьківщина» стабільно обрано як слово року. Сінхуа. 2019. URL: https://baike.baidu.com/reference/5647268/0b04-71wPZl8jM6VO3uriehWu3hrPioGYqXBDVEyhpC8HDuOuChirE_sEPEiBwaQ47IXOpEkPwchnMtUC_Kea7iRR40wmRGxdE3XBf9xjTaFw_XSDnm1 (дата звернення: 10.10.2021)

55. Антонов А. США и Китай достигли важных торговых соглашений. Взгляд. 2019. URL: <https://vz.ru/news/2019/10/12/1002608.html> (дата обращения: 09.11.2021)

56. Болгов Р. В. Информационные технологии в модернизации вооруженных сил КНР: политические аспекты. 2010. URL:

<https://cyberleninka.ru/article/n/informatsionnye-tehnologii-v-modernizatsii-vooruzhennyh-sil- knr-politicheskie-aspekty> (дата обращения: 08.11.2021)

57. Боровой В. «Новая концепция безопасности» во внешней политике КНР. URL: https://sinologist.com.ua/wp-content/uploads/2016/02/%D0%91%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE_.pdf (дата обращения: 10.11.2021)

58. Булавин А. О подходах США и Китая к обеспечению кибербезопасности. *Общество: политика, экономика, право*. 2014, №1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/o-podhodah-ssha-i-kitaya-k-obespecheniyu-kiberbezopasnosti/viewer> (дата обращения: 05.11.2021)

59. Вей Уи Цуй. Состояние мобильного медиа и модели прибыли. Китай: СМИ, 2009. с. 47

60. Едовина Т. США и Китай договорились договориться. *Коммерсант*. 2019. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/4150666?query=> (дата обращения: 19.11.2021)

61. Значение Морского Шелкового пути XXI века. URL: http://www.kitaichina.com/se/txt/2015-03/09/content_675608.htm. (дата обращения: 10.10.2021)

62. Ибрагимова Г. Стратегия КНР в области управления Интернетом и обеспечения информационной безопасности. *Индекс безопасности*. № 1 (104), Том 19. С.169 – 184. URL: <https://www.pircenter.org/media/content/files/10/13559074100.pdf> (дата обращения: 03.11.2021)

63. Кашин В., Тимофеев И. Американско-китайские отношения: к новой холодной войне? Доклад Международного дискуссионного клуба «Валдай». 2021. 39 с. URL: <https://ru.valdaiclub.com/files/37874/> (дата обращения: 09.11.2021)

64. Китай объединится с США в борьбе с киберпреступностью. *Плас*. 2010. URL: <https://plusworld.ru/daily/cat-security-and-id/kitay-obedinitsya-s-ssha-v-borbe-s-kiberprestupnostu/> (дата обращения: 05.11.2021)

65. КНР: Концепции информационных операций. Зарубежное военное обозрение. 2008, №6, С. 30-31. URL: http://factmil.com/publ/strana/kitaj/knr_koncepcii_informacionnykh_operacij_2008/59-1-0-642 (дата обращения: 08.11.2021)

66. Колесов П. Ведение Соединёнными Штатами Информационных войн. Концепция «Стратегических коммуникаций». *Зарубежное военное обозрение*. №6. 2010 С. 9-14. URL: http://pentagonus.ru/publ/vedenie_soedinjonnymi_shtatami_informacionnykh_vojn_koncepcija_strategicheskikh_kommunikacij/108-1-0-1581 (дата обращения: 23.10.2021)

67. Кузнецов В. Трамп ввел новые санкции против китайских компаний. Лента.ру. 2021. URL: <https://lenta.ru/news/2021/01/06/uschina/> (дата обращения: 19.10.2021)

68. Кули Ч.Х. Избранное: Сб. переводов / РАН. ИНИОН. Центр социал. научн.-информ. исследований. Отд. социологии и социальной психологии; сост. и переводчик В.Г. Николаев; отв. ред. Д.В. Ефременко. Москва. 2019. 234 с. URL: http://inion.ru/site/assets/files/3917/2019_sp_kuli_izbrannoe.pdf (дата обращения: 23.10.2021)

69. Ларин, А. Г. Возрождение Китая и некоторые вопросы российско-китайского сотрудничества. Китай в мировой и региональной политике. *История и современность*, 2015. № 20. С. 38. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/vozrozhdenie-kitaya-i-nekotorye-voprosy-rossijsko-kitayskogo-sotrudnichestva> (дата обращения: 10.10.2021)

70. Ларина Е., Овчинский В. Как развивается искусственный интеллект? Совет по внешней и оборонной политике. 2021. URL: <http://svop.ru/main/36999/> (дата обращения: 25.10.2021)

71. Ларина Е., Овчинский В. Китай готовится стать кибердержавой. Совет по внешней и оборонной политике. 2021. URL: <http://svop.ru/main/38449/> (дата обращения: 05.11.2021)

72. Ли Увэй: «китайская мечта» – это мечта о мирном развитии, сотрудничестве и взаимном выигрыше. Жэньминь жибао. 2013. URL: <http://russian.people.com.cn/31521/8358226.html> (дата обращения: 13.10.2021)
73. Лобанова Т.Н. Стратегическая коммуникация Китая в рамках БРИКС. *Государственное управление*. Электронный вестник. 2014, № 47. С. 390 – 401. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/strategicheskaya-kommunikatsiya-kitaya-v-ramkah-briks> (дата обращения: 10.10.2021)
74. Материалы пресс - конференций ВСНП и НПКСК. Синьхуа. 2014 URL: http://www.xinhuanet.com/english/2014lh/press_conference.htm (дата обращения: 18.10.2021)
75. Общее положение о Фонде Шелкового пути. Международный банк реконструкции и развития. 2020. URL: <http://www.silkroad-fund.com.cn/cnweb/19854/19858/index.html> (дата обращения: 10.10.2021)
76. Островский А.В. Экономическое противостояние США и Китая: кто победит? Восточная Азия: факты и аналитика. 2020. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/ekonomicheskoe-protivostoyanie-ssha-i-kitaya-kto-pobedit/viewer> (дата обращения: 08.11.2021)
77. Пашенцев Е.Н. Стратегическая коммуникация Китая в Латинской Америке и ее интерпретация в США. *Государственное управление*. Электронный вестник. 2013. № 36. С. 80 – 98. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/strategicheskaya-kommunikatsiya-kitaya-v-latinskoj-amerike-i-ee-interpretatsiya-v-ssha> (дата обращения: 09.10.2021)
78. Пять угроз со стороны сотрудничества США, Великобритании и Австралии в области атомных подводных лодок. МИД КНР. Синьхуа. 2021. URL: http://russian.news.cn/2021-09/30/c_1310218324.htm (дата обращения: 09.11.2021)
79. Разумов Е. Политика КНР по обеспечению кибербезопасности. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/politika-knr-po-obespecheniyu-kiberbezopasnosti> (дата звернения: 06.11.2021)

80. Сахранянц К. ZTE заплатит американским властям штраф \$1 млрд в обмен на возобновление работы в стране. 2018. URL: <https://www.kommersant.ru/doc/3652021> (дата обращения: 08.11.2021)
81. «Сделано в Китае 2025»: китайский опыт обеспечения задач национального развития. Strategic Group Sofia. 2020. URL: <http://sg-sofia.com.ua/sdelano-v-kitaye-2025> (дата обращения: 08.11.2021)
82. США и Китай: больше, чем торговая война. ЭКОНС. 2019. URL: <https://econs.online/articles/ekonomika/ssha-i-kitay-bolshe-chem-torgovaya-voyna/> (дата обращения: 08.11.2021)
83. Титаренко М. Л., Ларин А. Г., Матвеев В. А. Концепция Экономического пояса Шелкового пути и интересы России. *Международные отношения и мировая политика*. 2015, № 1. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/kontsepsiya-ekonomicheskogo-royasa-shelkovogo-puti-i-interesy-rossii> (дата обращения: 19.10.2021)
84. Трамп отложил торговые переговоры с Китаем. РБК. 2020. URL: <https://www.rbc.ru/rbcfreenews/5f3c670c9a794716c8321814> (дата обращения: 09.11.2021)
85. Цензура Интернета в Китае. Tadviser. 2021. URL: <https://www.tadviser.ru/index.php> (дата обращения: 01.11.2021)
86. A National Strategic Narrative by Mr Y. / Woodrow Wilson International Center for Scholars. Washington, DC. 2011. URL: http://www.scifun.org/Readings/A_National_Strategic_Narrative.pdf (Last accessed: 08.11.2021)
87. Annual report to Congress. Military and Security Developments Involving the People's Republic of China 2013. Office of the Secretary of Defense. 2013. URL: https://www.airforcemag.com/PDF/DocumentFile/Documents/2013/PRC_2013.pdf (Last accessed: 05.11.2021)
88. Aukus: UK, US and Australia launch pact to counter China. BBC. 2021. URL: <https://www.bbc.com/news/world-58564837> (Last accessed: 08.11.2021)

89. Beech H. China's Red Hackers: The Tale of One Patriotic Cyberwarrior. *Time*. 2013. URL: <https://world.time.com/2013/02/21/chinas-red-hackers-the-tale-of-one-patriotic-cyberwarrior/> (Last accessed: 05.11.2021)

90. Brooks R. Confessions of a Strategic Communicator. *Tales from Inside the Pentagon's Message Machine*. *Foreign Policy*. December 6, 2012. URL: <https://foreignpolicy.com/2012/12/06/confessions-of-a-strategic-communicator/> (Last accessed: 23.10.2021)

91. Callahan, W.A. National insecurities: Humiliation, salvation, and Chinese nationalism. *Alternatives* 29, 2004. URL: <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/030437540402900204?journalCode=alta> (Last accessed: 19.10.2021)

92. Chad P. Bown. Why Biden will try to enforce Trump's phase one trade deal with China. *PIIE*. 2021. URL: <https://www.piie.com/blogs/trade-and-investment-policy-watch/why-biden-will-try-enforce-trumps-phase-one-trade-deal-china> (Last accessed: 19.10.2021)

93. Chang A. Warring State. China's Cybersecurity Strategy. *Center for a New American Security*. 2014. URL: http://cfcollegefoundation.ca/wp-content/uploads/2016/08/CNAS_WarringState_Chang.pdf (Last accessed: 25.10.2021)

94. China announces it's imposing new tariffs on 128 US products. *CNBC*. 2018. URL: <https://www.cNBC.com/2018/04/01/china-announces-new-tariffs-on-us-meat-and-fruit-amid-trade-war-fears.html> (Last accessed: 19.10.2021)

95. China tests new-generation exascale supercomputer prototype. *Xinhua*: web-page. 2019. URL: http://www.xinhuanet.com/english/2019-01/17/c_137752208.htm (Last accessed: 18.10.2021)

96. China's National Defense in 2008. URL: http://www.china.org.cn/government/whitepaper/node_7060059.htm (Last accessed: 26.10.2021)

97. Clinton H. America's Pacific Century, *Foreign Affairs*. 2011. URL: <https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/> (Last accessed: 08.11.2021)
98. Corman S.R. Weapons of Mass Persuasion: Communicating Against Terrorist Ideology // *Connections: The Quarterly Journal*. 2006. № 5 (3). P. 95–97. URL: https://www.researchgate.net/publication/265266266_Weapons_of_Mass_Persuasion_Communicating_Against_Terrorist_Ideology (Last accessed: 13.11.2021)
99. Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms. 2010. URL: https://irp.fas.org/doddir/dod/jp1_02.pdf (Last accessed: 23.10.2021)
100. Department of Defense Report on Strategic Communication, December 2009. URL: <https://www.hsdl.org/?abstract&did=716396> (Last accessed: 18.11.2021)
101. Did the U.S. have a \$500 billion deficit with China in 2017? *Politifact*. 2018. URL: <https://www.politifact.com/factchecks/2018/mar/28/donald-trump/did-us-have-500-billion-deficit-china-2017/> (Last accessed: 19.11.2021)
102. DOD Releases Fiscal Year 2021 Budget Proposal. 2020. URL: <https://www.defense.gov/News/Releases/Release/Article/2079489/dod-releases-fiscal-year-2021-budget-proposal/> (Last accessed: 15.11.2021)
103. Duggal P. US-China cybercrime truce & cyber security law. *The Economic Times*. 2015. URL: <https://economictimes.indiatimes.com/blogs/Cyberlawsintodaystimes/us-china-cybercrime-truce-cyber-security-law/> (Last accessed: 25.10.2021)
104. Exclusive: China-backed hackers «targeted COVID-19 vaccine firm Moderna». *Reuters*. 2020. URL: <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-moderna-cyber-excl-idUSKCN24V38M> (Last accessed: 25.10.2021)
105. Fact Sheet: Cyberspace Policy Review: Assuring a Trusted and Resilient Information and Communications Infrastructure. *The White House*. 2009. URL: <https://irp.fas.org/news/2009/05/cyber-fs.html> (Last accessed: 05.11.2021)

106. Goldman E. Strategic Communication: A Tool for Asymmetric Warfare. *Small Wars Journal*. October 6, 2007. URL: <https://smallwarsjournal.com/blog/strategic-communication-a-tool-for-asymmetric-warfare> (Last accessed: 03.11.2021)

107. Gries P.H. China's new nationalism: Pride, politics, and diplomacy. Berkeley: University of California Press. 2004. URL: <https://journals.openedition.org/chinaperspectives/613> (Last accessed: 19.11.2021)

108. HanBan-Confucius Institute. URL: http://english.hanban.org/node_10971.htm (Last accessed: 10.10.2021)

109. How Many Confucius Institutes Are in the United States? National Association of Scholars. 2021. URL: https://www.nas.org/blogs/article/how_many_confucius_institutes_are_in_the_united_states (Last accessed: 18.11.2021)

110. Information About the Department of Justice's China Initiative. 2021. URL: <https://www.justice.gov/nsd/information-about-department-justice-s-china-initiative-and-compilation-china-related> (Last accessed: 19.10.2021)

111. James Truslow Adams. The Epic of America. Routledge. 2012. P.214 – 2015.

112. Johanson D., Li J., Wu T. New Perspectives on China's Relations with the World. National, Transnational and International // E-International Relations. 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/332572281_New_Perspectives_on_China's_Relations_with_the_World_National_Transnational_and_International_EDITED_BY (Last accessed: 23.10.2021)

113. Levi M., Dahan A., Serper A. Operation Soft Cell: A Worldwide Campaign Against Telecommunications Providers. Cybereason. 2019. URL: <https://www.cybereason.com/blog/operation-soft-cell-a-worldwide-campaign-against-telecommunications-providers> (Last accessed: 25.10.2021)

114. Lindsay Jon R., Cheung Tai Ming, Reveron Derek S. China and Cybersecurity Espionage, Strategy, and Politics in the Digital Domain. Oxford: Oxford University Press, 2015. 379 p. URL:

<https://oxford.universitypressscholarship.com/view/10.1093/acprof:oso/9780190201265.001.0001/acprof-9780190201265> (Last accessed: 15.10.2021)

115. Made in China 2025. Institute for Security and Development Policy. 2018. URL: <https://isdpeu.org/content/uploads/2018/06/Made-in-China-Backgrounder.pdf> (Last accessed: 25.10.2021)

116. Major foreign holders of U.S. treasury securities as of June 2021. Statista. 2021. URL: <https://www.statista.com/statistics/246420/major-foreign-holders-of-us-treasury-debt/> (Last accessed: 09.11.2021)

117. Massive Equifax data breach hits 143 million. BBC. 2017. URL: <https://www.bbc.com/news/business-41192163> (Last accessed: 05.11.2021)

118. Mastering the Narrative – Global Center on Cooperative Security. 2013. URL: <https://www.globalcenter.org/publications/mastering-the-narrative-counterterrorism-strategic-communication-and-the-united-nations/> (Last accessed: 03.11.2021)

119. McDonald S., Burgoyne M. China's Global Influence: Perspectives and Recommendations. 2019. URL: <https://apcss.org/wp-content/uploads/2019/09/00-Introduction.pdf> (Last accessed: 27.10.2021)

120. National Artificial Intelligence Initiative. URL: <https://www.ai.gov/> (Last accessed: 25.10.2021)

121. O'Donnell L. Biden Campaign Staffers Targeted in Cyberattack Leveraging Antivirus Lure, Dropbox Ploy. Threatpost. 2020. URL: <https://threatpost.com/biden-campaign-staffers-targeted-in-cyberattack-leveraging-anti-virus-lure-dropbox-ploy/160234/> (Last accessed: 25.10.2021)

122. Paul C. Strategic Communication: origins, concept, and current debates. PRAEGER, 2011. 240 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/265784991_Strategic_Communication_Origins_Concepts_and_Current_Debates (Last accessed: 12.10.2021)

123. Pompeo hopeful China's Confucius Institutes will be gone from U.S. by year-end. Reuters. 2020. URL: <https://www.reuters.com/article/us-usa-china-pompeo-idUSKBN25S6AV> (Last accessed: 18.10.2021)

124. Programme of Dialogue and Co-operation with China. China governance project. A new long March: e-government in China. 2005. URL: [https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=CCNM/CHINA\(2004\)4&docLanguage=En](https://www.oecd.org/officialdocuments/publicdisplaydocumentpdf/?cote=CCNM/CHINA(2004)4&docLanguage=En) (Last accessed: 25.10.2021)

125. Reinsch W. Looking at the Biden Trade Policy. CSIS. 2021. URL: <https://www.csis.org/analysis/looking-biden-trade-policy> (Last accessed: 19.10.2021)

126. Remarks by President Biden at the 2021 Virtual Munich Security Conference. The White House. 2021. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2021/02/19/remarks-by-president-biden-at-the-2021-virtual-munich-security-conference/> (Last accessed: 19.10.2021)

127. Remarks by the Vice President at the ceremonial swearing-in of Leon E. Panetta as director of the CIA. 2009. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/the-press-office/remarks-vice-president-ceremonial-swearing-leon-e-panetta-director-cia> (Last accessed: 24.10.2021)

128. Report of the Defense Science Board Task Force on Managed Information Dissemination. 2001. URL: <https://uscpublicdiplomacy.org/resource/report-defense-science-board-task-force-managed-information-dissemination> (Last accessed: 18.10.2021)

129. Report of the Defense Science Board Task Force on Managed Information Dissemination. 2004. URL: <https://irp.fas.org/agency/dod/dsb/commun.pdf> (Last accessed: 23.10.2021)

130. Report of the Defense Science Board Task Force On Strategic Communication. 2004. URL: <https://irp.fas.org/agency/dod/dsb/commun.pdf> (Last accessed: 18.10.2021)

131. Robinson J. Cyberwarfare statistics: A decade of geopolitical attacks. Privacy Affairs. 2021. URL: <https://www.privacyaffairs.com/geopolitical-attacks/> (Last accessed: 25.10.2021)

132. Seven International Cyber Defendants, Including «Apt41» Actors, Charged In Connection With Computer Intrusion Campaigns Against More Than

100 Victims Globally. Department of Justice. 2020. URL: <https://www.justice.gov/opa/pr/seven-international-cyber-defendants-including-apt41-actors-charged-connection-computer> (Last accessed: 25.10.2021)

133. Tang Institute Q&A: Creating a Better Understanding of How China Works.

RAND International. URL: <https://www.rand.org/international/capp/programs/tang-institute/creating-a-better-understanding-of-how-china-works.html>

(Last accessed: 18.10.2021)

134. The Comprehensive National Cybersecurity Initiative. 2009. URL: <https://obamawhitehouse.archives.gov/issues/foreign-policy/cybersecurity/national-initiative> (Last accessed: 25.10.2021)

135. The global reach of the Chinese government's hackers and thieves. Share America. 2020. URL: <https://share.america.gov/global-reach-china-s-hackers-and-thieves/> (Last accessed: 05.11.2021)

136. The U.S. has formally accused China of a massive cyberattack on Microsoft. NPR. 2021. URL: <https://www.npr.org/2021/07/19/1017844801/biden-administration-accuses-china-microsoft-hack> (Last accessed: 05.11.2021)

137. The United States and China: A G-2 in the Making? Brookings. 2011. URL: <https://www.brookings.edu/articles/the-united-states-and-china-a-g-2-in-the-making/> (Last accessed: 08.11.2021)

138. TOP 500. June 2019. URL: <https://www.top500.org/lists/top500/2019/06/> (Last accessed: 09.11.2021)

139. Transcript: Barack Obama's Speech. 2008. URL: <https://www.npr.org/templates/story/story.php?storyId=88478467> (Last accessed: 03.11.2021)

140. Tuosheng Z. How to Build a New Model of Major Power Relationship Between China and the United States. URL: <https://cdn.americanprogress.org/wp-content/uploads/2014/02/ChinaReport-CAP.pdf> (Last accessed: 07.11.2021)

141. U.S. Department of Commerce. Commerce Addresses Huawei's Efforts to Undermine Entity List, Restricts Products Designed and Produced with

U.S. Technologies. 2020. URL: <https://2017-2021.commerce.gov/news/press-releases/2020/05/commerce-addresses-huaweis-efforts-undermine-entity-list-restricts.html> (Last accessed: 08.11.2021)

142. US publishes list of 1,300 Chinese goods worth US \$50b to be targeted by tariffs. The Straits Times. 2018. URL: <https://www.straitstimes.com/asia/east-asia/us-publishes-list-of-1300-chinese-goods-to-be-targeted-by-tariffs> (Last accessed: 09.11.2021)

143. What Is PR? A Guide to Understanding Public Relations. URL: <https://online.maryville.edu/blog/what-is-pr-a-guide-to-understanding-public-relations/> (Last accessed: 03.11.2021)

144. Xi Jinping pledges «great renewal of Chinese nation». Xinhua. 2012. URL: http://www.china.org.cn/china/2012-11/30/content_27269821.htm (Last accessed: 08.11.2021)

145. Xiaomi sues U.S. to overturn Chinese military designation and share investment ban. CNBC. 2021. URL: <https://www.cnbc.com/2021/02/01/xiaomi-sues-us-to-overturn-chinese-military-designation-investment-ban.html> (Last accessed: 09.11.2021)

146. Xinbo W. Managing Crisis and Sustaining Peace between China and the United States. United States Institute of Peace. 2008. URL: https://www.usip.org/sites/default/files/2019-06/pw61_finalapr16.pdf (Last accessed: 07.11.2021)

147. Zetter K. China Accuses U.S. of Cyberwarfare. Wired. 2010. URL: <https://www.wired.com/2010/01/china-accuses-us/> (Last accessed: 15.11.2021)

148. 毕研韬, 王金岭著. 战略传播纲要.—北京: 国家行政学院出版社, 2011.

149. 精辟! 五年来习近平这样论述 «一带一路». Xinhuanet. 2018. URL: http://www.xinhuanet.com/politics/xxjxs/2018-09/06/c_1123391245.htm (Last accessed: 19.10.2021)

150. 金盾工程. 百度. URL: <https://baike.baidu.com/item/%E9%87%91%E7%9B%BE%E5%B7%A5%E7%A8%8B/9092338> (Last accessed: 05.11.2021)

151. 2006 – 2020 年国家信息化发展战略. Державна стратегія розвитку інформатизації на 2006 – 2020 рр. Сінхуа. URL: http://news.xinhuanet.com/politics/2006-05/09/content_4524651.htm (дата звернення: 10.10.2021)

Веб-сайти

152. Женьмінъ жибао. URL: <http://en.people.cn/> (Дата звернення: 29.10.2021)

153. Інформаційне агенство «Сінхуа». URL: <http://www.xinhuanet.com/> (дата звернення: 19.10.2021)

154. Офіційний сайт Державної Ради КНР. URL: <http://www.gov.cn/> (дата звернення: 29.10.2021)

155. Asian Infrastructure Investment Bank. URL: <https://www.aiib.org/en/index.html> (Last accessed: 17.10.2021)

156. BBG Watch. URL: <https://bbgwatch.com/bbgwatch/> (Last accessed: 09.11.2021)

157. Bureau of Educational and Cultural Affairs. URL: <https://eca.state.gov/> (Last accessed: 19.11.2021)

158. Bureau of Public Affairs. URL: <https://www.state.gov/bureaus-offices/under-secretary-for-public-diplomacy-and-public-affairs/bureau-of-global-public-affairs/> (Last accessed: 19.11.2021)

159. Bureau of International Information Programs. URL: <https://2001-2009.state.gov/r/iip/index.htm> (Last accessed: 19.11.2021)

160. China Daily. URL: <http://www.chinadaily.com.cn/> (Last accessed: 19.11.2021)

161. Cybersecurity and Infrastructure Security Agency. URL: <https://www.cisa.gov/> (Last accessed: 27.10.2021)

162. Defense Science Board. URL: <https://dsb.cto.mil/> (Last accessed: 27.10.2021)

163. Global Engagement Center. URL: <https://www.state.gov/bureaus-offices/under-secretary-for-public-diplomacy-and-public-affairs/global-engagement-center/> (Last accessed: 27.10.2021)
164. James Martin Center For Nonproliferation Studies. URL: <https://nonproliferation.org/> (Last accessed: 19.11.2021)
165. Joint Chiefs of Staff. <https://www.jcs.mil/> (Last accessed: 17.11.2021)
166. National Computer Network Emergency Response Technical Team/Coordination Center of China. URL: <https://www.cert.org.cn/publish/english/index.html> (Last accessed: 20.11.2021)
167. Office of Policy, Planning and Resources. URL: <https://www.state.gov/bureaus-offices/under-secretary-for-public-diplomacy-and-public-affairs/office-of-policy-planning-and-resources-r-ppr/> (Last accessed: 19.10.2021)
168. Tang Institute. URL: <https://tanginstitute.andover.edu/> (Last accessed: 19.10.2021)
169. U. S. Department of Treasury. The Committee on Foreign Investment in the United States (CFIUS). URL: <https://home.treasury.gov/policy-issues/international/the-committee-on-foreign-investment-in-the-united-states-cfius> (Last accessed: 01.11.2021)
170. Under Secretary of Defense for Policy. URL: <https://policy.defense.gov/> (Last accessed: 09.11.2021)
171. US Department of State. URL: <https://www.state.gov/> (Last accessed: 01.11.2021)

SUMMARY

The master's thesis are focused on the issue of using strategic communications (SC) as a tool for foreign and security policy of the United States and China. The following conclusions were made during the research. Nowadays, there is still the problem of defining a common understanding what «strategic communications» are, with what tools they are implemented, by what methods and for what purposes. However, summarizing the definitions we have considered that the mechanism of SC is integrated and coordinated actions aimed at promoting and protecting the interests and values of the state through the formation of constant interaction between international players and the community at the governmental, political, economic, diplomatic, social, cultural and educational levels.

It should be noted that the strategic communications' tools of the US and China include public diplomacy, public relations, information and psychological operations. Superpowers such as the United States and China consider strategic communications as an effective mechanism for ensuring their security and foreign policy, because nowadays there is a huge necessity to form a positive image of country, as well as the challenge of combating global threats.

Furthermore, both countries understand the importance of the SC in the strategic effect, which has a long-term impact. This is especially true in the context of international and national security, when the proper use of information and ICT, as well as the influence on the target audience or enemy troops make it possible to gain strategic advantage and victory in power, economic or political conflicts with minimal resources and costs.

At the present stage, the tendency of the nature of the Sino-American strategic communications is active militarization their own system of SC, which is reflected in the development of new regulations in the field of cybersecurity and national defense. Moreover, Washington and Beijing perceive the urgent necessity for technological modernization of the army, expanding the system of cyber troops and battalions to respond quickly to cyber challenges to national security.

Unfortunately, the confrontation between these superpowers produces a number of new challenges for the world community. In particular, China aims to become a global technological dominant, focusing on development of artificial intelligence and the latest weapons. At the same time, this country has nuclear weapons too. All these factors pose a threat to the US leader position in the international arena. Therefore, Washington opposes the expansion of China in various ways. Firstly, it is economic and political police of restrictions against China. At present, the Sino-US trade wars are accompanied by mutual tariff, customs restrictions and sanctions. This economic confrontation poses a threat to the world economy.

Another field of confrontation is the security dimension, where the United States and China are directing their efforts to protect cyberspace. China's rapid development of hacking and the technology arms race is prompting America to adjust its security information policy. We note that the current President J. Biden, as well as, his predecessor D. Trump recognizes China as a threat to US security at the legislative level.

Thus, the United States and China actively use strategic communications in their security, foreign policy, and economic policies. They argue that SC help to improve the synchronization of important state structures to ensure national interests, security and strategic advantage over the opponent.

In general, the strategic tensions between the United States and China won't be an open confrontation due to the fact that both countries may suffer huge losses and costs. However, US-China strategic rivalry undoubtedly determines the tendency of world politics, influencing the strategies of other international actors.